

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Specialeopgave til
prof.,dr. phil. Povl Bagge.

Befolknings- og erhvervsstruktur i
Eggeslevmagle sogn, 1945 og 1880.

stud. mag. Thorkild Vejen.

Desværre har det på grund af de tekniske hjælpemidler, der har været til rådighed ikke været muligt at fremstille de forskellige tabeller og grafiske afbildninger på tryk - de har næsten alle måttet laves i hånden. Resultatet er forhåbentlig læseligt og overskueligt. Samtidig har de fremstillede tabeller og figurers vidt forskellige størrelse givet problemer med deres placering i forhold til teksten. Resultatet af overvejelserne desangående blev, at hvor det var muligt placeredes tabellerne i forbindelse med teksten, men for de størstes vedkommende blev det nødvendigt at placere dem samlet efter teksten, hvilket iøvrigt også gælder alle grafiske afbildninger. I teksten henvises så til tabellerne efter teksten ved at tabelnummeret er understreget.

Indhold:

Indledning	p. 2
Vurdering af kilderne	p. 3
Erhvervsfordelingen	p. 20
Aldersfordelingen	p. 26
Civilstandsfordelingen	p. 38
Fødestedsfordelingen	p. 42
Husstandsundersøgelse	p. 48
Befolkningsbevægelserne	p. 54
Sammenfatning	p. 61
Noter	p. 68
Tabeller, der ikke er indlagt i teksten,	p. 69
Grafiske afbildninger	p. 86
Litteraturfortegnelse	p. 98

Befolknings- og erhvervsstruktur i
Eggeslevmagle sogn, 1845 og 1880.

Eggeslevmagle sogn, hvis befolknings- og aldersstruktur i 1845 og 1880 underkastes et nøjere studium i denne opgave, er med kommunalreformen af 1970 ophørt at eksistere som selvstændig kommune, og området indgår nu i Skelskør købstad. Sognet var beliggende i Vester Flakkebjerg herred i Sorø amt, grænsede op til Skelskør købstad. I den periode, der afgrænses af de to årstal, 1845 og 1880, sker der ingen ændringer af sognegrænserne. Sognets areal var på 4622 tdr. land.

I sognet var der seks mindre byer og to hovedgårde. De seks byer er: Eggeslevmagle, der er langt den største og den, der har givet sognet navn, Båslunde, Hesselby, Eggeslevlille (eller rettere: en del af Eggeslevlille; en anden del hører ind under Tjæreby sogn), Smidstrup og Frankerup. De to hovedgårde er Gerdrup og Lyngbygård.

I 1845 såvel som i 1880 var sognet et udpræget landbrugsområde, hvilket også genspejles i erhvervsstrukturen. Jorden i sognet var - og er - af temmelig høj kvalitet. Man får et udtryk for et jordstykkets beskaffenhed ved at angive hvor mange tønder land, der går på en tønde hartkorn. I forbindelse med udarbejdelsen af matriklen af 1844 blev landets jorder takseret, og både i 1845 og 1880 var disse kvalitetsmål gældende. På den bedste jord i landet gik der $5 \frac{1}{7}$ tønde land på en tønde hartkorn, men dette var idealtaksten, som ikke blev brugt i praksis og $6 \frac{1}{6}$ td. land er reelt det mindste, der nogetsteds gik på en tønde hartkorn.¹⁾ I Eggeslevmagle gik der i gennemsnit $9 \frac{1}{2}$ tdr. land på en td. hartkorn.²⁾ Til sammenligning kan anføres, at gennemsnittet for hele Sjælland var 10,43 td. land pr. td. hartkorn, mens det i Jylland var 26,17 tdr. land pr. td. hartkorn. Disse tal er dog som anført gennemsnitstal, og der kan være store uasving indenfor de enkelte områder. Stikprøver har vist, at der findes jord i Eggeslevmagle, hvor der kun gik ca. $7 \frac{1}{2}$ tdr. land på en td. land.

Befolkningens størrelse var i 1845 1326 personer. Tallet for 1880 er lidt større, nemlig 1360.

KILDERNE OG DERES BENYTTELSE

Til løsning af opgaven er følgende kilder benyttet i stort omfang:

Folketællingen af 1845.

Folketællingen af 1880.

Sognets kirkebog i perioden 1810-1900.

I mindre omfang er benyttet:

Matriklen af 1844.

Skøde- og panteprotokol for V. Flakkebjerg herred.

Realregistret til skøde- og panteprotokollen.

Jordebøger for Gerdrup, Lyngbygård, Borreby, Basnæs og
Holsteinborg Godser.

Eggeslevmagle sogns fattigkommissionens forhandlingsprotokol,
1835-44.

Da pålideligheden af kildematerialet er afgørende for tilregnelige resultater i denne opgave, vil der blive foretaget en gennemgang af hovedkildernes kildeværdi:

Folketællingerne 1845 og 1880.

Der knytter sig en række generelle problemer til brugen af folketællingerne som historisk kilde, men de vil her kun blive behandlet, hvis de har relation til de problemer, der er af betydning for løsningen af denne opgave.

Desværre er den litteratur, der omhandler folketællingernes kildeværdi ret sparsom og lidet dybtgående, men der foreligger dog et enkelt værk, der på særdeles grundig og overbevisende måde behandler en af folketællingerne, nemlig Jørgen Elklits bog: Folketællingen af 1845. (Århus 1969). Den ene af de i denne opgave to brugte folketællinger er således velbehandlet, mens det ser anderledes ud for folketællingen af 1880. Imidlertid er mange af de problemer, der findes omkring folketællingen af 1845 også væsentlige til støtte i samme form omkring folketællingen af 1880 ligesom årsagerne til fejlmulighederne i stort omfang vil være de samme.

De to anvendte folketællinger blev begge foretaget i februar måned det pågældende år. Folketællingen af 1845 er dateret til 1. februar, men blev i virkeligheden foretaget i løbet af februar måned, dog talte kun personer, der var til stede den 1. februar. I Eggeslevmagle sogn blev folketællingen foretaget af de to skolelærere, således at de hver talte deres eget skoledistrikt. Lars Hemmingsen i Smidstrup var færdig med sit område den 15. februar, mens Peter Petersen allerede var færdig med Eggeslevmagle skoledistrikt 10 februar.

I 1880 er tællingen foregået på en anden måde, og desværre forekommer det som om den nye fremgangsmåde i hvert fald for Eggeslevmagle sogns vedkommende ikke har været så god som den i 1845 anvendte. I 1845 var det sognepræsten, der forestod tællingen; i 1880 er det sognerådet, og i stedet for to tællingsområder (som i 1845) er sognet nu inddelt i 23 tællingsområder med hver sin tællingskommissær (som de blev kaldt) - udpeget af sognerådet, som formentlig har udpeget sine egne medlemmer og nogle pålidelige personer udenfor. Nogle af tællingskommissærerne har dog haft mere end et tællingsområde under sig, således at der i alt er 16 tællingsområder. Imidlertid ser det ud til, at nogle af tællingskommissærerne igen har stykket arbejdet ud. For nogle af områderne kan man skelne to eller tre forskellige håndskrifter. Selve tællingen fandt sted den 1. februar. Denne opsplætning af arbejdet har ikke gavn timer tællingens pålidelighed. Mindre væsentligt er det, at selve nedskrivningen i flere tilfælde har voldt synlige kvaler, hvilket talrige rettelser og overstregeringer vidner om. men af stor betydning er det, at de forskellige tællingskommissærer ikke udfylder rubrikkerne ens. Fx kan det ske at en tællingskommissær anfører en person ved hans familiemæssige tilknytning til en husstand, men en anden måske bare anfører personens erhverv uden at nævne at vedkommende har forbindelse med andre i samme hus. De fleste tilfælde af denne art lader sig dog gennemskue, i tvivlstilfælde er kirkebogen konsulteret.

Tællingen foregik i 1845 efter "de jura-princippet", hvilket indebærer, at folk tælles på det sted, de har deres egenlige bopæl. I 1880 var forholdet ændret. Man talte da efter "de facto-princippet", hvorefter folk tælles der, hvor de opholder sig

på tællingstidspunktet. Gennemgangen af de to folketællinger giver ikke indtryk af, at brugen af de to forskellige optællingsprincipper har betydet noget for de tal tællerne når frem til.

Folketællingens fuldstændighed. Er alle sognets beboere talt med? Dette spørgsmål lader sig ikke besvare med 100% sikkerhed, men for 1845 kan man få et fingerpeg om tællingens kvalitet ved at sammenligne med kirkebogens oplysninger om fødte, døde, til- og afgang.

I 1840 var der ifølge folketællingen af 1840 1181 indbyggere i Eggeslevmagle. Hvis man til dette tal lægger antallet af fødte og antallet af tilrejsende til sognet i perioden 1840 til 1845, og trækker antallet af døde og bortrejste personer fra skulle man teoretisk set nå frem til den folkemængde, der opgives i folketællingen af 1845. Dette regnestykke ser således ud:

Folketallet 1840:	1181
+ antallet af fødte 1840-45	254
+ antallet af tilrejste -	<u>523</u>
	1958
+ antallet af døde 1840-45	146
+ antallet bortrejste - -	<u>508</u>
	1304

Da folketællingen foregik 1. februar er det nødvendigt at fratrække dette tal folkebevægelserne i januar 1840 og lægge tallet for januar 1845 til, og det giver en nettotilgang på 7 personer. Tallet bliver da 1311 personer i Eggeslevmagle den 1. februar. Sammenlignet med folketællingens tal (1326) er der en forskel på 15 personer. Et ganske ringe antal trods alt. Fajlen kan ikke lokaliseres. Måske er udgangspunktet, altså folketællingen af 1840 forkert, måske er det kirkebogen eller det kan være folketællingen af 1845. Men det kan også være en kombination af alle tre dele, hvilket nok er det mest sandsynlige.

Imidlertid er forskellen for den efterfølgende 5-års periode betydelig større. Folketællingen af 1850 siger, at der i 1850 er skei et fald i folketallet til 1274, men bruges ovennævnte kontrolmetode skulle folketallet ikke være faldet, men steget til 1330 personer, en stigning på 4 personer. Nogen tilfreds-

stillende forklaring kan ikke gives. Måske skyldes det, at af- og tilgangslisterne tilsyneladende føres mindre godt efter 1847. Herom senere.

Desværre lader folketællingen af 1880 sig ikke kontrollere på samme måde, da der ikke er ført til- og afgangslister efter 1873.

Folketællingernes oplysninger.

Til løsning af opgaven er benyttet randhulkort. De oplysninger folketællingerne giver om hver enkelt person anføres og indkodes på de såkaldte randhulkort - et for hver person. Udtrækningen af oplysninger foregår derefter manuelt (ved hjælp af en strikkepind). Ved samtidig at indkode oplysninger om husstandene på husstandsoverhovedernes kort kan det lade sig gøre at udtrække oplysninger om både person- og husstandsgrupper. Fordelen ved at bruge systemet ligger i, at man, når først det store indkodningsarbejde er overstået, forholdsvis hurtigt og sikkert kan gennemføre detaljerede og komplicerede undersøgelser.

Af de oplysninger, der kan uddrages af folketællingerne er følgende benyttet i denne opgave:

1. Inndeling i husstande
2. køn
3. alder
4. civilstand
5. fødested
6. status i husstand
7. erhverv
8. husstandsstørrelse
9. børnetal.

ad 1. Der har ikke været de store problemer i forbindelse med inddelingen af personerne i husstande. I folketællingerne anføres ved hvert hus (hver beboet bygning) hvor mange husstande, der bor i det, og det har kun et par tilfælde været vanskeligt at afgrænse husstandene, når der har været mere end én i hvert hus. For 1880's vedkommende er husstandenes antal ikke altid umiddelbart til at læse for et par af tællingskommisærerne har misforstået rubrikken og givet husene numre i stedet for at angive an-

tallet af husstande i huset.

For 1845 angiver folketællingen, at der i sognet var 273 husstande (eller familier efter datidens terminologi). Under gennemgangen af personerne afslørede det i øvrigt, at tre møllebetjente ved møllen i Smidstrup ikke er medregnet til nogen husstand. Her regnes de dog for at udgøre en husstand, og husstandsantallet for Eggeslevmagle sogn opregnes dermed til 274. Det viste sig endvidere, at Lars Hemmingsen, skolelærer og som tidligere nævnt ansvarlig for nedskrivningen af den ene halvdel af folketællingen har haft vanskeligheder med at tælle rigtigt. I to områder tæller han således en husstand for meget med, men det udlignes ved at to andre steder tælles én husstand for lidt med.

I 1880 er der ikke foretaget nogen sammentælling af husstandene. Der findes ganske vist en sådan, men den ser ud til at være foretaget senere, i hvert fald er håndskriften ^{en anden} end den, der i øvrigt har foretaget sammentællingen af tællingens personer. I den omtalte optælling ansættes antallet af husstande til 276. En grundig sammentælling viser, at der ikke er 276, men 280 husstande i sognet i 1880. Om 1880-husstandene skal det i øvrigt nævnes, at i folketællingen er beboerne på sognets fattiggård opført under én husstand, mens beboerne på fattighuset ligesom i 1845 opføres i flere husstande. Årsagen til dette findes i de to institutioners forskellige karakter.

ad 2. Inddelingen af befolkningen i køn er sket uden vanskeligheder. I 1880 er der en speciel rubrik, hvor kønnet angives. Det er der ikke for 1845, men alle navne har været entydige, således at der ikke har været tvivl om personernes køn. Når det drejer sig om udøbte er kønnet angivet i alle tilfælde angivet ved, at man i stedet for navn skriver udøbt søn (el. datter) eller ved at man i kolonnen, der fortæller om personernes erhvervs- og familimæssige forhold skriver: deres søn, deres datter etc.

ad 3. Aldersrubrikken i de to folketællinger er ikke udfyldt ens. I 1845 blev personerne anført i løbende alder i stedet for i fyldt alder, som er (og var i 1845) det normale. Dette betyder, at nyfødte noteres som et-årige, to-årige (efter normal aldersangivelse) som et-årige etc. Dette har utvivlsomt været en kilde til fejlangivelser, idet en hel del personer nok har opgivet fyldt

alder i stedet for løbende alder. Jørgen Elklit når til følgende konklusion om folketællingens (1845) aldersangivelser:³⁾ "På grundlag af de foretagne undersøgelser synes der at være grund til at antage, at omkring 25% af aldersangivelserne er forkerte. Heraf er de fleste (3/4) for lave, og hovedparten af de fejlagtige oplysninger er 1 år for lave. Forklaringen herpå er sikkert, at der er anført "fyldt år" i stedet for det "løbende år", der var foreskrevet i reglerne."

For 1880-tællingen gælder, at de er opgivet på normal vis i fyldte år, og det indebærer utvivlsomt, at fejlangivelserne er formindskede i antal. I hvilken grad er det ikke muligt at angive.

Der er ingen grund til at antage at fejlmængden i aldersangivelserne i Eggeslevmagle adskiller sig væsentligt fra den Elklit har fundet. Imidlertid er personerne i denne opgave inddelt i 5-årsgrupper, og det reducerer fejlenes betydning voldsomt. Fx vil en angivet 24-årig, der i virkeligheden er 22 år alligevel tilhøre samme 5-års gruppe. Elklit skriver om dette:⁴⁾ "Der blev fundet fejl i godt 25% af de kontrollerede 291 aldersangivelser. Ved en rubricering i 5-års-aldersgrupper ville derimod kun 4% af disse 291 personer være blevet placeret i en forkert 5-års-aldersgruppe i forhold til deres rigtige alder."

ad 4. Hverken for 1845 eller 1880 har det været vanskeligt at inddele personerne efter civilstand. Personerne er rubriceret i fire kategorier: ugifte, gifte, enker (og enkemænd) samt andre. En del af den sidstnævnte gruppe består dels af fraskilte, hvoraf der ifølge folketællingen ikke var nogen i 1845, mens der i 1880 var to, hvor det direkte var anført. De resterende er personer, som i folketællingen benævnes som gifte, men som tilsyneladende ikke har nogen ægtefælle. I nogle enkelte tilfælde anføres det dog at ægtefællen har tjeneste i andet sogn, men om denne adskillelse er at sammenligne med en reel skilsmisse, eller den har sin årsag i andre faktorer (fx. økonomiske) er det ikke muligt at udtale sig om med sikkerhed. Der foreligger endelig den mulighed, at nogle af personerne i denne gruppe simpelthen ved en fejlskrivning er blevet placeret i en forkert rubrik, men her må man dog konstatere, at denne fejl i så fald kun har ramt personer, der kunne være gift aldersmæssigt. Hvis personerne er benævnt med forkert, skulle man tro, at fejlene ville ramme uafhængigt af alder.

ad 5. Der er ikke sket nogen ændring med fødestedsrubrikken i 1880-tællingen sammenlignet med 1845-tællingen. I 1845 opgiver alle personer undtagen én deres fødested, mens opgivelserne er fuldstændige i 1880. Hvorvidt de også er rigtige er et andet spørgsmål. Elklit⁵⁾ mener det sandsynliggjort, at mindst 10% af oplysningerne om fødested i folketællingen af 1845 er forkerte, men kan iøvrigt ikke sige noget om fejlenes karakter. Han angiver uvidenhed som en af de mulige årsager til fejlangivelserne.

Da folketællingen i 1880 ikke adskiller sig væsentlig i sin form fra 1845-tællingen er fejlenes antal formodentlig uforandret i 1880 sammenlignet med 1845. Hvis der er en forskel, må man umiddelbart formode, at de er større i 1880 end i 1845 fordi tællingen i 1880 blev foretaget af personer, der havde en efter alt at dømme mindre boglig uddannelse end i 1845, hvor det var skolelærerne, der foretog tællingen. Disse havde, skulle man tro, mulighed for at vejlede folk i tvivl i højere grad end de mindre uddannede tællingskommissærer i 1880.

Heldigvis er der grund til at antage, at fejlangivelserne kun vil få ringe indflydelse på undersøgelsesresultatet, idet den måde fødestedsangivelserne er inddelt på i høj grad vil eliminere fejlenes betydning. Fødestedsangivelserne er inddelt på to måder, dels om man er født i by eller på landet, dels efter fødestedets geografiske nærhed i forhold til Eggeslevmagle, altså en inddeling, der ser således ud: Eggeslevmagle sogn, nabosogn, resten af Sorø amt eller andetsteds. Da man utvivlsomt har haft kendskab til de nærmeste sogne og resten af amtet, må man nok formode, at de fejl, der er opstået på grund af uvidenhed om landets geografi næsten er elimineret. Fejl på grund af uvidenhed rammer nok først og fremmest den øvrige del af landet, og da dette er placeret i en og samme kategori, må denne fejlkilde anses for at være næsten elimineret.

ad 6. Placeringen af folk i deres husstand har ikke været uden problemer. Vanskelighederne viser sig oftest når det drejer sig om personer, der tilsyneladende hverken har noget familiært eller erhvervsmæssigt tilhørsforhold til den øvrige husstand. Problemet er lidt større for 1880-tællingen end for 1845, men ved hjælp af kirkebogen er de fleste tilfælde opklaret. Er der ikke fundet nogen tilfredsstillende forklaring er personernes placere

i gruppen andre.

Et andet problem er placeringen af personer, der både har en erhvervsmæssig og familiemæssig tilknytning til en husstand. I disse tilfælde er den familiemæssige status altid foretrukket. Inddelingen af personerne er sket i 7 hovedgrupper: husstands-overhoveder, ægtefæller, børn, andre familiemedlemmer, medhjælp, plejebørn og andre.

ad7. De to folketællingers erhvervsopgivelser er af temmelig tvivlsom karakter og inddelingen af personerne efter erhverv har voldt en hel del vanskeligheder.

Flere historikere har rettet en alvorlig kritik mod folketællingernes erhvervsopgivelser.⁶⁾ Kritikken retter sig især mod to ting: 1. Man kan i mange tilfælde ikke udlede noget om en persons stilling indenfor erhvervet, altså se om han fx er mester, svend eller lærling. 2. Det er ofte umuligt at fastslå, hvad en persons egentlige erhverv er, ikke blot når der er opført to erhvervsopgivelser, men også når der kun er anført en erhvervsbetegnelse. Herunder problemet om betegnelsen husmand dækker et erhverv eller en måde at bo på.

Da det i denne opgave kun har været hensigten at inddele befolkningen i erhvervsgrupper undgås problemet om, hvilken stilling en mand indtager i et erhverv. Inddelingen i erhvervsgrupper medfører, at ægtefæller og børn henføres til samme erhverv som husstands-overhovedet, medmindre de i folketællingen er opført med selvstændigt erhverv. Der skelnes altså ikke mellem forsørgere og forsørgede, en sondring der i mange tilfælde ville være umulig at foretage. Fx. bidrager husstands-overhovedets ægtefælle i de fleste tilfælde til familiens underhold ved sit arbejde, hvadenten det nu foregår i eller uden for hjemmet. Det samme gælder i mange tilfælde børnene.

En undtagelse fra reglen om at alle i samme erhverv, både overordnede og underordnede, er anbragt i samme erhvervsgruppe, er der dog. Tyndet er uadskilt i en klasse for sig, da denne gruppe på mange måder er afvigende fra de øvrige erhvervsgrupper.

Det har for en del persons vedkommende været temmelig vanskeligt at bestemme deres erhverv. Problemet har været at adskille de tre grupper: husmænd med jord, husmænd uden jord (daglejere, arbejdsmænd) og håndværkere.

For 1845-tællingens vedkommende siger tællingsreglerne⁷⁾, at

dersom "nogen (har) flere forskellige næringsveje, anføres han under den, som han opgiver for vigtigste, hvoraf han lever. Ved husmænd og inderster må således stedse tillige anføres, hvoraf de fornemmeligen leve." Når det sidste påbud fremsættes skyldes det, at man dengang officielt med betegnelsen husmand kun mente en mand, der bor i et hus. Håndbog for Lokalhistorikere siger på side 279: "Betegnelsen (husmand) omfattede i almindelighed beboere af huse med eller uden jord, der lå på en landsbys offentlige jord, de såkaldte gadehuse, mens huse, som lå på bøndernes private jord kaldtes inderstehuse." Ved gennemlæsningen af folketællingen for Eggeslevmagle kan man ikke frigøre sig fra det indtryk, at udtrykket er ved at skifte indhold i retning af det vi i dag forstår ved en husmand. Under alle omstændigheder er der to muligheder, når man skal finde ud af, hvilket erhvervet person opført med betegnelsen husmand (el. inderste) + andet (som regel håndværk eller daglejer) har. Han kan enten være en håndværker (daglejer), der bor i et hus, eller han kan være både håndværker (daglejer) og husmand, der tildels lever af sin jord, idet der til mange huse hørte en jordlod.

Elklit har behandlet dette problem med stor omhu.³⁾ Hans undersøgelse af problemet "synes at bekræfte, at håndværkere på landet i stort omfang har boet i huse med lidt eller ingen jord. Herved bekræftes antagelsen af, at personer, der på folketællingslisterne står anført som "husmand og håndværker" (eller "husmand og daglejer") i langt de fleste tilfælde primært må have været håndværkere (eller daglejere) og ikke husmænd, der levede af jordbrug. At en lille jordlod i mange tilfælde har suppleret indtægten fra håndværket er meget sandsynligt, og at enkelte har haft megen jord (for en "husmand") ændrer intet herved".

Elklits behandling gælder hele folketællingen som sådan. For Eggeslevmagles vedkommende ser det ud som om Elklits synspunkter gælder for håndværkergruppen. Det springende punkt er sondringen mellem husmænd med og uden jord. Skal man tro folketællingen skulle der i Eggeslevmagle sogn i 1845 kun findes to husmænd, der lever af deres jord. Prøver man imidlertid ved hjælp af en matrikeloversigt at se på jordstørrelserne opdager man, at adskillige, der i folketællingen er opført som husmand + daglejer, faktisk er i besiddelse af omtrent samme mængde jord som de to husmænd, der ifølge folketællingen angives at leve af deres jord.

1880-tællingen. Ligesom ved 1845-tællingen er oplysningerne om personernes status indenfor deres erhverv dårlige. Derimod er det betydeligt lettere at inddele personerne i erhvervsgrupperne, for oplysningerne på dette felt er væsentligt bedre. Tællingsreglerne⁹⁾ siger om erhvervsangivelserne: "Driver nogen forskellige næringsveje, anføres den, hvoraf han især lever; således betegnes f.eks. en husmand, som vel driver en jordlod, men dog fornemlig lever af at være smed, ikke som jordbruger, men som smed. Ved daglejere og arbejdsmand tilføjes altid den bedrift, i hvilken de ved optællingen have eller sidst forud for denne have arbejde, f. eks. daglejer i agerbruget, arbejdsmand ved et teglværk."

Rent umiddelbart kan man konstatere, at det sidste påbud forsyndes der mod adskillige gange i 1880-tællingen for Eggeslevmagle sogn, idet der for adskillige daglejere ikke angives, hvor de har deres arbejde. Derimod synes det som om håndværksoplysningerne er temmelig pålidelige, og der er ingen tvetydige opgivelser, som der er mange af i 1845-tællingen. Den væsentlige forbedring i 1880-tællingen sammenlignet med 1845-tællingen er dog, at det nu er muligt at foretage en adskillelse mellem husmænd med jord og dem uden, først og fremmest fordi man nu ikke længere bruger betegnelsen husmand for alle, der bor i et hus, men også fordi der til husmændene tilføjes: med jord. I nogle få tilfælde er der kun opgivet betegnelsen husmand, men sammenligninger med kirkebog og matrikeloversigt viser, at man med betegnelsen husmand mener en person, der lever af sin jord.

Efter dette er der opstillet følgende erhvervsgrupper i opgaven:

<u>1845</u>	<u>1880</u>
1. Håndværkere, handlende m.m	1. Håndværkere, handlende m.m.
2. Gårdmænd	2. Gårdmænd
3. Husmænd, inderster, dagl.	3. Husmænd med jord
4. Tyende	4. Daglejere og arbejdsmand
5. Offentligt understøttede	5. Tyende
6. Andre.	6. Offentligt understøttede
	7. Andre

Opstillingen har som forbillede den erhvervsgruppering Marcus Rubin har foretaget i sin bog: Egteskabsstatistik (Kbh. 1890)¹⁰⁾ men er ikke identisk med denne. På grund af materialets lidenshed

nar det ikke været muligt at opstille så mange erhvervsgrupper, idet flere af dem, hvis man gjorde det, ville blive meget små.

Der er, som man kan se, én væsentlig forskel mellem de to opstillinger, nemlig den, at husmandsgruppen i 1880 er delt i to, mens den i 1845 er samlet i en. Dette er naturligvis betænkeligt, idet man da ikke umiddelbart kan sammenligne de to opstillinger i de opstillede tabeller, men da det forekommer at være betydningsfuldt at adskille de to husmandsgrupper, hvor det er gørligt, er dette altså foretaget i 1880-tællingen. Vil man sammenligne, er dette også muligt, men her må man være klar over, om man sammenligner husmandsgruppen som sådan med befolkningen som helhed eller man sammenligner en undergruppe i husmandsgruppen med den samlede erhvervsgruppe. I det første tilfælde kan man blot addere de to grupper i 1880 for at kunne sammenligne med 1845, men i det andet tilfælde må man addere tallene for de to undergrupper og derefter dividere med to for at kunne sammenligne med 1845. Dette giver ikke det helt nøjagtige tal, men forekommer dog forsværligt, da de to pågældende erhvervsgrupper er næsten lige store (henholdsvis 219 og 266).

Om erhvervsgrupperne skal iøvrigt anføres: Boelsmænd (meget få) regnes som hos Rubin med til gårdmandsgruppen; møllere er placeret i håndværkergruppen; det samme gælder sykoner og vaskekoner; i tyendegruppen er (1845) placeret nogle kvinder, om hvis mænd det anføres, at de har arbejde udensogns. Oplysningerne om mændene antyder, at de har arbejde som tjenestefolk, og deres koner og børn er derfor placeret i tyendegruppen, en placering der ikke er helt indiskutabel. Med hensyn til de offentligt understøttede har der været vanskeligheder i et par tilfælde (i 1845), hvor det anføres, at en person uden erhvervsangivelse erholder almisse for nogle børn. Vedkommende er da selv placeret i gruppen andre, mens børnene er placeret i gruppen offentligt understøttede. Gruppen andre består både af personer, der ikke kan placeres i nogen af de øvrige erhvervsgrupper, og personer hvis erhverv ikke er anført, og som det ikke er lykkedes at opspore på anden vis.

Kirkebøgerne

Kirkebøgerne udgør den anden hovedgruppe af kilder til denne opgave. Kirkebøgerne for Eggeslevmagle sogn er brugt i større eller mindre omfang i perioden 1815 til 1900, mest intensivt dog for perioderne 1840-49 og 1875-84. I denne periode er kirkebøgerne ført af seks forskellige præster:

1788-1835: Provst S. Mähling Beyer

1835-1848: H.G. Holst

1848-1870: Christen Thorkilsen

1870-1872: Niels Hansen

1872-1881: N.V. Hunderup

1882-1903: A.A.B. Hansen

Provst Beyer søgte sin afsked som 94-årig og fik med Frederik VI's hjælp mod Kancelliets vilje maget det så, at hans dattersøn H.G. Holst overtog embedet efter ham selv, så han kunne blive boende i præstegården. Hans høje alder afspejles i kirkebøgerne ved en temmelig usikker skrift og en i forhold til de senere kirkebogsførere lidt uordentlig føring af bogen. Der er dog kun lidt besvær med at læse oplysningerne. De efterfølgende præster skriver meget tydeligt.

Det er i overvejende grad fødsels-, døds-, vielses-, af- og tilgangslisterne, der er brugt. Konfirmationsoplysningerne er kun brugt i mindre omfang.

Kirkebogens fødselsangivelser.

Egentlig er det dåbsangivelser, der er tale om. Det ser man blandt andet af, at provst Beyer inddeler årene efter, hvorrår børnene er døbt, ikke efter fødselstidspunktet. Men foruden dåbsdato anføres i alle tilfælde også fødselsdato. Faktisk mangler der i en del tilfælde dåbsangivelser, nemlig når der er tale om børn, der er døde inden dåb. I denne forbindelse må det anføres, at kirkebogen i hele perioden både anfører dødfødte under fødte og under døde.

I overensstemmelse med rubriker skriften anføres der for hvert barn forældrenes navn, stand, håndtering og bopæl. Fra 1851 og fremefter anføres også moderens alder (ikke fødselsdato).

Der er problemer med erhvervsangivelserne for de uægte børns mødre. I nogle tilfælde anføres deres erhverv som tyende; i andre nævnes kun, at moderen føder sit barn hos sin fader. Barnets fader udlægges ofte kun som ungkarl N.N., hvilket formentlig går på civilstand snarere end på erhverv. Undertiden har man helt opgivet at udpege faderen.

For tiden omkring 1880 anføres en hel del personer, der fødes uden for sognet, men hvis moder har opholdt sig i sognet ved udfangelsen. Et eksempel: "Melding fra Boeslunde sogneråd, at ugifte Kirstine Larsen Andreassen den 14. april har født et drengebarn, der ved dåben d. 20 maj fik navnet Peter Kristian Andreassen. Ti månedersdagen før fødslen havde hun opholdt sig på Lyngbygård." Da disse personer er født udenfor sognet tages de ikke i betragtning i de følgende undersøgelser.

Vielsesangivelserne.

Overskriften på rubrikken både for brud og brudgom er enslydende: navn, alder, håndtering og opholdssted. Desværre er de konkrete opgivelser i disse rubrikker ofte meget forskellige, selv når det er den samme person, der skriver teksten. Undertiden står der mere i teksten end der kræves, undertiden mindre. For tiden omkring 1845 anføres i reglen for brudgommens vedkommende civilstand, navn, faders erhverv og bopæl, eget erhverv og bopæl samt alder, der angives i fyldte år i stedet for med fødselsdato. Ikke helt sjældent anføres fødestedet i stedet for opholdssted, måske i de tilfælde, hvor de to steder er identiske, men om dette er tilfældet kan ikke fastslås med sikkerhed. Ind imellem finder man mangelfulde oplysninger af denne slags: "Ungkarl Lars Sørensen, søn af boelsmand Søren Hansen i Brorup, 25 år gammel." Det ses, at både erhvervs- og opholdsangivelser mangler. Muligvis opholder Lars Sørensen sig hos sin fader og hjælper ham med bedriften, men sikker på det kan man ikke være. Også oplysninger om faderens erhverv og bopæl mangler ofte. Dette er reglen, når det drejer sig om andet ægteskab.

For brudenes vedkommende er oplysningerne mere mangelfulde. Temmelig ofte støder man på opgivelser af karakter som denne: "Pige Dorte Larsd., datter af gårdmand Lars Jensen i Hesselby, 22 år gammel." Både erhvervs- og opholdssted mangler. Denne type afvigelser er hyppigere for kvindernes vedkommende end for mændenes.

For begge køns vedkommende anføres det, så vidt det kan skønnes, altid når det drejer sig om et andengangægteskab. Det sker både ved at benævne vedkommende brud(gom) for enke(mand) og ved at anføre, at det drejer sig om 2. (el. 3. el. 4.) ægteskab.

Er der således en del svagheder ved kirkebøgernes opgivelser om viede i tiden omkring 1845 så må man dog konstatere, at de er langt bedre end opgivelserne fra 1880-perioden. Rubrikoverskrifterne i 1880 er de samme, men indholdet ændret, omend meget svingende i kvalitet. Undertiden får man ganske gode oplysninger. Et eksempel: "Ungkarl Christen Sørensen, søn af væver Søren Pedersen, Lystagertorp, Krummerup sogn, født d. 22. september 1839, 34 år. Vaccineret d. 1. august 1840, tjener som arbejdskarl på Holsteinborg. Confirmeret 1854." Altså meget fyldige oplysninger.

Desværre forekommer disse fyldige oplysninger kun indtil ca. 1876. Fra dette tidspunkt bliver de meget ringere i kvalitet og lyder oftest kortfattede som dette: "Ungkarl Kristian Hansen af Bådslunde, 24 år." Dette forhold er ens for kvinder og mænd.

Dødsoplysningerne.

Der sker ikke store ændringer i kirkebøgernes dødsoplysninger fra 1845 til 1880. Og kvaliteten er foruden at være ensartet også god. Man får at vide om den døde: navn, køn og alder. Både børn (der er døbt) og kvinder anføres med deres eget navn i fuld udstrækning. Alderen opgives i fyldte år, mindreårige børn dog i måneder eller uger. Til disse oplysninger kommer så erhvervsoplysningerne. For voksne mænd og ugifte kvinder angives eget erhverv, for voksne gifte kvinder opgives det erhverv hendes ægtefælle eller tidligere ægtefælle (i fald hun er enke) har, for børn opgives faderens erhverv.

Af- og tilgangslistens oplysninger.

Disse lister er til 1843 indsat i selve kirkebogen, men fra dette tidspunkt er til- og afgangslisten ført i en selvstændig bog. Desværre ophører listen i 1873, og der oprettes ikke nogen erstatning. Præstens pligt til at føre til- og afgangslisten ophørte i 1875¹²⁾, men allerede i 1873 stopper listerne for Eggeslevmagle sogn. Dermed opstår et tomrum som først udfyldes i 1920-erne med folkeregistrets oprettelse.

Desværre ser det ud som om kvaliteter er blevet dårligere med

slutningen af 1840'erne. Det ser man ikke af at oplysningerne om de indførte personer er blevet dårligere, men ved at der formentlig er udeladt nogle personer. Det, der gør at man får mistanke, er, at der kun noteres få fra- eller tilflyttede familier med børn i denne periode. Der er således ikke en eneste familie med børn, der flytter til sognet i 1847, og det forekommer jo mistænkeligt. Denne mangel rammer både til- og afgangslisten; hvor stort omfanget af manglende opgivelser er, kan ikke konstateres.

I til- og afgangslisterne kan følgende oplysninger hentes: Navn, alder, erhverv, rejsedato og oprindelsessted (ved tilrejse) eller bestemmelsessted (ved afgang). I den del af afgangslisten, der er en del af selve kirkebogen er der en fejl i en af rubrikkernes overskrifter. I stedet for teksten "Hvorhen bortrejst" står der "hvorfra ankommen". Det fremgår ikke om føreren af kirkebogen retter sig efter den forkerte overskrift eller bruger den korrekte.

Der er god grund til at antage, at en flytning i mange tilfælde også medfører et skifte i erhverv. Spørgsmålet er da: noteres vedkommende da for det erhverv han havde før flytningen, eller for det han har efter. Hovedreglen vil givet være, at man ved tilrejse noteres for det nye erhverv (hvis der altså sker et erhvervs-skifte), mens man ved afrejse noteres for det hidtidige, men der er fundet et par sikre undtagelser fra dette, og det kan være mere udbredt end umiddelbart gennemskueligt.

Et andet problem er mangelfulde erhvervsopgivelser. Der kan om en person fx stå: "Niels Olsens hustru af Tystofte". Eller der kan blot stå: "fra København". I begge tilfælde altså ingen erhvervsopgivelse. I nogle få tilfælde opgives der heller ingen alder. Alt i alt må man dog sige at disse mangelfulde angivelser er ret få.

Sammenligning af folketællingens og kirkebøgernes erhvervsopgivelser.

Hvorledes passer kirkebøgernes erhvervsopgivelser med folketællingernes? Problemet er undersøgt ved stikprøver, hvor nogle af personerne i folketællingen er sammenlignet med de opgivelser, kirkebøgerne giver om de samme personer.

Både i 1845 og i 1880 ser det ud til, at der er overensstemmelse mellem de to kilder med hensyn til håndværkere, gårdmænd og fattiglemmer. Der er mere usikkerhed omkring husmandsgrupper. Of-

test er husmandsbetegnelsen i kirkebogen det samme som en husmand med jord i folketællingen, mens en indsidder (i kirkebogen) oftest er daglejer. Men undtagelserne er så mange, at det ikke er forsvarligt at forsøge nogen sondring mellem de to grupper, når det drejer sig om undersøgelser over kirkebøgenes opgivelser. Med tyendegruppen er der det problem, at den er meget flydende, der sker mange skift til og fra erhvervsgruppen. Skulle man tro kirkebøgerne, skulle der således være mange ugifte kvindelige tjenestepiger med uægte børn, men i folketællingen er denne gruppe væk. Man kunne tænke sig, enten at kvinderne gifter sig (og forlader dermed som oftest erhvervsgruppen), eller at børnene sættes i pleje hos familie eller andre, og så kan disse ikke aflæses i folketællingen.

Øvrige kilder

Denne gruppe af kilder, der kun er benyttet i mindre omfang, er alle undtagen en benyttet til at undersøge forhold i gårdmandsstanden. Ejerforhold, brugsstørrelser og arvegang er undersøgt ved hjælp af disse kilder. Da kilderne ikke har været brugt som hovedkilder, vil en grundig undersøgelse af deres kildeværdi ikke blive givet. Stort set har de undersøgelser, der har været foretaget, givet det indtryk, at pålideligheden af de oplysninger, der gives i disse kilder, er temmelig høj.

Forholdene omkring brugsstørrelser og ejerforhold er temmelig vanskelig at få rede på, fordi gårdene er underlagt forskellige jurisdiktioner, alt efter ejerforholdene. Og de forskellige instanser bruger ikke samme registreringssystem, hvilket komplicerer forholdene yderligere. Arvefæsterne og selvejerne hører under herredet, mens fæsterne hører under det gods, der ejer jorderne. Brugsstørrelser, ejerskifte etc. er for selveje- og arvearvefæstegårdene undersøgt ved hjælp af matriklen af 1844 (der giver en oversigt over jordstørrelser, hartkorn, ejere og brugere gældende for hele sognet for det tidspunkt, matriklen blev foretaget, hvilket skete i begyndelsen af 1820'erne), skøde- og panteprotokol for V. Flakkebjerg herred i perioden og - ikke mindst - realregistret til denne. Undersøgelserne af forholdene omkring

fæstegårdene er sket ved hjælp af matriklen af 1844, jordebøgerne for de forskellige godser (indeholdende oplysninger om bruger, jordstørrelse, udstykninger etc) og fæsteprotokoller (med tilhørende navneregister) for de samme godser.

Forholdene omkring de offentligt understøttede har det desværre ikke været muligt at undersøge tilstrækkeligt grundigt, da materialet ikke er afleveret til Landsarkiver for Sjælland. Der findes en del materiale i præstegården i Eggeslevmagle. Sognepræst, Jens Hansen, var så elskværdig at tillade en undersøgelse af materialet på stedet, men på grund af den korte tid, der var til rådighed, var det ikke muligt at foretage nogen grundig gennemgang af materialet. Tiden med arkivalierne der blev brugt til at undersøge, om det på grundlag af dette materiale var muligt at finde ud af fra hvilke erhvervsgrupper fattiglemmerne rekrutteredes fra. Men selv om det lykkedes at finde fattigkommissionens forhandlingsprotokol for perioden 1835-44, hvori var optegnet en fortegnelse over fattiglemmerne, så lykkedes det ikke at finde noget om deres tidligere erhverv, der var intet anført om dette. I nogle få tilfælde var deres civilstand anført.

ERHVERVSFORDELINGEN

En opdeling af personerne efter de retningslinier, der er omtalt giver følgende fordeling i erhverv:

Tabel 1. Erhvervsfordelingen i Eggeslevmagle. 1845 og 1880.

	Håndværkere	Gårdmænd	Husmandsm.	Dagl. jere	Tjende	Fattiglemmer	Andre	I alt
1845	237	273	508		184	84	40	1326
1880	295	280	219	266	187	72	41	1360

Man ser af tabellen, at det kun er i håndværkergruppen, der er sket en vækst, hvilket har medført, at den andel, denne gruppe udgør af hele befolkningen, er vokset fra 17,9 % til 21,9 % fra 1845 til 1880. Alle øvrige grupper har - hvis man regner i procent - tilbagegang, størst er den i den samlede husmandsstand, der i 1845 udgør 38,3 %, mens den i 1880 er faldet til 35,7.

I de enkelte erhvervsgrupper ser forholdene, idet en række forhold senere vil blive behandlet i forbindelse med befolkningsforholdene, således ud:

Håndværkergruppen.

Som det fremgår af tabel 1, er befolkningstallet i gruppen vokset fra 237 i 1845 til 295 i 1880, hvilket er en stigning på 24,5. I samme periode er antallet af husstande kun vokset fra 60 til 65, så der må være sket en ændring i husstandsstørrelsen. Dette undersøges senere.

På tabel 2 er opstillet en liste over hvilke håndværk og hvor mange udøvere, der var i 1845 og 1880. Der er kun anført de personer, der udtrykkeligt er benævnt med et erhverv i folketællingerne. Der er ikke taget hensyn til den stilling, de enkelte indtager indenfor deres erhverv, da det, som tidligere omtalt, skønnes umuligt at nå frem til en forsvarlig sondring på dette område. Det er folketællingernes erhvervsbetegnelser, der er brugt.

Ved betragtning af tabellen er der idet mindste to forhold, der må tages i betragtning. Det ene er, at et sogn sandsynligvis er en for lille enhed at undersøge, når håndværkerstrukturen skal kortlægges. Beboerne i et område har formentlig ikke anset sognskellet som nogen grænse, og har derfor sikkert i et vist omfang brugt håndværkere, der er bosiddende i andre sogne.

Det andet forhold, der uivivlsom gør sig gældende, er, at den ene af nabokommunerne netop er en købstad, der ovenikøbet er i ekspansion (I 1881 indlemmes en del af Eggeslevmagle i Skelskør købstad).

Af tabel 2 ser man, at håndværkerstrukturen i 1880 er mere differentieret end i 1845. De nye fag, der er kommet til adskiller sig fra de fag, der var i sognet, ved at være fag, der ikke i så høj grad har tilknytning til jordbruget. Det er vejmand, stenhugger (begge antyder forbedrede transportforhold), urmager, bryggere og bagere (bageriet havde (og har) til huse i den ene af sognets to møller, Kanehøj Mølle).

Gårdmænd.

Af Eggeslevmagle sogns 48½ tdr. hartkorn er i 1845 de ca 450 tdr. hartkorn i 55 gårdmænds hænder. I 1880 er lidt flere, nemlig 62 gårdmænd, i besiddelse af lidt mindre, nemlig ca. 435 tdr. hartkorn. Jorden i sognet ejes af Københavns Universitet (herunder Communitetet), Gørdrup, Lyngbygård, Basnæs, Borreby og Holsteinborg Godser. Dertil nogle få selvejere. Brugere af Universitetets jord er alle arvefæstere, mens de øvrige er fæstere. På tabel 3 ses en opstilling, der viser gårdenes størrelse, deres antal i de forskellige størrelser samt ejerforholdene i sognet.

Af de 55 gårde, der er i 1845, forbliver de 31 uændrede i størrelse, nemlig de to hovedgårde, Gørdrup og Lyngbygård, præstegården (der er på næsten 10 tdr. hartkorn) og 28 andre gårde. Godset under Lyngbygård deles ganske vist i 3 (Eggeslevmagle, Erdrup og Frankerup) godser i 1877, men det berører ikke selve hovedgården, der forbliver uændret i størrelse. Til Lyngbygård lægges (det er ikke anført i tabellen) i to omgange (1850 og 1861) ca. 5 tdr. hartkorn, der udlægges til skov (Søhusplantagen).

På 18 af de resterende gårde foretages mindre udstykninger (bl. a. må ialt 7 gårde slippe de ovennævnte områder, der blev udlagt til skov), men udstykningerne har alle en begrænset karakter, således at gårdstørrelsen kun formindskes minimalt.

Kun på 6 gårde foretages større indgreb af et sådant omfang, at der er tale om delinger, ikke om at en mindre lod skilles ud fra gårde.

Hvem overtager gårdene? I hvor høj grad bliver gårdene i hæn-

derne på de samme familier?

Af de 46 gårde (de to hovedgårde og præstegården ikke medregnede), der i 1880 var uændrede eller kun lidt ændrede i størrelse, var 3 endnu på samme ejers hånd. 11 gårde var overgået til ikke-familie, mens 32 stadig var blevet i familien. Disse fordele sig således: På gårdene sad i 16 tilfælde sønner, i 8 tilfælde enken efter ejeren i 1845 og i andre 8 tilfælde var svigerbørn husstandsoverhoveder på gården.

Af de 6 gårde, der blev delt, deltes to i tre dele. I det ene tilfælde deltes gården mellem 2 sønner og 1 svigersøn. Disse sad også på gården i 1880. I det andet tilfælde sad en søn på den ene af de tre lodder, mens ikke-familie havde de to andre.

De tilbageblevne 4 gårde blev delt i to. Kun i et tilfælde er begge lodder overgået til ikke-familie, mens i de øvrige en søn sad på den ene del, mens den anden indehaves af ikke-familie.

Husrænd og daglejere.

I 1845 udgør denne gruppe 38,3 % af hele befolkningen. I 1880 er andelen faldet til 35,7 %. Undersøger man antallet af husstande i gruppen viser det sig, at der ikke er sket noget fald. I 1845 udgør husmandshusstandene 44,5 % af samtlige husstande i sognet, mens andelen i 1830 er på 45,0 %.

450 tdr. hartkorn af sognets i alt 480 tdr. hartkorn tilhører som omtalt gårdmandsstanden i 1845. Tilbage til alle de øvrige grupper er så 30 tdr. hartkorn. I løbet af perioden fra 1845 til 1880 forøges de øvrige gruppers andel til 45 tdr. hartkorn. På grund af den tidsmæssige ramme for opgaven og materialets særdeles komplicerede natur er en nøjere undersøgelse af forholdene omkring jordstørrelser og ejerforholdene omkring jordstørrelser og ejerforholdene ikke foretaget. Men i hvert fald er de personer, der i folketællingen er benævnt husmand med jord ikke alene om at forvalte den jord gårdmændene ikke sidder på. Stikprøver har vist, at også håndværkere og daglejere har en del af denne jord.

Undersøgelserne i det materielle, der har været til rådighed, giver ikke nogen mulighed for at verificere denne udtalelse fundet hos A.F. Bergsøe i hans statistik!!!-bog fra 1944. ¹³⁾

"Hos den danske arbejderklasse, især på landet, udarter den for Nationen karakteristiske Rolighed til en uheldig Dorsked,

Trevenhed og langsom Bevægelse af Lemmerne, især hos Karlene, som bevirker, at deres arbejde ikke giver det halve Udbytte af hvad det, når Vedkommende bevægede Hænder og Fødder med den for et livfuldt Menneske naturlige Hurtighed, kunde give; og en dansk Bondekarl er derfor det udtrykte Billede på Ordsproget: "Kommer jeg ikke i dag, så kommer jeg imorgen." Hvad Almuens Fatteevner angaar, da ere de heller ikke hurtige."

Tyendegruppen

Denne erhvervsgrupper udgør næsten samme andel af totalbefolkningen de to undersøgte år (14,1 % i 1845 og 13,8 % i 1880).

Et spørgsmål, der ofte rejses, er: hvorfra rekrutteres tyendet? Kommer det fra alle erhvervsgrupper på landet, eller er det udelukkende en enkelt gruppe som fx. husmandsgruppen, der leverer unge til tyendegruppen. For at belyse dette spørgsmål nærmere, er det undersøgt, hvilket erhverv forældrene til de tjenestefolk, der er født i Eggeslevmagle, har (eller rettere havde), da de fik det barn, der er genstand for undersøgelsen. I 1845-tællingen er 61 af tyendet født i sognet, i 1880 er tallet steget til 79.

Tabel 4. Antal tyende fordelt efter forældres erhverv.

	1845		1880	
	M	K	M	K
Husmand	22	18	19	26
Gårdmand	5	3	2	
Håndværker	1	4	8	9
Andet	2	2	5	4
Uoplyst	4		6	
	34	27	40	39

Det fremgår af tabellen, at langt den overvejende del af tyendet kommer fra husmands- og daglejergruppen. I 1845 er der en lille andel fra gårdmandsgruppen, mens denne gruppe kun er repræsentation med to i 1880. Modsat er det gået i håndværkergruppen, hvor der er flere i 1880 end i 1845. Der synes ikke at være nogen kønsforskel.

A

Offentligt understøttede.

Denne befolkningsgruppe udgør i 1880 en mindre andel af befolkningen end i 1845 (6,3 % i 1845 mod 5,3 % i 1880).

Det er på grundlag af folketællingen af 1845 ikke muligt at sige noget om, i hvilket omfang disse personer har modtaget understøttelse. Harald Jørgensen skriver i sin bog: Studier over det offentlige Fattigvæsens historiske Udvikling:¹⁴⁾

"De fattige blev efter deres Trang inddelt i 3 Klasser, og den Målestok, der skulle anvendes ved Fordelingen, var afhængig af de trængendes arbejdsduelighed. Var denne lille og måske lig nul, måtte den offentlige Forsørgelse bestå i at række Vedkommende alle Livets Fornødenheder, men formåede den Fattige blot at bidrage lidt til sit eget underhold, skulle Hjælpen nedsættes i tilsvarende Grad. I Praxis virkede dette System saaledes, at man til 1. klasse henregnede alle de gamle og syge, der var svækket så meget enten på Legeme eller Sjæl, at de intet kunde fortjene eller i hvert Fald saare lidt. Under 2. Klasse henlagde man de fader- og moderløse Børn, eller saadanne, hvis Forældres Forstand, Helbred og Sæder gjorde det umuligt at betro dem Opdragelsen. Til 3. Klasse hørte endelig Enkeltpersoner eller Familier, som på grund af Svagelighed, mange Børn, tiltagende Alder eller anden lignende Aarsag ikke var i stand til at tjene så meget, som var tilstrækkeligt til deres eget eller deres Børns nødtørftige Underhold."

Af fattigkommissionens forhandlingsprotokol fremgår det, at der i Eggeslevmagle i 1844 var 9 personer i 1. klasse, 3 i 2. klasse og 11 i 3. klasse. Det fremgår ikke af forhandlingsprotokollen, hvilket erhverv disse personer tidligere har udøvet, eller hvor lang tid, de har opholdt sig i sognet, et spørgsmål, der ikke var uden interesse i forbindelse med problemet om, hvem der havde forsørgelsesret i sognet.

A.F. Bergsøe skriver:¹⁵⁾ "Antallet på dem, der saaledes i det Væsentlige blev underholdt af Fattigvæsenet hele Aaret rundt, var i Aaret 1845 29.717, eller 2,76 % af Befolkningen i Landdistrikterne." I Eggeslevmagle blev 23 personer svarende til 1,7 % af folketallet i 1845 underholdt på denne måde. Forskellen mellem de i forhandlingsprotokollen nævnte 23 og folketællingens 84 personer med offentlig støtte, må bestå af den gruppe, som Harald Jørgensen betegner som "trængende vil kortvarig hjælp."¹⁶⁾

Er det ikke muligt at sige noget om personernes tidligere er-

hverv og fødested kan forhandlingsprotokollen til gengæld sige noget om årsagen til de pågældendes behov for understøttelse. De 9 personer i 1. klasse er, idet forhandlingsprotokollens betegnelser er benyttet: vanvittig (1 person), lider af slagtilfælde (1), sindsvag (2), krøbling (3) og gigtbruden og svagelig (2). De tre i 2. klasse er forældrelose børn. I 3. klasse er personerne: sindsvag (4), sengeliggende (2), svagelig (1), syge (3); en angives ingen årsag, men vedkommende benævnes enke med to børn.

Af de to folketællinger fremgår det, at der er sket en udvikling i sognets fattighjælp i perioden. Der er i løbet af de 35 år oprettet en fattiggård, således at der i 1880 er både fattiggård og fattighus. I 1845 var der kun fattighuset.

Harald Jørgensen skriver om forskellen mellem fattiggård og fattighus:¹⁷⁾

"Ved en Fattiggaard forstaar man en Landbedrift, større eller mindre, der blev indkøbt af Sognet, og som alene var bestemt til at huse Sognets Fattige. På Gården fik de indlagte Lemmer fuld Forplejning, og det var Tanken, at de Produkter, der medgik til Forsørgelsen, skulle frembringes på Gården ved hjælp af de indlagte Lemmers Arbejdskraft. Ved sin Størrelse og ved den stærke Betoning af Fattiggården som en Forsørgelses- og Arbejdsanstalt adskilte den sig fra Fattighuset, der kun var et sted, hvor den Fattige fik anvist bolig."

Med de oplysninger, der kan udtrages af folketællingerne, synes det at fremgå, at fattiggården i Eggeslevmagle ikke har været brugt som anført af Harald Jørgensen. På fattiggården er der i 1880 anbragt 34 personer. Af disse er 4 under 10 år. Af de resterende er kun to (begge kvinder) under 60 år. Gennemsnitsalderen for de voksne er udregnet til 68,6 år. Det forekommer ikke sandsynligt, at der kan udføres noget arbejde med en befolkning med denne høje alder. Fattiggården må nok betragtes mere som en forsørgelsesanstalt end som en arbejdsanstalt.

Andre.

I gruppen andre indgår i 1845 af husstandsoverhoveder: 1 sognepræst, 2 skolelærere, 8 uden erhvervsangivelse samt 2 aftægtsfolk, der ikke kan bestemmes nøjere. I 1880 består gruppen af: 1 godsejer, 1 sognepræst, 3 skolelærere, 1 dyrlæge, 1 aftægtsmand, 2 bestyrere (den ene af fattiggården, den anden uvist) samt 7 uden angivelse.

ALDERSFORDELINGEN

Aldersfordelingen 1845. På tabel 5 og figur 1 ses hvorledes aldersfordelingen i sognet var i 1845 ifølge folketællingen. Man ser, at børnegrupperne er meget store, at der med gruppen 16-20-årige sker et stort fald, at aldersgruppernes størrelse derefter stort set holder sig konstante indtil gruppen 40-44 år, og at der derefter sker en gradvis nedgang.

Det må her lige slås fast, at alle personer i denne og de følgende tabeller og figurer over 70 år af nemhedsgrunde i forbindelse med meget små tal er slået sammen i én gruppe, hvilket medfører, at kurverne og tabellerne ikke klinger naturligt ud, men stopper brat med at vise en større gruppe end tilfældet ville være normalt.

I det store og hele må man konstatere, at kurven på trods af afvigelsen i 15 til 24 årsgrupperne ligner den aldersfordelingskurve, der gælder for det vi i dag kalder udviklingslandene¹⁸⁾, hvilket ikke er overraskende, idet man normalt anser Danmark for at være et præindustrielt samfund, altså et samfund, der på mange måder kan sammenlignes med vore dages udviklingslande, på dette tidspunkt¹⁹⁾.

Deler man aldersfordelingskurven op efter køn (tabel 5 og figur 2), ser man, at udhulingen i kurven på figur 1 næsten udelukkende skyldes at kvinderne er meget fåtallige i aldersgruppen 15-24 år. Mændenes kurve aftager ganske vist mere fra tredje til fjerde trin end man skulle forvente, men ikke i nær samme omfang som for kvindernes vedkommende.

Hullet i kvindernes kurve er så stort, at en nærmere undersøgelse af dette fænomen må være berettiget. En undersøgelse af fødselstallene for perioden 15-25 år tidligere viser, at der har været en nedgang i fødselstallet for kvinder i den pågældende periode. Fødselstallene for sognet i perioden forud for 1840 ser således ud:

Tabel 6. Antal fødte i Eggeslevmagle 1815-39.

	1815-19	1820-24	1825-29	1830-34	1835-39
MÆND	75	85	91	90	121
KVINDER	94	79	70	96	107

Fødselstallene viser tydeligt, at antallet af pigefødsler har været mindre i den afgørende periode (1820-29) end den lige forudgående og efterfølgende periode. For mændenes vedkommende har tallet derimod været jævnt stigende. Afvigelsen hos pigerne er faktisk så stor, at man må anse de mindre fødselsårsgange i den forudliggende periode for at være væsentligste årsag til udhulningen af kurven. 7 kvinder udgør i 1845 ca. 1 % af samtlige kvinder. Regner man med 95 for normaltallet af fødte piger i en femårsperiode, ser man, at underskuddet i 20-24 årsgruppen udgør godt 2 % og i 15-19 årsgruppen udgør ca. $3\frac{1}{2}$ %, altså tal, der lagt til de i kurven anførte næsten vil kunne udfylde hullet i kurven. Samtidig ser man, at der ikke er nogen nedgang i de pågældende fødselsårsgange for mænd.

Men også en anden faktor har formentlig medvirket til at kurven har en udhulning i disse år. Senere i opgaven er til- og afgang fra sognet i perioden 1840-49 behandlet, og det viser sig, at i tyendegruppen, der fortrinsvis består af personer i 15-30 års alderen, er afgang større end tilgangen. For perioden 1840-49 ser det således ud:

Tabel 7: Til- og afgang i tyendegruppen.

	MÆND	KVINDER
AFGANG	321	397
TILGANG	264	358
Nettoafvandring	57	39

Af tabellen ser man, at afgang for tyendegruppen er større end tilgangen, og da denne gruppe netop befinder sig i de pågældende aldersgrupper, må man formode, at den store vægt, hvormed tyendegruppen påvirker hele aldersgruppen, bevirker, at hele aldersgruppen formindskes på grund af afgang hos tyendegruppen.

Årsagerne til indsnævringen i 16-25 års alderen må altså for kvindernes vedkommende skyldes en kombination af små fødselsårsgange 15-25 år tidligere og større udvandring end indvandring (fra sognet) i de pågældende aldersklasser. Der langt mindre indsnævring i herrerne's kurve må skyldes større udvandring end indvandring.

Det er på fig. 2 anlydet med lodrette streger, hvorledes aldersfordelingen i landdistrikterne i hele landet ser ud²⁰⁾. Man ser, at Eggeslevmagle adskiller sig fra landdistrikterne som helhed ved at have større børnegrupper, og ved at aldersgrupperne 15-25 er underrepræsenterede, især for kvindernes vedkommende.

Aldersfordelingen 1880. Aldersfordelingen i Eggeslevmagle mænd og kvinder set under et fremgår af tabel 8 og figur 3. Det ses, at de tre første aldersgrupper er næsten lige store, at kurvens fald kun foregår langsomt, at der ikke forekommer de helt store udhulninger, men at der til gengæld er et par mindre i aldersgrupperne 35-39 og 50-54.

Splitter man befolkningen op efter køn (tabel 8 og figur 4) viser det sig, at der er betydelige afvigelser fra det billede, den samlede befolkning udviser. Ganske vist er tendensen uændret, et jævnt fald op gennem aldersgrupperne, men kurven får, især hos kvinderne et meget uregelmæssigt forløb, omend udsvingene er af beskednen størrelse.

Kikker man på mændenes kurve kan de to udsving i grupperne 35-39 år og 50-54 måske forklares. Personerne i disse aldersgrupper var i 20-25 års alderen, da de to krige 1848 og 1864 fandt sted, og det kan derfor ikke udelukkes, at der er en forbindelse mellem de to små aldersgrupper og disse to krige. Ligeledes kan det store hul i aldersgruppen 20-24 år måske forklares ved militærtjeneste.

De øvrige udsving forklares kun delvist af fødselstallene for perioden 1840-79, der ses på tabel 9.

Tabel 9. Antal fødte i Eggeslevmagle 1840-79.

	1840-44	1845-49	1850-54	1855-59	1860-64	1865-69	1870-74	1875-79
MÆND	122	128	107	101	108	102	128	98
KVINDER	131	114	106	101	95	88	84	89

På mændenes kurve forklares af fødselstallene udsvingene i de to første aldersgrupper, ligesom også de små tal i de tre første aldersgrupper kan forklares ved fødselstallene. Desværre findes der for perioden efter 1875 ingen til- og afgangslister, og det

er derfor ikke muligt at sige noget om forholdet mellem ind- og udvandring fra sognet.

Udsvingene på kvindernes kurve kan ikke umiddelbart forklares. Ud over til- og afgang kan også dødstallene spille en rolle i de forskellige aldersgruppers størrelse.

Tallene for landdistrikterne i hele landet er indtegnet på figur med lodrette streger.²¹⁾ Man ser at kurven for Eggeslevmagle i store træk følger samme tendens som det øvrige land. Afvigende er de aldersgrupper, der allerede er omtalt.

Sammenligning 1845 og 1880. Sammenligner man aldersstrukturen i 1845 med den i 1880 ser man, at der er sket betydelige ændringer. Stiller man befolkningen op i tre grupper efter deres formodede arbejdsevne, således at forsørgede og forsørgere adskilles, får man følgende billede.

Tabel 10. Aldersstrukturen i Eggeslevmagle i procent.

ALDER →	0 - 14	15 - 64	65 →
1845	41.8	55.0	3.1
1880	34.8	57.0	8.2

P.C. Matthiessen har opstillet et lignende skema over lande på forskellig udviklingstrin.²²⁾ For Danmark (1960) som repræsentant for industrilandene og Chile (1960) som repræsentant for udviklingslandene ser aldersfordelingen således ud .

Tabel 11. Aldersstrukturen i Danmark og Chile 1960. Procent.

ALDER →	0 - 14	15 - 64	65 →
Danmark	25	64	11
Chile	40	56	4

Sammenligner man tallene fra Eggeslevmagle med de af Matthiessen opstillede, ser man, at aldersfordelingen i sognet i 1845 næsten er identisk med udviklingslandets aldersfordeling. For sognets aldersfordeling i 1880 gælder det, at den ikke ligner nogen af de øvrige, men indtager en mellemstilling mellem de to hovedtyper. Udviklingen hen mod en aldersfordeling som i et in-

dustriland er således i gang i 1880 for Eggeslevmagles vedkommende.

Aldersfordelingen efter erhverv.

Aldersfordelingen er ikke ens i de forskellige erhvervsgrupper. For at kunne iagttage forskellighederne er der opstillet tabeller og kurver over erhvervsgruppernes aldersfordeling. Der skal gøres opmærksom på, at procenttallene for de enkelte aldersgrupper i det følgende er beregnet på grundlag af den samlede erhvervsgruppe (mænd + kvinder). I de foregående tabeller er de beregnet efter hvert køns totaltal, altså mænd i procent af mænd og kvinder i procent af kvinder. Ændringen har den fordel at man umiddelbart kan sammenligne tallene for de to køn, fordi de er beregnet på samme talgrundlag. (Når de første tabeller ikke er udregnet på denne måde er årsagen den, at aldersfordelingstabellerne for hele landet, som der sammenlignes med, er udregnet med mænd i procent af mænd og kvinder i procent af kvinder). Det indbyrdes forhold mellem aldersgrupperne i de to køn berøres ikke ved denne ændring.

Håndværkergruppen. Kikker man på aldersfordelingen i 1845 (tabel 12 og figur 5) opdager man, at for mændenes vedkommende er aldersgruppernes størrelse med et par enkelte undtagelser temmelig konstant indtil 45-49 års gruppen. Gruppen 0-4 år er temmelig lille sammenlignet med de øvrige erhvervsgrupper, hvad der formentlig hænger sammen med, at der i denne periodes aldersgruppe er født betydelig flere piger end drenge, hvilket et blik på kvindernes aldersfordelingskurve overbeviser om. På mændenes kurve ses det endvidere, at der ikke forekommer nogen udhulning af kurven i aldersklasserne 15-25 år. Dette forhold må sikkert finde sin forklaring dæri, at netop for disse aldersklasser er der beskæftigelsesmuligheder som lærlinge og svende hos håndværkerne. Et andet iøjnefaldende træk er, at mændenes kurve svinder brat ind med 50-54 års gruppen, og at der ingen er over 60 år.

Kvindernes kurve ser anderledes ud. Man ser at der sker en afgang fra erhvervsgruppen i årene 15-25. Årsagen til dette er formentlig at finde i den omstændighed, at kvinderne, når de når 15 års alderen må forlade erhvervsgruppen, fordi der ingen beskæftigelsesmuligheder er for dem i erhvervet. Man kunne tro, at en stor del af dem overgik til tyendegruppen, men den undersøgelse, der

på side 23 blev foretaget over, hvor tyendet stammer fra, tyder ikke på, at dette er tilfældet i særlig høj grad. Med 25-29 års aldersgruppen sker der igen en stigning, der yderligere markeres med 35-39 års gruppen, utvivlsomt fremkaldt af, at mændene gifter sig, og derved inddrager kvinderne i erhvervsgruppen igen.

For 1880 ser aldersfordelingen lidt anderledes ud. (tabel 13 og figur 6). For mændenes vedkommende gælder, at forløbet er temmelig uregelmæssigt efter 15-19 års gruppen. Da tallene er meget små (3 personer er nok til et udsving på ca. 1 %) må man nok vove den påstand, at der ikke kan udledes noget væsentligt af de trods alt temmelig små udsving. Et forhold, der kunne tænkes at spille en rolle, var selve inddelingen i aldersgrupper. I forbindelse med opstillingen af en af de øvrige tabeller var håndværkergruppens mandlige husstandsoverder let tilgængelige, og der blev da opstillet et forsøg på en anden tidsinddeling.

Tabel 14. Antal personer i de forsk. aldersgrupper. 1880

ALDER	ANTAL	ALDER	ANTAL
20-24	1	22-26	2
25-29	3	27-31	8
30-34	10	32-36	9
35-39	6	37-41	7
40-44	10	42-46	6
45-49	6	47-51	6
50-54	8	52-56	10
55-59	5	57-61	5
60-64	7	62-66	6
65-69	2	67-71	1
70 →	2	72 →	2
	62		62

Husstandsoverhovederne udgør langt den overvejende del af de mandlige personer i håndværkergruppen over 20 år, og påvirker derfor den betragte kurve (figur 6) med stor vægt. Det ses af de to opstillede aldersinddelinger, at udsvingene i aldersgrupper i høj grad kan være afhængig af, hvilken inddeling man har foretaget, i hvert fald når det er så små enheder, der undersøges.

En sammenligning mellem aldersfordelinger i 1845 og i 1880 viser, at der ikke er sket de store ændringer i aldersstrukturen i løbet af perioden. Dog er der sket en udjævning af de mellemste alderstrin til fordel for de ældste alderstrin, der vejer betydelig mere til i 1880 end i 1845, hvor de ældste alderstrin var me-

get svagt repræsenteret, især for mændenes vedkommende.

Gårdmandsgruppen. På tabel 12 og figur 7 ses aldersfordelingen i gårdmandsgruppen i 1845. For mændenes vedkommende iagttager man et næsten jævnt fald aldersklasserne igennem. Situationen er med undtagelse af aldersgrupperne 15-25 næsten den samme hos kvinderne. Billedet i gårdmandsgruppen er således meget lig den hos håndværkerne, hvor der ikke sker nogen reduktion af aldersgruppen 15-25 for mændenes vedkommende, mens dette netop er tilfældet hos kvinderne. Da gårdmændenes medhjælpere, tyendet, er opregnet i en erhvervsgruppe for sig, kan man udlede, at gårdmandsgruppen 15-25 år næsten udelukkende består af sønner, mens håndværkergruppen må bestå af sønner plus lærlinge og svende, der er kommet udefra til håndværkerhusstandene.

Gårdmændenes aldersfordelingskurve for 1880 (figur 8) frembyder på flere måder et afvigende billede. Det ses, at aldersgruppen 0-4 år for begge køns vedkommende er usædvanligt lille, et forhold der må skyldes færre fødsler i det pågældende femår. For de næste to aldersgrupper er billedet meget sælsomt, idet der i disse to aldersgrupper er en helt skæv fordeling mellem kønnene. Samtidig med at der er flere mandlige personer i de to aldersgrupper end i de øvrige erhvervsgrupper, er der forbavsende få piger. Forholdet mellem de to er groft beregnet 2 til 1, altså dobbelt så mange drenge som piger i de to aldersgrupper. Forholdet må have sin forklaring i flere drengefødsler end pigefødsler i den pågældende tiårs periode.

En forskel mere på kurverne de to år er, at kvinderne er meget få i alderen 30-39. Til gengæld synes der ikke at være nogen stor afgang fra gruppen 15-25 for kvinderne, et forhold der bekræfter undersøgelsen af hvorfra tyendet rekrutteres (side 23); der kommer netop ingen fra gårdmandsgruppen i 1880.

Man ser altså, at i 1880 er mændenes aldersfordeling stort set uændret, mens kvindernes har undergået radikale ændringer i forhold til 1845.

Husmandsgruppen. Det karakteristiske ved denne gruppes aldersfordeling i 1845 (figur 9) er at afgangen i 15-30 års alderen er ganske enorm, ja næsten fuldstændig. Denne afvandring fra gruppen viser tydeligt, at de unge sønner og døtre af husmænd og daglejere ikke kan regne med at blive i hjemmet når de når ca. 15 års alder.

ren; der er ingen beskæftigelsesmuligheder for dem.

Aldersfordelingen i 1880 kan ikke direkte sammenlignes med 1845 på grund af opsplitningen af husmandsgruppen i to, men for begge de to kurver (figur 10 og 11) gælder det, at der er tale om udhulninger i aldersklasserne 15 til 30 år, fremkaldt ved afgang fra erhvervsgruppen. Billedet har altså ikke ændret sig i forhold til 1845. På daglejerkurven (figur 10) er der desuden tale om en udhulning i 45-54 års gruppen for kvindernes vedkommende. Derefter aftager kurven gradvist mod nul, og den ældste aldersgruppe er ikke ret stor. Det er den derimod på husmændenes kurve (figur 11). Der er ingen tvivl om, at forskellen mellem de to kurvers ældste grupper må ligge i, at mens daglejerne, når de kommer op over 60 års alderen, får svært ved at forsørge sig selv ved arbejde, så er husmændene stadigvæk i stand til at skaffe sig udkomme af den jordlod, de lever på, hvad enten de selv er aktive eller er gået på aftægt, og bliver boende hos deres søn. Daglejergruppen har ikke denne mulighed, og det er formentlig dem, der, som det skal ses, fylder de ældste aldersklasser hos fattiglemmerne.

Tyendegruppen. På flere af de øvrige erhvervs aldersfordelingskurver er iagttaget udhulninger af kurverne i aldersklasserne 15-30 år, hvilket jo er ensbetydende med afgang fra erhvervet i de pågældende alderstrin. Hvorhen den overvejende del af afgang fra de øvrige erhverv flytter hen, får man et tydeligt billede af ved at se på tyendegruppens aldersfordelingskurver (figur 12 og 13). Netop de grupper, der i flere af de øvrige grupper er mest fåtallige, er her altdominerende.

En af de påstande, der ofte fremsættes, nemlig at mange børn i "gamle dage" blev sendt ud at tjene i en meget tidlig alder, omkring 10-11 års alderen, bekræftes ikke af undersøgelser anstillet over dette problem.

Sammenligner man antallet af tyende i 10-14 års gruppen med det samlede antal børn i denne aldersgruppe, ser man, at antallet i tyendegruppen er meget lille:

Tabel 14. Børn og tyende i 10-14 års alderen. 1845 og 1880.

	Antal børn 10-14 år	Antal tyende 10-14 år	Antal tyende ialt
1845	163	8 = 4.9%	154
1880	154	20 = 13.0%	187

Det ses, at tyendegruppen i 10-14 års alderen er meget lille, især i 1845. På dette tidspunkt udgør 8 tjenestefolk ca. 5 % af samtlige unge i samme alder og 4,3 % af hele tyendegruppen. I 1880 er tallet for tjenestefolk i denne alder steget til 13 % af alle unge i samme alder og ca. 11 % af samtlige tyende.

Derefter er foretaget en opdeling af disse unge i enårsgrupper: Tabel 15. Alderfordelingen i tyendegruppen i 10-14 års gruppen.

	1845	1880
10 år	2	6
11 år	0	1
12 "	0	5
13 "	4	1
14 "	2	12
	8	20

Det synes at være klart efter de opstillede tabeller, at det i 1845 har været en sjældenhed, at børn under 15 år er blevet sendt ud at tjene. Der synes at være lidt større tilbøjelighed for det i 1880.

Offentligt understøttede. På figur 14 ses aldersfordelingskurven for almisselemmer i 1845. Det ses tydeligt, at denne gruppe i langt den overvejende grad består af børn og kvinder, samt at de ældre aldersklasser er forholdsvis store. Når børnene når 15 års alderen må man formode, at de bliver i stand til at forsørge sig selv. For mændenes vedkommende skal man helt op til 50 års gruppen for igen at finde medlemmer af gruppen, mens repræsentationen for kvinderne er mere ligeligt fordelt, omend der også findes huller her. De ældste aldersgrupper er i denne gruppe større end i de øvrige erhvervsgrupper, hvilket ikke overrasker, da det som regel er ældre personer, der bliver ude af stand til at klare sig selv og derfor må modtage fattighjælp.

Kurven for 1880 ligner forsåvidt kurven fra 1845, idet personerne overvejende grupperer sig i en børne- og en ældregruppe, men dermed hører ligheden også op, for mens børnegruppen er stor og de ældste grupper små i 1845 er det modsatte tilfældet i 1880, hvor størrelsen af de ældstes gruppe springer i øjnene.

Udviklingen i fattiglemmernes aldersfordeling er således i nøje overensstemmelse med udviklingen for sognets beboere i almindelighed.

Andre. Disse erhvervsgrupper er kun behandlet på figur 16 og 17 for at antyde med hvilken vægt de påvirker den samlede aldersfordeling i 1845 og 1880. Både i 1845 og 1880 er de to grupper meget små og meget heterogen, og det er derfor formålsløst at uddrage noget på dette spinkle materiale.

Aldersfordelingen for husstandsoverhovederne.

Efter at de forskellige erhvervsgruppers aldersfordeling nu er undersøgt, rejser sig spørgsmålet om, hvorledes husstandsoverhovedernes aldersfordeling er. Er der også blandt denne gruppe af befolkningen sket en ændring af sammensætningen i aldersklasserne?

På tabel 16 og 17 samt figur 18-22 er husstandsoverhovedernes aldersfordeling vist. På de fuldt optrukne kurver ses aldersfordelingen i 1845, mens den stiplede viser 1880-fordelingen (med en undtagelse for husmandsgruppen. Omtales senere). Der skal gøres opmærksom på, at der blandt husstandsoverhovederne også findes kvinder. I 1845 var af 274 husstandsoverhoveder de 29 kvinder, mens forholdet var 280 og 44 i 1880.

Hvis man sammenligner antallet af husstandsoverhoveder med antallet af mulige husstandsoverhoveder, altså alle personer over 20 år finder man ud af, at i 1845 udgør husstandsoverhovederne 39,8 % af samtlige personer over 20 år, mens de i 1880 kun udgør 36,4 %, altså et fald fra 1845 til 1880.

Aldersfordelingen for samtlige husstandsoverhoveder ses på figur 18. Det ses, at der fra 1845 til 1880 er sket en tydelig udvikling. Husstandsoverhovederne fordeler sig betydelig mere jævnt i 1880 end i 1845. I 1880 er langt de fleste husstandsoverhoveder placeret i den ældste halvdel. Hvis man sætter 45 år som midtpunkt, ser man, at i 1845 var 112 (40,9 %) af samtlige husstandsoverhoveder (274) over 45 år, mens hele 175 (62,5 % af 280) var over 45 år i 1880. Denne tendens mod flere i de ældre aldersklasser er i en overensstemmelse med tendensen for hele sognets alderssammensætning, hvor der også var flere i de ældre aldersklasser i 1880 end i 1845.

Den mere jævne aldersfordeling i 1880 med betydelig flere i de ældre grupper kunne tyde på, at det i 1845 var lettere at etablere selvstændig husstand end i 1880. Man må formode, at etableringen af selvstændig husstand i overvejende grad har været afhængig

af erhvervs- og boligforhold. Da antallet af husstande ikke er steget væsentligt fra 1845 til 1880 (fra 274 til 280), må det større antal ældre husstandsoverhoveder betyde, at mange af de boliger og stillinger, der skulle have været basis for en status som selvstændigt husstandsoverhovede, er besat af en af disse ældre, og disse "spærrer" således adgangen for de unge, der ønsker at etablere selvstændig husstand. Fx. må i 1880 det større antal ældre gårdmænd betyde, at færre unge kan gøre sig håb om at overtage gårdene - eller at de først kan overtage dem i en senere alder. Undersøger man, hvor stor en del af samtlige personer i hver aldersgruppe, der er husstandsoverhoveder, får man følgende billede:

Tabel 18. Antal husstandsoverhoveder i hver aldersgruppe. I procent.

	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70 →
1845	10.4	47.0	54.4	55.4	50.0	34.6
1880	10.9	32.5	46.4	52.7	50.5	39.7

Af tabellen fremgår det tydeligt, at i 1880 er en betydelig mindre del af de unge husstandsoverhoveder end tilfældet var i 1845. Ganske vist er tallene ens i 20-29 års gruppen, men talmæssigt er denne gruppe så lille, at det er vanskeligt at basere en vurdering på den. Derimod ses forskellen klart i 30-39 års gruppen. Kun 32.5 % af personerne i 30-39 års alderen er husstandsoverhoveder i 1880, mens hele 47 % er det i 1845. Og jo højere man kommer op i aldersklasserne, desto mere indsnævres forskellen, og ved 60-69 års alderen er procenten for 1880 højere end for 1845. (Samtidig må man huske på, at i absolutte tal er tallene for 1880 langt højere end for 1845).

På figur 19 ses håndværkerhusstandsoverhovedernes aldersfordelingskurve, og man iagttager, at fordelingen i 1880 er mere jævn end i 1845, hvor aldersgruppen 35-49 vejer uforholdsmæssigt tungt i fordelingen. Ligeledes iagttager man tydeligt her en tilvækst i de ældre aldersklasser.

Figur 20 viser aldersfordelingen blandt husstandsoverhovederne i gårdmandsstanden. Kurven er ikke mere jævn i 1880 end i 1845, men er rykket til højre, altså mod de ældre aldersklasser. Gårdmændene etablerer sig i 1880 senere end i 1845, den største gruppe findes i alderen 45-54, mens den i 1845 fandtes i 40-44 års

alderen. Og der findes en større gruppe husstandsoverhoveder over 70 år.

Da husmandsgruppen i 1880 er delt i to, er kurverne fra 1845 og 1880 ikke tegnet i samme diagram, men i hver sit. I 1880-diagrammet (figur 22) er de to grupper opført således, at den fuldt optrukne kurve viser husmænd med jord, mens den stiplede viser daglejerne. Det ses af kurven 1845 (figur 21), at husmændene temmelig tidligt etablerer egen husstand. Kulminationen nås tidligere end for de øvrige erhvervsgrupper, dvs. 35-39 år, hvorefter der er en temmelig brat aftagen i grupperne derefter.

De to kurver fra 1880 (figur 22) viser, at der er forskel på aldersfordelingen hos husmænd med jord og daglejergruppen. Forskellen viser sig, når man lige ser bort fra aldersgruppen 25-29, i at der er små aldersklasser hos husmændene i 30-39 års gruppen, mens daglejerne straks fra starten optræder i stor mængde. Dette synes at vise, at det var lettere at etablere sig med husstand som daglejer end som husmand med jord. Dette hænger utvivlsomt sammen med, at hvis man skal nedsætte sig som daglejer, kan man klare sig med sin arbejdsindsats, mens husmænd først må skaffe sig et stykke jord, hvilket må formodes at tage tid. Til gengæld ser man, at daglejerne i de ældste aldersklasser forlader erhvervsgruppen i en tidligere alder end husmændene. Jordstykket sætter således husmændene i stand til at bevare deres status, mens daglejerne ikke kan opretholde deres med stigende alder og nedsat arbejdsstyrke. Med i billedet hører, at husmændene kan få hjælp af deres husstandsmedlemmer i driften af jordlodden, mens daglejerne ikke i samme omfang kan gøre dette. Dette kan dog ikke be-lyses tilstrækkeligt ud fra folketællingens oplysninger, blandt andet fordi der ikke fortælles noget om hustruernes erhvervsarbejde og omfanget af dette.

CIVILSTANDSFORDELINGEN

Civilstandsfordelingen i de to undersøgte år ser således ud:

Tabel 19. Civilstandsfordelingen i procent.

	UGIFTE	GIFTE	ENKER	ANDRE
1845	59.0	34.7	4.6	1.7
1880	57.7	34.0	7.2	1.1

Man ser, at andelen af gifte er så godt som uændret fra 1845 til 1880, at de ugiftes andel samtidigt er faldet, samt at der i 1880 er flere enker og enkemænd end i 1845. For landdistrikter i hele landet er tallene i 1845: for henholdsvis ugifte, gifte og enker (enkemænd): 62,4 ; 34,3 ; 3,3. Tallene adskiller sig kun væsentligt for gruppen ugifte. For 1880 var tallene i hele landet: 59,3; 34,6; 5,8.

I forbindelse med husstandsoverhovedernes aldersfordeling blev det påvist, at det tilsyneladende var sværere at etablere selvstændig husstand i 1880 end i 1845. Spørgsmålet er nu: har dette nogen indflydelse på civilstandsfordelingen i 1880 - altså: er der procentvis flere ugifte i 1880 end 35 år tidligere. Et blik på ovenstående tabel viser, at der er lidt færre ugifte i 1880 end i 1845, det modsatte af, hvad man skulle forvente, men begrænser man undersøgelsen til de aldersklasser, hvor giftermål er aktuelt, viser det sig, at hvis man sætter de ugifte i relation til samtlige personer i de forskellige aldersgrupper, får man følgende resultat:

Tabel 20. Ugifte i procent af samtlige i aldersklassen.

	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44
1845	90.0	30.7	13.0	7.7	1.1
1880	93.4	54.2	34.8	21.0	4.8

Det ses tydeligt, at de ugifte i 1880 udgør en betydelig større andel af de aldersklasser, de tilhører, end tilfældet var i 1845, og påstanden om at det i 1880 er sværere at etablere sig med familie og husstand bekræftes således, idet man må gå ud fra, at når der er flere ugifte i de aldersklasser, der normalt indgår ægteskab, så må det skyldes - ikke at tilbøjeligheden til at gifte sig er mindre, men at mulighederne derfor på grund af forringede erhvervs- og boligforhold er formindskede.

Er der forskel på, hvornår mænd og kvinder gifter sig? Man får et indtryk af dette ved at undersøge ugiftegruppen efter alder og iagttagelse, hvornår de ugifte forlader gruppen. Billedet ser således ud i 1845:

Tabel 21. Ugifte i procent af samtlige i aldersklassen. 1845.

1845	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44
MÆND	91.5	51.1	12.8	6.4	0
KVINDER	88.4	25.8	13.2	9.1	2.0

Man ser klart, at kvinder tidligere end mændene forlader de ugiftes stand (og indtræder derved i de giftes gruppe). Der er et stort spring fra første gruppe til anden gruppe hos kvinderne på hele 62,6 %, mens faldet hos mændene kun er på 40,4. De fleste kvinder gifter sig efter denne opgørelse i 25-29 års alderen, mens det for mændene sker over to aldersgrupper 25-29 og 30-34. For 1880 ser billedet således ud:

Tabel 22. Ugifte i procent af samtlige i aldersklassen. 1880.

1880	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44
MÆND	96.8	59.6	37.2	15.4	8.3
KVINDER	91.7	48.6	32.7	25.0	2.1

Foruden det allerede påviste, at man i 1880 er længere om at forlade den ugifte stand, ser man, at mænd og kvinder denne gang følges mere ad end i 1845. I 25-29 års gruppen er der således 48,6 procent af kvinderne tilbage, mens tallet i 1845 kun var 25,8 %.

Civilstandsfordelingen efter erhverv. På tabel 23 og 24 ses civilstandsfordelingen efter erhverv. På grundlag af disse to tabeller er udregnet procenttal for de tre vigtigste civilstandsgrupper i hvert erhverv, så tallene kan sammenlignes. Tallene ser således ud:

Tabel 25. Civilstandsfordelingen i procent:

	1845			1880		
	UGIFTE	GIFTE	ENKER	UGIFTE	GIFTE	ENKER
Håndværkere	55.7	23.8	5.1	56.9	40.7	1.7
Gårdmænd	57.5	37.4	5.1	60.7	30.7	8.6
Husmand m.j.	49.8	49.4	0	42.5	51.1	6.4
Daglejere				50.8	43.6	4.1
Tyende	88.6	0	2.2	76.3	0	0.5
Fattiglemmer	71.4	8.3	19.0	31.9	22.2	41.7
Andre	42.5	20.0	37.5	39.0	29.3	31.7

Ser man på forholdet mellem ugifte og gifte, opdager man, at forholdet stort set er ens i håndværkergruppen i de to år, men i gårdmandsgruppen er andelen af gifte faldet med ca. 7 % i 1880. I daglejer- og husmandsgruppen iagttager man forskel mellem de to grupper i 1880. Andelen af gifte er betydelig mindre hos daglejerne end hos husmændene. Dette hænger utvivlsomt sammen med alderssammensætningen, der er ret forskellig (fig. 10 og 11) i de to grupper. Helt radikalt er situationen ændret i fattiglemsgruppen, hvor andelen af ugifte falder fra 71,4 til 31,9 %. Også her må der være en sammenhæng med den ændrede alderssammensætning (fig. 14 og 15). Enke- og enkemandsgruppen er i alle erhvervsgrupper undtagen håndværkergruppen vokset betydelig, også et resultat af den større andel de ældre aldersgrupper har i befolkningen. Forunderligt er det, at der i 1845 ikke var en eneste enke i husmandsgruppen. Årsagen til dette skal nok findes i den omstændighed, at der ikke i erhvervsgruppen, hvoraf hovedparten formentlig har været daglejere, har været mulighed for en efterladt enke at underholde sig selv. Til gengæld ser man, at der i almisselemmernes skare er et stort antal enker. Dette kunne tyde på, at enkerne i husmandsgruppen i stort omfang må overgå til almisselemmernes skare.

Er dette, at kvinderne gifter sig tidligere end mændene, gældende for alle erhverv? Undersøger man tabel 26 og 27, ser man for 1845, at der i 25-29 års gruppen for gifte blandt husmændene er næsten lige så mange mænd som kvinder, mens der er temmelig få af begge køn i håndværker- og gårdmandsgruppen, færrest dog af mandkøn. Der synes

altså her at kunne spores en tendens til tidligere ægteskab hos husmændene end i de to cvrige erhvervsgrupper, og samtidig synes mændene i husmandsgruppen at gifte sig tidligere end mændene i de to andre grupper. Noget lignende gør sig gældende i 1880 for grupperne husmænd og daglejere i 25-29 års gruppen. I de to følgende aldersgrupper er der derimod forskel på de to omtalte grupper. I husmandsgruppen er der kun et ringe antal gifte, mens der for daglejerne er tale om højere tal.

En nøjere undersøgelse af ægtefællernes indbyrdes aldersforhold er foretaget på tabel 28.

Tabel 28. Konen alder i forhold til mandens. Antal koner i procent af samtlige koner.

	YNGRE END MANDEN			sammt alder	ÆLDRE END MANDEN			I alt %
	10 år og yngre	5-9 år	0-4 år		0-4 år	5-9 år	10 år +	
1845	15.2	18.7	27.8	5.7	16.1	9.1	7.4	100.0
1880	13.4	21.2	25.6	9.1	16.9	9.5	4.3	100.0

I alt er i 1845 61,7 % af kvinderne yngre af de mænd, de har giftet sig med, mens 32,6 % er ældre. I 1880 er 60,2 % af kvinderne yngre, mens 30,7 % er ældre end deres mænd. Altså et næsten vændret forhold. Måske kan der af tallene i tabellen udledes en lille tendens til færre ægteskaber med stor aldersforskel mellem ægtefællerne. Gruppen, der er 10 år eller mere ældre end deres mand, er i 1880 faldet med ca. 3 %, mens knap 2 procent ^{færre} af kvinderne er mere end 10 år yngre end deres mænd.

BEFOLKNINGENS GEOGRAFISKE OPRINDELSE

På nedenstående tabel ses en inddeling af befolkningen efter fødested:

Tabel 28. Fødestedsfordelingen 1845 og 1880. I procent.

	I sognet	Nabosogn	Øvrige amt	Øvrige land	I alt
1845	53.1	23.7	13.3	9.9	100.0
1880	61.5	19.7	12.8	6.0	100.0

I 1880 er den del af befolkningen, der er født i selve Eggeslevmagle sogn større end tilfældet var i 1845, og samtidig er den del, der kommer fra det øvrige land uden for Sorø amt mindre end i 1845. Dette forekommer overraskende, idet man skulle tro, at der med forbedrede transportforhold²⁵⁾ også ville forekomme større mobilitet. Ganske vist er en opdeling af personerne efter fødested ikke noget mål for mobiliteten, men en sammenhæng, må man formode, der er. Som forklaring på det problem, der lige er nævnt kunne man måske tænke sig, at afvandringen, der ikke registreres ved en opstilling, som den foretagne har været betydelig større end tilgangen til sognet. Dette forekommer ikke usandsynligt, da de hidtil foretagne undersøgelser synes at påvise, at det er sværere, at etablere sig med selvstændig husstand i sognet på grund af den ændre aldersfordeling med flere i de ældre aldersklasser.

Spiltter man befolkningen op efter køn som på tabel 29 ser man, Tabel 29. Fødestedsfordelingen 1845 og 1880 efter køn. I procent.

	I sognet		Nabosogn		Øvrige amt		Øvrige land		I alt
	M	K	M	K	M	K	M	K	
1845	25.3	27.8	11.0	12.7	6.6	6.7	5.4	4.5	100.0
1880	32.6	28.8	8.8	10.9	6.2	6.6	3.0	3.1	100.0

at forskellen mellem de i sognet fødte i 1845 og 1880 næsten udelukkende falder på den mandlige del af befolkningen.

Desværre findes der ingen tal for fødestedsfordelingen i hele landet for 1845, men det gør der til gengæld for det andet undersøgte år, 1880.²⁶⁾ Tallene for Eggeslevmagle, landdistrikterne på øerne og for landet som helhed er opstillet på tabel 30:

Tabel 30. Fødestedsfordelingen i 1880 i Eggeslevmagle, landdistrikterne på øerne og hele landet. I procent.

1880	I sognet	Resten af amtet	Resten af landet	I alt
Eggeslevmagle	61.5	32.5	6.0	100.0
Landdistrikterne på øerne	52.2	32.7	15.1	100.0
I hele landet	54.5	28.7	16.8	100.0

Man bemærker, at gruppen, der er født i sognet for Eggeslevmagle sogns vedkommende er større end begge de to øvrige områders grupper. Forskellen mellem Eggeslevmagle og de øvrige områder iagtages især i tredje gruppe, resten af landet. Denne gruppe er meget lille for Eggeslevmagles vedkommende.

En undersøgelse af hvor gruppen, født i resten af landet stammer fra giver følgende resultat:

Tabel 31. Fordelingen uden for Sorø amt. 1845 og 1880.

	1845	1880
SJÆLLAND	55	41
FYN	26	11
LANGELAND	21	6
LOLLAND-FALSTER	9	3
JYLLAND	14 ¹	14
UDENLANDS	5	7
VIDES IKKE	1	0
	131	82

¹En person fra Flensborg medregnet

Af de 5 fra udlandet i 1845 kommer 3 fra Norge, 1 fra Sverige og 1 fra Tyskland. De 7 fra udlandet i 1880 er fra Sverige (6) og Tyskland (1).

Fødestedsfordelingen efter alder. Et mere differentieret billede af befolkningens geografiske oprindelse får man, hvis man deler befolkningen op i aldersgrupper. Dette ses på tabel 32 og 33 samt figur 23 og 24. For hver aldersgruppe er udregnet, hvor stor en procentdel de forskellige områder udgør af aldersgruppen.

Det ses tydeligt på de grafiske afbildninger, at andelen af personer født i Eggeslevmagle er større i 1845 end i 1880. På begge kurver ser man, at samme gruppe med stigende alder bliver mindre og mindre. For 1880-kurven er faldet næsten ubrudt, mens der for 1845-kurven sker en afbrydelse af faldet for 45-59 års gruppen.

For gruppen født i nabosognene ser man modsatte billede. Jo ældre aldersklasser, desto større er denne gruppe. For 1845 er der dog en lille indsnævring for 40-64 års gruppen. For de to resterende fødestedsgruppers vedkommende ser man (bedst i tabellerne), at de efter 15 års alderen nok svinger i størrelse, men ikke nogen udpræget stigende tendens. En lille tendens til stigning kan dog konstateres i 1880-kurvens "øvrige amt"-gruppe.

Det ses endvidere, at bevægelserne først tager rigtig fart ved 15 årsalderen, undtagen for "øvrige land"-gruppens vedkommende. I denne gruppe er der ingen kraftige udsving ved denne alder som for de tre øvrige gruppers vedkommende.

Fødestedsfordelingen efter erhverv. På de følgende tabeller er opstillet de forskellige erhvervsgruppers geografiske afstamning, idet hver erhvervsgruppe er undersøgt særskilt.

Håndværkergruppen. På tabel 34 ses det, at der for denne erhvervs-

Tabel 34. Fødestedsfordelingen i håndværkergruppen.

Håndværker	I sognet	Nabosogn	Øvrige amt	Øvrige land	I alt
1845	51.1	24.9	12.2	11.8	100.0
1880	58.0	23.4	13.5	5.1	100.0

gruppens vedkommende i 1880 er færre, der er født i sognet end tilfældet var i 1845. Derimod er talforskellene for nabosognene og øvrige amt minimale. En stor forskel findes derimod for gruppen "øvrige land", der i 1880 er næsten 7% mindre end i 1845. Der er altså for håndværkerens vedkommende tale om en forskydning i fordelingen, hvilket kun berører to geografiske grupper, nemlig de, der er født i sognet og de, der kommer langvejs fra - fra det øvrige land.

Sammenligner man fødestedsfordelingen med den for hele sognet (tabel 28) ser man, at både i 1845 og 1880 er gruppen, der er født i sognet mindre end for hele sognets vedkommende. mens nabosognsgruppen i 1880 er ca 4% mindre. I 1845 er der flere håndværkere langt væk fra end ^{er} de øvrige erhvervsgrupper, mens dette overraskende nok ikke er tilfældet i 1880.

Gårdmandsgruppen. I denne erhvervsgruppe ses (på tabel 35) en meget stor stigning fra 1845-80 i antallet af personer født i sognet. Stigningen er på ikke mindre end 13,5%. Den modsvares

af et fald, der er fordelt over alle tre andre grupper, idet det dog er størst i nabosognsgruppen.

Tabel 35. Fødestedsfordelingen i gårdmandsgruppen.

Gårdmand	I sognet	Nabosogn	Øvrige amt	Øvrige land	T alt.
1845	61.2	17.6	11.0	10.3	100.1
1880	74.7	10.7	8.2	6.4	100.0

Sammenlignet med fordelingen for hele sognet (tabel 28) viser det sig, at der er langt flere fra gårdmandsgruppen fra sognet end i de øvrige erhvervsgrupper, og det gælder både 1845 og 1880, idet forskellen dog er betydelig større i 1880 end i 1845. Når gruppen begge år har en nærmere tilknytning til hjemsoget end de øvrige erhverv, må det utvivlsomt skyldes tilknytning til jorden, altså gårdene; og den faldende dødelighed, som påvises andetsteds betyder så, at der i flere tilfælde står sønner og svigersønner klar til at overtage gårdene, som ellers måske var overgået til personer udensogets fra.

Husmandsgruppen. På grund af den forskellige opdeling af husmandsgruppen i 1845 og 1880, er det ikke muligt direkte at sammenligne tallene fra de to år, men da de to erhvervsgrupper ikke er så forskellige i størrelse, kan man få et tal, der nærmer sig det rigtige ved at lægge tallene for de to grupper (i 1880) sammen og derefter dividere med to.

Tabel 36. Fødestedsfordelingen i husmandsgruppen. I 1880 er husmænd med jord skrevet til venstre, daglejere til højre.

Husmand	I sognet	Nabosogn	Øvrige amt	Øvrige land	T alt
1845	53.9	26.4	12.4	7.3	100.0
1880	61.6 69.2	23.7 18.4	11.0 10.5	3.7 1.9	100.0

På dette grundlag kan man konstatere, at andelen af husmand, der er født i sognet er steget kraftigt fra 1845 til 1880. Andelen fra nabosogn og øvrige land er faldet, mens andelen fra øvrige amt er nogenlunde uændret. Sammenligner man husmandsgruppen med daglejergruppen (1880) ser man, at daglejergruppen er repræsenteret med flest fra selve sognet, mens den del af denne gruppe, der er fra "øvrige land" er meget lille - også sammenlignet

med de øvrige erhvervsgrupper.

Tyendegruppen. Med hensyn til tyendegruppen viser det sig, at forholdene er næsten uændrede fra 1845 til 1880. Tallene ses på tabel 37.

Tabel 37. Fødestedsfordelingen i tyendegruppen.

Tyende	I sognet	Nabosogn	Øvrige amt	Øvrige land	I alt
1845	43.5	13.9	20.1	12.5	100.0
1880	44.9	25.1	17.1	12.9	100.0

Sammenlignet med de øvrige erhvervsgrupper må man konstatere, at der i tyendegruppen er større mobilitet, hvad der ikke virker overraskende. Andelen af personer, der er født i sognet er mindre end i næsten alle de øvrige erhvervsgrupper, og samtidig er den del, der kommer fra et sted uden for amtet, større.

Fattiglemmerne. På baggrund af problemet om forsørgelsesret i en kommune, kan det nok overraske, at så stor en del af denne gruppe kommer udensogns fra. Men en fordeling efter fødested siger

Tabel 38. Fødestedsfordelingen i fattiglemmgruppen.

Fattiglemmer	I sognet	Nabosogn	Øvrige amt	Øvrige land	I alt
1845	54.8	28.6	11.9	4.8	100.1
1880	48.6	22.2	25.0	4.2	100.0

ikke noget om, hvor længe en person har opholdt sig i et sogn, og det var længden af dette tidsrum, der var afgørende for, om man kunne oppebære fattighjælp fra det offentlige²⁷⁾. Og da hovedparten af denne gruppe begge år var ældre, kunne personerne have opholdt sig længe i sognet. I øvrigt ses på tabellen, at den del, der kommer fra Sorø amt er næsten uændret. Måske igen et fingerpeg om, at man ikke betragtede sognegrænsen som nogen grænse.

Andregruppen. Denne gruppe uoviser sammen med tyendegruppen de laveste tal for den gruppe, der er født i sognet, og samtidig har gruppen langt de højeste tal for personer fra det øvrige land. (tabel 39). Årsagen til dette, må søges i, at gruppen, heterogen

som den er, blandt andre rummer sognets præst og lærerne, der alle er kommet langvejs fra, både i 1845 og 1880.

Tabel 39. Fødestedsfordelingen i gruppen "andre".

År	I sognet	Nabosogn	Øvrige amt	Øvrige land	I alt
1845	42.5	12.5	17.5	27.5	100.0
1880	43.9	12.1	22.0	22.0	100.0

Fordeling efter land og by.

En anden opdeling af landet end efter den geografiske nærhed til Eggeslevmagle sogn er også mulig, nemlig efter om personerne er født i by eller på landet.

En opdeling efter disse retningslinier giver følgende resultat:

Tabel 40. Befolkningen delt efter om de er født i by eller på landet.

	LAND	BY	I alt
1845	1256	70	1326
1880	1291	69	1360

Kun en meget lille del er født i byen (5,3 % i 1845 mod 5,1 % i 1880). Og forholdet er uændret i de to undersøgte år.

Hvilke byer kommer man så fra? Tabel 41 viser dette. Nabobyen Skelskør leverer både i 1845 og 1880 ca. halvdelen af alle personer, født i byen, mens København tegner sig for ca. en fjerdedel. Overraskende er det at de to andre nærliggende byer, Slagelse og Korsør ikke er bedre repræsenteret.

Er de forskellige erhverv lige stærkt repræsenteret i gruppen, der er født i byerne? Tabel 42 viser om dette er tilfældet.

Tabel 42. Gruppen født i by. Efter erhverv.

	Håndværk	Gårdmand	Husmand ¹⁾	Tjendi	Fattiglemm	Andre	I alt
1845	29	10	15	5	7	4	70
1880	20	3	9 9	16	6	6	69

¹⁾ I 1880 husmand m. jord til venstre, sløjfede til højre

Det viser sig, at håndværkerne er bedst repræsenteret i denne gruppe. I 1845 udgør håndværkere ca 40 % af samtlige personer fra byerne, mens de i 1880 udgør knap 30 %. På tabellen ser man endvidere et stort udsving i gårdmandsgruppen, fra 10 i 1845 til 3 i 1880. Tallene er imidlertid så små, at der ikke kan udledes noget bestemt af dem. Fx vil én børnerig familie, der flytter fra byen til en gård kunne udgøre næsten hele gårdmandsgruppen, født i byerne.

ooo000ooo

HUSSTANDSUNDERSØGELSE

Foruden personernes erhvervs-, alders, civilstands- og fødestedsforhold er også husstandene, deres størrelse og sammensætning, taget op til undersøgelse. Rent praktisk er dette (som omtalt) foregået ved, at der på husstandsoverhovedernes hukort er indkodet oplysninger om husstandene. Når husstandene derefter undersøges, sorteres først husstandsoverhovedernes kort fra de øvrige personers kort, og disse kan derefter sorteres efter de oplysninger, man ønsker. Det er dog ikke helt uden ulemper, at bruge denne fremgangsmåde. Således er godsejerne til Lyngbygård og Gerdrup i 1845 ikke bosiddende på hovedgårde, og forpagteren bliver da regnet som husstandsoverhovede. Forpagteren er placeret i gruppen gårdmand, mens godsejeren ville være blevet placeret i gruppen "andre". Dette er årsagen til, at de to hovedgårde er placeret under gårdmandsgruppen, det rigtige ville egentlig være at placere dem i gruppen andre. For at der ikke skal opstå forskelle, er de to hovedgårde i 1880 også placeret i denne gruppe, selv om godsejeren er bosiddende på den ene af dem. I 1880 er de to hovedgårde næststørste og tredjestørste husstande. Den største er fattiggården, som ikke eksisterede i 1845. Både i 1845 og i 1880 er personerne i fattighuset opregnet i selvstændige husstande.

Tyendegruppen, der ved personundersøgelsen, blev opregnet i en erhvervsgruppe for sig, regnes i husstandsundersøgelsen med til de husstande, hvori de bor. Kun i de tilfælde, hvor tyende har selvstændige husstande, noteres de for disse. Det drejer sig i

1845 om otte tilfælde, i 1880 kun om et.

Der er fra 1845 til 1880 sket en lille stigning i antallet af husstande, nemlig fra 274 til 280.

Husstandsstørrelsen.

På tabel 43 og 44 ses, hvorledes husstandsstørrelserne så ud i 1845 og 1880. Af interessante træk kan fremhæves, at der fra 1845 til 1880 synes at ske en forskydning fra mellemstore husstande til små husstande. I 1845 udgør antallet af husstande på 1-3 personer ca. 30 %, mens det i 1880 er steget til knap 40 %. Der er altså en tendens til flere små husstande. Men bekræftes dette af gennemsnitstallet for husstandsstørrelserne? Husstandenes gennemsnitsstørrelser ses udregnet på tabel 45.

Tabel 45. Gennemsnitlig husstandsstørrelse. For hele sognet og efter erhverv. 1845 og 1880.

	Hele sognet	Håndværkere	Gårdmand	Husmand m. j.	Daglejere
1845	4.8	4.2	7.7	4.2	
1880	4.9	4.6	7.9	3.9	4.0

Af tabellen aflæses, at der fra 1845 til 1880 er sket en (omend minimal) stigning i den gennemsnitlige husstandsstørrelse. Samtidig med at der i 1880 er kommet flere små husstande, må der enten være sket en stigning i antallet af store husstande, eller også en stigning i størrelsen af de store husstande. Begge tilfælde er tilfældet, hvilket kan aflæses på tabel 43 og 44. For landidistrikterne i hele landet er tallene i 1845 og 1880: 5,0 og 4,9. ²³⁾

Husstandsstørrelsen efter erhverv. Undersøger man husstandsstørrelsen i de forskellige erhverv, vil man se, at billedet tegner sig lidt forskelligt i 1845 og 1880 (tabel 43, 44 og 45). I begge årene er gårdmændenes gennemsnitlige husstandsstørrelse betydeligt større end i de øvrige erhverv, men mens de øvrige erhverv har lige store (ca.) i 1845, fremgår det, at håndværkerhusstandene i 1880 er blevet større end husmands- og daglejerhusstandene.

Et kig på tabellerne afslører, at det først og fremmest er husmands- og daglejergruppen, der tegner sig for stigningen i antallet af 1-3 personers husstandene, og det forklarer samtidig, at gennemsnitstallet for de to grupper er lavere end husmandsgruppens i 1845.

Gårdmandsgruppen har hverken i 1845 eller i 1880 små husstande på 1 eller 2 personer og meget få på 3 og 4. Gennemsnitsstørrelsen i dette erhverv er i 1845 7,7 og 7,9 i 1880. Trækker man de to hovedgårde, Gerdrup og Lyngbygård ud af tallene, hvilket må være berettiget, da de ikke er typiske gårdmandshusstande, får man en gennemsnitsstørrelse på husstandene på henholdsvis 7,1 og 7,2 for 1845 og 1880.

Men hvorfor er gårdmandshusstandene større end de øvrige erhvervsgrupper? Og hvorfor er der forskel på husmands- og håndværkerhusstandenes størrelse i 1880? For at få svaret på dette, må man undersøge husstandssammensætningen.

Husstandssammensætningen.

På tabel 46 og 47 ses husstandssammensætningen i de to undersøgte år. Parantesen efter tallene for husstandsoverhovederne angiver, hvor mange af disse, der er kvinder. I 1845 var der i håndværkergruppen 60 husstandsoverhoveder. Af disse 60 var altså 13 kvinder. Der er stor forskel på de forskellige erhvervs antal kvindelige husstandsoverhoveder. Man kan forvente, at der i almissegruppen vil være mange kvinder, men det kan umiddelbart se overraskende ud, at der i 1845 er mange kvindelige husstandsoverhoveder i håndværkergruppen. Forklaringen må nok findes i den måde personerne er inddelt på, idet kvinder, der ernærer sig ved håndgerning, syning etc., er rubriceret i denne erhvervsgruppe. I 1880 findes der kun en enkelt i denne kategori i folketællingen. Dette kan formentlig ikke skyldes andet end at redskriverne af folketællingen i 1880 har rubriceret dem efter andre retningslinier end i 1845. Men det lader sig ikke gennemskue. Måske kan en del af disse genfindes i daglejergruppen, hvor antallet af kvindelige husstandsoverhoveder er steget betydeligt fra 1845 til 1880.

Man iagttager iøvrigt på flere punkter en udvikling i husstandssammensætningen fra 1845 til 1880. Blandt andet er børnetallet faldende. Dette undersøges senere.

Samtidig er gruppen andre familiemedlemmer steget. Denne gruppes medlemmer er adspecificeret på tabel 48 og 49. Det ses på disse, at stigningen især skyldes en stigning i antallet af børnebørn, og at denne stigning igen er lokaliseret i gårdmandsgruppen.

Også medhjælpergruppens størrelse er vokset fra 1845 til 1880.

I 1845 udgør medhjælperne 12,7 % af hele befolkningen, mens gruppen i 1880 er steget til 14,5 %. Stigningen er sket både i gårdmands- og håndværkergruppen. Denne stigning rimer godt med det fænomen, som tidligere er påvist, nemlig at man i 1880 var længere om at etablere selvstændig husstand.

Det ses klart, at det store antal medhjælpere i gårdmandsgruppen må influere stærkt på den gennemsnitlige husstandsstørrelse i gårdmandsgruppen. I 1845 er der gennemsnitlig 2,6 medhjælpere pr. gårdmandshusstand, mens gennemsnittet i 1880 er på 2,9. En del af forklaringen på de store gårdmandshusstande er altså den store mængde medhjælpere.

Et spørgsmål man kunne rejse i denne forbindelse er, om der er en sammenhæng mellem antallet af hjemmeboende voksne børn (over 12 år) og antallet af medhjælp (tyende) i gårdmandsstanden. Der er foretaget en undersøgelse, der ganske vist ikke er særlig dybtgående, idet andre faktorer, såsom gårdenes størrelse, personernes arbejdsevne o. lign. ikke er taget i betragtning, men et fingerpeg får man dog.

Tabel 50. Forholdet mellem hjemmeboende voksne børn og antallet at tyende.

Antal børn i husstanden over 12 år	Gennemsnitlig antal tyende	
	1845	1880
0	2,8	3,1
1	2,4	2,4
2	2,2	2,5
3	2,1	3,0
4	0,6	1,2
5	1,5	1,5

Det ses af tabellen, at der i hvert fald i 1845 kan påpeges en sammenhæng mellem antallet af børn over 12 år og tyendet i husstanden. Jo flere børn, desto færre medhjælpere. I 1880 er tendensen også tydelig, med undtagelse af husstande med 4 børn, men som omtalt er der ikke taget hensyn til brugsstørrelserne.

Børnefordelingen.

På tabel 51 og 52 ses, hvorledes det forholder sig med børnetallet i familierne. I tabellerne er anført alle ugifte, hjemmeboende børn. Det ses, at antallet af forældre ikke er identisk med antal-

tet af husstande. Det skyldes, at der godt kan være flere forældre(par) i en husstand.

Sammenligner man tallene for befolkningen under et, således som de er uddraget på tabel 53, ser man, at antallet af familier med

Tabel 53. Antallet af familier, fordelt efter antallet af børn.

Antal børn →	Antal familier med ugifte, hjemmeboende børn								
	0	1	2	3	4	5	6	7	9
1845	44	73	69	56	28	10	3	3	
1880	90	67	44	35	28	9	12	3	1

o børn er steget kraftigt fra 1845 til 1880. Et kik på tabel 51 og 52 viser, at stigningen faktisk fordeler over alle erhvervsgrupper undtagen håndværkergruppen.

Håndværkergruppen er i det hele taget den eneste gruppe, hvor børnetallet er steget. Det gennemsnitlige børnetal pr. husstand, der er vist på tabel 54, viser det. Gennemsnitstallene på tabel 54 er ikke udregnet efter familietallet, men efter husstandstallet, idet

Tabel 54. Gennemsnitligt antal børn pr. husstand.

	Antal børn pr. husstand				I alt
	Håndværkere	Gårdmænd	Husmænd	Dageløse	
1845	2.0	2.7	2.0		2.1
1880	2.2	2.6	1.4	1.9	1.9

det ikke er muligt at finde ud af, hvor mange personer, der skulle regnes med til gruppen af personer med nul børn, og det ville være forkert at medregne alle ugifte personer over en vis alder, når gennemsnittet beregnes.

Der er sket, viser tabel 54, en formindskelse af det gennemsnitlige børnetal pr. husstand. Faldet er sket i alle erhverv undtagen i håndværkergruppen, hvor der tværtimod er sket en stigning (fra 2.0 til 2,2 børn pr. husstand).

Om det indbyrdes forhold mellem erhvervsgrupperne kan siges, at både i 1845 og 1880 har gårdmandshusstandene de største børnetal.

Når gårdmandshusstandene som vist på tabel 45 er større end de to øvrige erhvervsgrupper, skyldes det således er kombination af to faktorer, dels at antallet af medhjælpere er meget større end i de øvrige erhvervsgrupper, og dels at børnetallet i denne er-

hvervsgruppe ligeledes er større.

Det her undersøgte børnetal er det folketællingerne de to år angiver for ugifte, hjemmeboende børn, og siger ikke noget om det samlede børnetal for familien. For at finde ud af, hvordan det forholder sig med familiernes totale børnetal er der foretaget en undersøgelse af dette. Desværre er det er meget omfattende arbejde, at foretage en sådan undersøgelse, og der er derfor i stedet for en fuldstændig undersøgelse, foretaget en stikprøve, der ikke kan siges at give det rigtige billede af, hvordan forholdene egentlig har været, men en fornemmelse får man dog.

Stikprøven er foregået på den måde, at alle familier i de to folketællinger, hvor husmoderen er i alderen 30-49 år og født i sognet, er udvalgt. Fordelen ved at vælge husstande med kvinder, der er født i sognet, er, at de efter al sandsynlighed er gift i sognet og siden har været bosiddende der. Man kan derefter finde tidspunktet for ægteskabets indgåelse i kirkebogen og siden - stadig i kirkebogen - følge hvor mange børn ægteparret får.

Af de 88 familier, der er undersøgt, er vielsestidspunktet fundet for de 80'ers vedkommende. 5 af familierne har ifølge opgivelserne om børnenes fødested været bosiddende i et andet sogn i en periode. Hvor mange af de øvrige, der har været udensogs lader sig ikke umiddelbart konstatere, men det er tilsyneladende meget få, om nogen i det hele taget.

Resultaterne af undersøgelsen ser således ud:

1845.

Gårdmænd:	9	husstande med i alt	54	børn = 6,0 pr. husstand.
Håndværk:	7	- - - - -	41	-- = 5,9 - - - -
Husmænd:	23	- - - - -	109	-- = 4,7 - - - -
	39	husstande med ialt	204	børn = 5,2 pr. husstand.

1880.

Gårdmænd:	12	husstande med i alt	55	børn = 4,6 pr. husstand
Håndværk:	8	- - - - -	31	-- = 3,9 - - - -
Husm. m.j.	11	- - - - -	45	-- = 4,1 - - - -
Daglejere:	18	- - - - -	87	-- = 4,8 - - - -
	49	husstande med ialt	218	børn = 4,4 pr. husstand.

Mens det utvivlsomt på grund af det ringe antal undersøgte husstande i gårdmands- og håndværkergruppen, nok vil være forkert at bygge noget på tallene fra disse to grupper, er tallene for

husmandsgruppen og sognet som helhed utvivlsomt mere pålidelige. Også ved denne undersøgelse iagttager man en tendens til faldende børnetal.

Et spørgsmål, der ofte diskuteres²⁹⁾ er "storfamiliens" placering i tidligere tiders samfund. Ved storfamilie forstås husstande, hvori der forekommer mindst 3 generationer af samme familie. For Eggeslevmagle sogn er antallet af tregenerationshusstande opgjort til 15 for 1845 og 22 i 1880, hvilket vil sige, at 5,5 % af husstandene i 1845 og 7,9 % af husstandene i 1880 har bestået af 3 generationer. Der er således langt fra tale om nogen dominans af denne husstandstype.

ooo000ooo

BEFOLKNINGSBEVÆGELSERNE

Det er i det følgende hensigten at undersøge de faktorer, der påvirker befolkningens størrelse og sammensætning, hvilket vil sige antallet af vielser, fødsler, dødsfald og vandringer. Da antallet af disse begivenheder for et lille område som Eggeslevmagle årligt ikke beløber sig til noget stort og stabilt tal, men tværtimod er et meget svingende, vil det være rigtigt at basere undersøgelserne på et større grundlag. I stedet for at undersøge årene 1845 og 1880 er perioderne 1840-49 og 1875-84 brugt, altså to tiårsperioder med fem år på hver side af de to folketællinger i 1845 og 1880, der begge foregik i begyndelsen af februar. Egentlig burde man regne fra 1. februar 1840 til 1. februar 1850, da folketællingen ikke foregik 1. januar, men 1. februar. Denne lille tidsforskel er der ikke taget hensyn til. Når der er udregnet kvotienter (fx. den summariske dødsquotient), er til udregningen brugt det årlige gennemsnitstal for de ti år, og derefter er dette gennemsnitstal sat i forhold til folketællingens tal.

Vielserne.

På tabellerne 55 og 56 ses, hvorledes det ligger med antallet af vielser i de to valgte perioder:

Tabel 55. Antal giftermål i Eggeslevmagle. 1840-49.

1840	1841	1842	1843	1844	1845	1846	1847	1848	1849
8	9	12	8	17	11	8	16	5	4

Tabel 56. Antal giftermål i Eggeslevmagle. 1875-84.

1875	1876	1877	1878	1879	1880	1881	1882	1883	1884
10	9	9	6	10	5	8	8	7	9

Man ser, at der har været flere vielser i den tidlige periode end i den senere. I perioden 1840-49 skete der 108 giftermål, altså 10,8 i gennemsnit om året. I perioden 1875-84 er tallet faldet til 81, i gennemsnit 8,1 vielser om året.

Af de 108 mænd, der i perioden 1840-49 giftede sig var det første gang for de 88's vedkommende, mens 15 indgik andet ægteskab, 4 indgik ægteskab for tredje gang, mens en enkelt giftede sig for fjerde gang. For kvindernes vedkommende giftede 91 sig for første gang, 15 giftede sig anden gang, mens 2 indgik deres tredje ægteskab.

For 1880-perioden er det kun muligt at sondre mellem første ægteskab og de øvrige (hvad enten det nu er andet, tredje osv ægteskab) på grund af ringere kirkebogsopgivelser. Af de 81 mænd, der giftede sig i perioden, gjorde 77 det for første gang, mens 4 havde prøvet det før. Forholdet er det samme for kvindernes vedkommende.

I 1840-9 blev der årligt gennemsnitligt gift 16,2 mennesker pr. 1000 personer. Desværre findes der ikke for denne periode tal for hele landet at sammenligne med, men det gør der for den anden periode. I 1875-84 blev der for hver 1000 i Eggeslevmagle gift 12,0. For hele landet blev der i perioden 1875-79 gift 15,6 personer pr. 1000 mennesker. ³⁾

Alderen for ægteskabets indgåelse. Den gennemsnitlige vielsealder for kvinderne var uændret 27,1 år fra perioden 1840-49 til

1875. Der findes ingen tal for den tidlige periode for hele landet, men i 1855-60 var den gennemsnitlige vielsesalder 28,6 og den var jævnt gennem tiden til 27,4 for perioden 1875-79. For mændenes vedkommende ser tallene således ud: I Eggeslevmagle var en gennemsnitlig vielsesalder på 30,6, mens den for perioden 1875-84 var faldet til 28,9. For hele landet lå tallene således: Ikke udregnet for 1840-9, men i 1855-9 31,6 faldende i tiden jævnt til 30,5 for 1875-79.

Skelner man derimod mellem førstegangsviede og de øvrige, kommer billedet til at se anderledes ud, som vist på tabel 57.

Tabel 57. Gennemsnitsalderen ved vielser.

	1. ogtesalder		2. el senere ægteskab	
	1840-49	1875-84	1840-49	1875-84
Brudef	25.9	26.7	37.0	36.8
Brudefomme	28.1	28.1	42.3	43.3

På tabellen ses, at gennemsnitsalderen for de kvinder, der gifter sig første gang, har været stigende, mens den for mændenes vedkommende var uændret.

Men hvilken alder er den foretrukne giftealder? Er spredningen stor, eller ligger alderen på de ægteviede ret tæt på gennemsnittallet? Fordelingen vides på tabel 58-61. For kvindernes vedkommende ser man, at der er en mere jævn fordeling i den tidlige periode end i den anden, hvor der er en udpræget koncentration om aldersgruppen 25-29 år. I øvrigt er andelen af kvinder, der gifter sig før de er fyldt 30 større i perioden 1840-49, end for den senere periode, noget man ikke skulle tro efter gennemsnittallene. Tallene viser, at i perioden 1840-49 gifter 68,6 % af kvinderne sig før de er fyldt 30, mens tallet for 1875-84 er 75,3 %.

For mændenes vedkommende falder det i øjnene, at ingen gifter sig før efter de er fyldt tyve år, og at der er en stærk koncentration omkring 25-29 års gruppen. Også her konstaterer man, at en større andel i 1875-84 gifter sig før de fylder 30 end i 1845-84. I første periode er 55,6 % gift før 30 år, i den senere 69,2 %.

Hvorledes er så aldersforholdet mellem ægtefællerne? På tabel 62 og 63 ses en opstilling, hvori personerne er inddelt i 5 (for kvinderne 6) aldersgrupper. Man iagttager det almindelig kendte mønster med at kvinderne overvejende gifter sig med mænd, der er ældre end dem selv. 47,9 % af kvinderne i 1840-9 har giftet sig med en mand fra en ældre aldersgruppe, 27,4 med en mand fra samme aldersgruppe, mens 20,5 % har giftet sig med en mand i en yngre aldersgruppe. I 1875-84 er forholdet ændret lidt i retning af at færre kvinder gifter sig med en mand fra en ældre aldersgruppe. Tallene ser således ud: 40,7 % af kvinderne har giftet sig med en mand, der er ældre, 35,8 % med en jævnaldrende, og 23,5 med en mand, der er yngre.

Et andet interessant spørgsmål er: hvem gifter man sig med? Gifter man sig uden for den erhvervsgruppe, man selv tilhører? Da de fleste unge i tiden før ægteskabets indgåelse i meget høj grad er tjenestefolk, et erhverv, der kun haves i en kortere periode, vil en undersøgelse, baseret på de ægteviedes erhverv ikke give et særlig godt billede af situationen. Bruger man i stedet forældrenes erhverv, får man et langt bedre og sikrere billede af situationen. Desværre er både de viedes og deres forældres erhvervsopgivelser så dårlige i perioden 1875-84, at det ikke er muligt at anstille nogen undersøgelse for denne periode. For perioden 1840-9 er erhvervsangivelserne imidlertid gode, og resultatet ser således ud:

Tabel 64.

Bridgammens erhverv	Briddens erhverv				1840-49 I alt
	Håndværkere m.m.	Gårdmænd	Husmænd m.m.	Andre	
Håndværkere m.m.	4	2	6		12
Gårdmænd	1	21	8		30
Husmænd m.m.	1	5	43	3	52
Andre	3	1	9	1	14
I alt	9	29	66	4	102

Man iagttager på tabellen en stærk tilbøjelighed til at man gifter sig med personer, der kommer fra samme erhvervsgruppe, som man selv stammer fra, når det drejer sig om husmænd og gårdmænd. Tallene er ikke så store for håndværkergruppen, at man kan slutte noget af dem. Gruppen andre omfatter både personer uden erhvervsangivelser (af hvilke der var 2 kvinder og 7 mænd) og personer med andet erhverv end de her udspecificerede.

Fødsler

Selvom befolkningstallet for Eggeslevmagle steg fra 1845 til 1890, skete der i samme periode et fald i det årlige antal fødsler - også når man ser på det i absolutte tal. På tabel 65 og 66 ses fødselstallene for de to perioder.

Tabel 65. Antal fødte i Eggeslevmagle 1840-9.

1840 - 49	1840	1841	1842	1843	1844	1845	1846	1847	1848	1849	J alt
DRENGE	25	21	28	23	15	30	25	26	20	27	241
PIGER	17	34	21	32	30	17	28	26	24	20	249
J alt	42	55	49	55	45	47	54	52	44	47	490

Tabel 66. Antal fødte i Eggeslevmagle 1875-84.

1875 - 84	1875	1876	1877	1878	1879	1880	1881	1882	1883	1884	J alt
DRENGE	24	22	13	19	21	21	22	21	24	18	205
PIGER	21	17	17	20	13	15	15	21	14	25	178
J alt	45	39	30	39	34	36	37	42	38	43	383

I disse opstillinger er dødfødte ikke medtaget. Af 490 levendefødte i perioden 1840-9 er 57 uægte, hvilket svarer til 11,6 %. Tallet for andelen af uægte fødte i hele landet var i samme periode 11,5 %³²⁾. For 1875-84 var 39 eller 10,2 % af alle levendefødte i Eggeslevmagle uægte. For perioden 1875-79 er procenten for landdistrikterne 8,8, mens den for hele landet er 10,2.³³⁾

Ved at sammenholde det årlige gennemsnitlige antal fødsler med befolkningstallet i de to folketællinger, er det muligt at udregne den summariske fertilitetskoefficient, der angiver antallet af levendefødte pr. 1000 indbyggere.

Den summariske fertilitetskoefficient for perioden 1840-9 bliver således udregnet 37,0 for Eggeslevmagle sogn. For hele landet i samme periode var den 31,7.³⁴⁾

For perioden 1875-84 bliver der årligt født 28,2 børn pr. 1000 mennesker i Eggeslevmagle. Dette giver en lidt mindre summarisk fertilitetskoefficient i Eggeslevmagle, end man har i landet som helhed, hvor den er 32,2 for perioden 1870-79. For landdistrik-

terne er tallet dog en smule lavere, nemlig 31,9.³⁵⁾

Der har altså fra 1845-perioden til 1880-perioden for Eggeslev-magles vedkommende sket et fald fra 37,0 til 28,2. For at konstatere, om dette fald i fertiliteten eventuelt skyldes en ændret alderssammensætning i befolkningen, er udregnet, hvor stor en andel kvinderne i den fødedygtige alder (16-49) udgør af den samlede befolkning. I 1845 findes der 318 kvinder i den fødedygtige alder, hvilket er det samme som 24 % af hele sognets befolkning. For 1880 er tallet 321 lig med 23,6 % af befolkningen. Der er således ikke tale om, at nedgangen i børnefødsler i perioden 1875-84 skyldes en mindre procentdel af kvinder i den fødedygtige alder.

Sætter man det gennemsnitlige årlige antal fødsler i relation til antallet af kvinder i den fødedygtige alder, får man et mål for nedgangen i fødslerne. I 1840-49 blev der årligt for hver 1000 kvinder født 154 børn. For 1875-84 er tallet faldet til 119, hvilket betyder, at der i perioden er sket et fald på 35 årligt pr. 1000 fødedygtige kvinder.

Desværre har det ikke været muligt at foretage en undersøgelse af den aldersbetingede fertilitetskvotient (antal levendefødte af mødre i en given aldersklasse pr. 1000 kvinder i den pågældende aldersklasse), idet der ikke er opgivet alder for kvinderne før 1851 i kirkebøgerne. (Ved hjælp af grundige kirkebogsstudier kunne dette dog lade sig gøre, men på grund af arbejdets meget omfattende karakter er der afstået fra det).

Børnenes fordeling efter erhverv. På tabel 67 er opstillet en liste over fordelingen af børnefødslerne regnet efter forældrenes erhverv.

Tabel 67. Antal fødsler i de forskellige erhverv.

	Håndværkere	Gårdmænd	Husmænd	Tjenere	Andre	Totalt
1840-49	62	77	327	13	11	490
1875-84	61	61	197	40	21	383

Den store nedgang i børnefødsler i husmandsgruppen springer umiddelbart i øjnene, men der kan også noteres en mindre nedgang i gårdmandsgruppen. Omgivelserne i tjendegruppen er temmelig problematiske. Hvis man ser på tabellen for børnetallet i 1880 (ta-

bel 52) ser man, at der ikke er et eneste barn i denne erhvervsgruppe, mens der på tabel 67 er opgivet 40 fødsler i denne gruppe. Der er altså et misforhold mellem antallet af fødende kvinder i tyendegruppen, og det antal tyende, der er bosiddende med børn. En meget stor del af de børn, der fødes i tyendegruppen, er uægte, og der er grund til at tro, enten at kvinderne gifter sig ind i andre erhvervsgrupper, eller at børnene sættes i pleje i andre familier.

Antallet af fødedygtige kvinder (16-49 år) i den fødedygtige alder ser i de tre vigtigste erhvervsgrupper således ud:

Tabel 68.

	Håndværkere	Gårdmand	Husmand m.m.
1845	51	58	106
1880	53	62	73

Den store nedgang i antallet af børnefødsler i husmandsgruppen kan således forklares ved en nedgang i antallet af fødedygtige kvinder i netop denne erhvervsgruppe.

Antallet af fødsler pr. 1000 fødedygtige kvinder i de forskellige erhvervsklasser ser i øvrigt således ud:

Tabel 69.

	Håndværkere	Gårdmand	Husmand m.m.
1840-49	122	133	308
1875-84	121	98	270

Man iagttager, at der ikke er sket nogen ændring i håndværkergruppen, mens der i begge de to øvrige grupper er tale om et fald, mest markant i gårdmandsgruppen, hvor tallet jo i forvejen var meget lavere end hos husmændene.

Dødelighedsforholdene.

Ligesom der er sket er fald i fødselshyppigheden, er der også sket en nedgang i dødshyppigheden. Antallet af døde er for perioden 1840-49 opregnet til 314, mens det for perioden 1875-84 er faldet til 230. På tabel 70 og 71 ses, hvorledes dødsfaldene fordeles sig på de forskellige år:

Tabel 70. Antal dødsfald i Eggeslevmagle 1840-9.

	1840	1841	1842	1843	1844	1845	1846	1847	1848	1849	Jalt
MÆND	15	14	12	17	20	7	23	26	13	15	162.
KVINDER	15	15	15	16	7	7	12	30	19	16	152.
Jalt	30	29	27	33	27	14	35	56	32	31	314.

Tabel 71. Antal dødsfald i Eggeslevmagle 1875-84.

	1875	1876	1877	1878	1879	1880	1881	1882	1883	1884	Jalt
MÆND	13	15	12	14	14	17	9	9	11	9	123
KVINDER	15	18	10	14	3	17	10	5	7	8	107
Jalt	28	33	22	28	17	34	19	14	18	17	230

På tabellerne iagttages, at der er store udsving for de enkelte år. I perioden 1840-9 ligger udsvingene mellem 14 og 56.

Årligt døde der i perioden 1840-9 således 31,4 personer, mens gennemsnittet for 1875-84 perioden ligger på 23,0. Sætter man disse tal i forhold til befolkningstallet (i 1845 og 1880) får man den summariske dødsquotient, der udtrykker antallet af døde pr. 1000 mennesker. Således udregnet bliver den summariske dødsquotient for 1840-9 23,6, mens den for 1875-84 er faldet til 16,9. For hele lardet er den summariske dødsquotient 21,9 i 1840-9, mens den for 1875-79 er på 19,2.³⁷⁾ Dødeligheden er altså forbedret temmelig meget.

Undersøger man, om der er en kønsforskel i dødeligheden (tabel 72),

Tabel 72. Den summariske dødsquotient. Efter køn.

	MÆND	KVINDER
1840-49	25.3	22.2
1875-84	17.9	15.9

viser det sig, at den summariske dødsquotient er større for mænd end for kvinder, men forskellen er en lille smule større i den tidlige periode end i den sene.

For at afgøre om der er sket ændringer i de enkelte aldersgrupperes dødelighed er udregnet den summariske dødsquotient for hver aldersgruppe. Det årlige gennemsnitsantal af døde i hver femårsgruppe er ^(tabel 73) sat i forhold til antallet af personer i den pågældende aldersgruppe i de to folketællinger. Resultatet vises på tabel 74.

Tabel 74. Den aldersbetingede dødsquotient.

	1845.	1880
0	204.1	93.9
1-4	34.4	28.1
5-9	8.4	3.1
10-14	4.2	2.5
15-19	1.2	3.4
20-24	7.7	5.4
25-29	7.3	5.9
30-34	9.7	2.1
35-39	9.8	8.0
40-44	13.6	3.6
45-49	20.6	4.8
50-54	21.2	22.0
55-59	44.4	25.8
60-64	39.2	35.8
65-69	91.6	35.4
70 →	119.2	79.3

Tabellen viser for begge år en stor afgang i de fem første leveår, derefter en periode med meget lille afgang og til sidst en jævnt stigende dødelighed med stigende alder. Derimod konstaterer man stor forskel mellem tallene for de to år. I 1845 døde således 204 børn under 1 år pr. 1000 i aldersklassen, mens kun 93,9 i 1880. I det hele taget ligger alle 1880-tallene undtagen et væsentligt under 1845-tallene. Der er altså i alle aldersgrupper sket en markant nedgang i dødeligheden i løbet af de 35 år.

Dødeligheden efter erhverv. På tabel 75 og 76 ses hvorledes de døde fordeler sig efter erhverv. Denne opstilling er ikke så talende, men sammenholdt med samtlige personer i de forskellige erhvervsgrupper (se tabel 12 og 13) kan man få et godt billede af dødeligheden i de forskellige erhverv. Dødsquotienterne er vist

på tabel 77.

Tabel 77. Den erhvervsbetingede dødsquotient.

	Håndværker	Gårdmand	Husmand	Tjende	Fattiglemmer	Andre
1840-49	15.2	18.7	32.3	19.0	26.2	15.0
1875-84	15.6	13.2	19.0	11.8	33.3	22.0

Ser man på forskellene mellem erhvervene opdager man, at husmandsgruppen og fattiglemmerne har en meget stor afgang. Fx er i 1840-9 dødsquotienten dobbelt så stor i husmandsgruppen som i håndværkergruppen. En sammenligning mellem de to perioder viser et kraftigt fald i dødeligheden i husmandsgruppen, men også gårdmandsgruppen og tjendegruppen udviser et fald. På grund af alderssammensætningen i tjendegruppen, som næsten udelukkende består af en gruppe 15-30 årige (der som tidligere omtalt får en del børn, som hurtigt forlader erhvervsgruppen) må man nok formode, at dette fald i dødeligheden i første række skyldes nedsat børnedødelighed. I fattiglemsgruppen er der derimod tale om en stigning fra 1845 til 1880. Dette forklares utvivlsomt af den ændrede aldersfordeling med flere i de ældste grupper.

Spædbørnsdødeligheden. Som det allerede er antydnet, er spædbørnsdødeligheden også faldet fra 1845 til 1880. Forholdene er vist på tabel 78 og (efter køn) på tabel 79.

Man konstaterer således et fald i spædbørnsdødeligheden i løbet af de 35 år på ca 4%, mænd og kvinder taget under et. Opstillingen afslører en forskel i drenges og pigers spædbørnsdødelighed. For 1840-9 varierer procenten for de to, fra 18,7 for drengenes vedkommende til 15,3 for pigernes vedkommende. Faldet i drengenes spædbørnsdødelighed er lidt større end for pigernes, og forskellen mellem pigers og drenges spædbørnsdødelighed er derfor ikke så stor i 1875-84 som tidligere.

Undersøger man spædbørnsdødeligheden efter erhverv fås følgende resultat:

Tabel 80. Spædbørnsdødeligheden efter erhverv.

	Håndværker	Gårdmand	Husmand
1840-49	12.9	14.3	16.5
1875-84	15.6	11.4	11.7

Der er tilsyneladende sket en stor ændring i de tre anførte erhvervs spædbørnedødelighed. Mens husmændene i 1840-9 lå med højeste tal og håndværkergruppen med laveste, er forholdet det omvendte i 175-84. Noget fornuftig forklaring kan ikke gives. Undersøgelsen af spædbørnedødeligheden i erhvervene afslørede i øvrigt, at et eller andet er galt med opgivelserne i tyendegruppen angående fødte og døde. Hvis man kikker på tabel 67 ser man, at der i 1840-9 kun er født 13 børn i tyendegruppen, mens tabel 75 viser, at 25 børn er døde i denne erhvervsgruppe i samme periode. Forklaringen må ligge i at føreren af kirkebogen ikke har ført de to rubrikker efter ensartede retningslinier.

Vandringerne

Tallene for vandringerne foreligger som omtalt kun for perioden 1840-49. På tabel 81 er opgjort omfanget af til- og afgang i denne periode.

Tabel 81. Antal vandringer til og fra sognet, 1840-9.

1840-49	1840	1841	1842	1843	1844	1845	1846	1847	1848	1849	
Tilgang	107	104	111	108	93	107	105	106	81	80	1002
Afgang	85	105	93	111	109	89	116	142	116	74	1045

Det ses, at afgangen overstiger tilgangen. Også her iagttager man store udsving år til år. Undersøger man tallene nøjere og deler op efter køn som gjort på tabel 82 og 83, iagttager man, at

Tabel 82. Afgang, efter køn.

Afgang	Håndværker	Hjælmand	Husmand	Tyende	Folkelønner	Andet	J alt
MÆND	45	5	86	321	1	25	483
KVINDER	12	5	93	377	3	52	562
J alt	57	10	179	718	4	77	1045

Tabel 83. Tilgang til Eggeslevmagle 1840-9. Efter køn.

Tilgang	Håndværkere	Gårdmænd	Husmænd	Tyende	Fælledele	Andre	I alt
MÆND	50	7	118	264	3	15	457
KVINDER	13	9	123	358	4	38	545
I alt	63	16	241	622	7	53	1002

der både ved ind- og udvandring er betydelig overvægt af kvinder i begge grupper.

Årligt kommer der altså i gennemsnit 100,2 personer til sognet, hvilket svarer til 75,6 personer pr. 1000 indbyggere, mens 104,2 personer, svarende til 78,6 personer pr. 1000, forlod sognet.

Til- og afgang efter alder. Man iagttager på tabel 84 og 85, hvor tallene for til- og afgang i de forskellige aldersgrupper er opstillet, at vandringerne især koncentrerer sig om aldersgruppen 15-29, hvilket ikke er så overraskende, da tyendegruppen, som det skal påvises, har den største tilbøjelighed til at vandre, næsten udelukkende findes i de tre aldersgrupper.

Sætter man antallet af vandringer i de forskellige aldersgrupper i forhold til antallet af medlemmer i de pågældende alders-

Tabel 86. Antal vandringer pr. 1000 personer i aldersklassen.

1840-49	TILGANG	AFGANG
0-4	20.3	19.8
5-9	10.0	8.4
10-14	19.6	38.7
15-19	282.9	307.3
20-24	300.0	312.2
25-29	188.9	165.1
30-34	104.3	98.9
35-39	39.6	42.9
40-44	22.1	23.2
45-49	25.4	17.5
50-54	8.5	17.0
55-59	5.6	5.6
60 →	0	0

klasser, hvilket er gjort på tabel 86, ændres billedet ikke meget. Man konstaterer dog at mange også i aldersgruppen 30-34 flytter. Fra denne aldersklasse og opefter er der en gradvis aftagen i aktiviteten.

Til- og afgang efter erhverv.

Fordelingen af til- og afgang er allerede vist på tabel 32 og 83. Som ventet er tyendegruppen den gruppe, der er mest mobil. Denne gruppe leverer ca. 2/3 af alle vandringer, flest dog i afgangsgruppen. Sættes det årlige antal af vandringer i hver erhvervsgruppe i forhold til det antal personer folketællingen angiver i den pågældende erhvervsgruppe, får man følgende resultat, idet hvert køn er udregnet for sig (mænd i forhold til antal mandlige medlemmer i den pågældende erhvervsgruppe, kvinder osv):

Tabel 87. Antal indrejste pr. 1000 i den pågældende erhvervsgruppe.

TILGANG	Håndværkere	Gårdmænd	Husmænd	Tyende
MÆND	43.1	4.9	47.4	296.6
KVINDER	10.7	6.8	47.5	376.8
Samlet	26.6	5.9	47.4	338.0

Tabel 88. Antal udrejste pr. 1000 i den pågældende erhvervsgruppe.

AFGANG	Håndværkere	Gårdmænd	Husmænd	Tyende
MÆND	38.8	3.5	34.5	360.7
KVINDER	9.9	3.7	35.9	417.9
Samlet	21.0	3.7	35.2	390.2

Man iagttager her tydeligt tyendegruppens større tilbøjelighed til vandringer. 390 af hver 1000 forlader hvert år sognet, mens 338 pr. 1000 kommer til sognet. Tilbøjeligheden er lidt større for kvindernes vedkommende end for mændenes i denne gruppe. Man bemærker at gårdmændene kun vandrer lidt. I håndværkergruppen er der stor forskel på mænds og kvinders tilbøjelighed til at vandre.

SAMMENFATNING

"... ingen statistiske Efterretninger indeholde mere end en Tilnærmelse til den fuldkomne Nøiagtighed", skriver Adolph Frederik Bergsøe et sted³⁸⁾ i sin bog fra 1844: Den danske Stats Statistik. Disse ord har fuld gyldighed for denne opgave. Det er vigtigt at erindre sig, at både kildegrundlaget og den foretagne rubricering kan have indflydelse på de resultater, der er fremlagt i denne opgave. Uden iøvrigt at ville gentage det allerede skrevne, må det være berettiget igen at fremhæve, at den grundlæggende inddeling i erhverv skete efter meget løse angivelser i folketællingerne, og at mange tvivlsspørgsmål måtte afgøres ved skøn. Resultaterne, der er fremkommet kan således være påvirkede allerede fra starten af i kraft af inddelingen. Men som A.F. Bergsøe fortsætter ovennævnte citat:³⁹⁾ "...Man maa ... vogte sig for den Yderlighed, sæt ingen Efterretninger at ville have, fordi man ikke kan erholde dem med den høiest mulige Grad af Nøiagtighed, og for at foretrække en fuldkommen uvidenhed for de Efterretninger, der lide af nogle Procents Urigtighed."

Hvor stor usikkerheden er i de undersøgelser, der her er foretaget, lader sig ikke afgøre konkret, men det er klart, at ethvert resultat må tages med et vist forbehold. Men, når dette er fremhævet, må det også slås fast, at der på næsten alle de undersøgte områder er sket en så betydelig udvikling i Eggeslevmagle sogn i tidsrummet fra 1845 til 1880, at det ikke kan forklares ved fejl eller mangler i kildematerialet. Den summariske dødsquotient er faldet fra 23,6 til 16,9, den summariske fertilitetsquotient er faldet fra 37,0 i 1845 til 28,2 i 1880 og samtidig er spædbørnsdødeligheden faldet fra 16,9 til 12,8.

Sammen med vandringerne, hvis indflydelse det desværre ikke har været muligt at måle, har disse faktorer påvirket befolkningsstrukturen, så den i 1880 fremtræder helt anderledes end i 1845.

Eggeslevmagle sogn har forlædt det underudviklede samfunds befolkningsstruktur, som det havde i 1845, og er i 1880 på vej mod det industrialiserede samfunds karakteristiske befolkningsstruktur.

NOTER.

- 1). V. Falbe-Hansen og W. Scharling: Danmarks Statistik, I p. 217.
- 2). A.F. Bergsøe: Den danske Stats Statistik. Bd. 1, p. 41.
- 3). p. 90.
- 4). p. 91.
- 5). p. 69 ff.
- 6). Jfr. J. Elklit, p. 73 ff.
- 7). Aftrykt hos Elklit, bilag I,1.
- 8). p. 73 ff.
- 9). Det har været vanskeligt at fremskaffe tællingsreglerne for 1880. Ligesom Elklit ikke kunne finde tællingsreglerne for 1845 de steder, hvor man naturligt ville søge først (se Elklit p. 29), fandtes heller ikke tællingsreglerne for 1880 der. Efter nogen søgen lykkedes det at finde et skesmplar i Holbæk Amtsarkiv (Journalsager 668/1879). De findes ikke aftrykt nogetsteds.
- 10). p. 50 f.
- 11). Poul Nedergård: Dansk præste- og sognehistorie. Bd. II. p. 483-4.
- 12). Håndbog for danske Lokalhistorikere, p. 463.
- 13). A.F. Bergsøe, bd 1. p. 516.
- 14). p. 234.
- 15). p. 263.
- 16). p. 234.
- 17). p. 270.
- 18). Jfr. P.C. Matthiessen: Befolkningens vækst, p. 72.
- 19). Jfr. J. Elklit, p. 17.
- 20). Efter Statistisk Tabelværk, II,1.
- 21). Efter Statistisk Tabelværk, IV,A,3.
- 22). p. 73.
- 23). Efter Statistisk Tabelværk, II,1.
- 24). Efter Statistisk Tabelværk, IV,A,3. Tallene for landdistrikterne findes ikke fra denne periode.
- 25). Erling Olsen: Danmarks økonomiske historie, p. 223.
- 26). Statistisk Tabelværk IV,A,3.
- 27). H. Jørgensen, p. 49.
- 28). Statistisk Tabelværk, II,1 og IV,A,3.
- 29). Jfr. Elklit, p. 242.
- 30). Efter Statistisk Tabelværk IV,A,2. Der findes ingen tal for perioden 1875-84. Som sammenligningsgrundlag er valgt 1875-79.
- 31). Efter Statistisk Tabelværk, II,1.
- 32). Falbe-Hansen og W. Scharling: Danmarks Statistik p. 619. Under rubrikken Moralske Forhold! Tallene findes ikke i Statistisk Tabelværk II,1.
- 33). Statistisk Tabelværk IV,A,2.
- 34). Falbe-Hansen og W. Scharling, bd. 1, p. 432.
- 35). Statistisk Tabelværk, IV,A,2.
- 36). Statistisk Tabelværk, II,1.
- 37). Statistisk Tabelværk, IV,A,2.
- 38). A.F. Bergsøe, bd. 1, p. 24.
- 39). A.F. Bergsøe, bd. 1, p. 25.

Tabel 2. Fordelingen af håndværkere og handlende i Eggeslevmagle.

	<u>1845.</u>	<u>1880.</u>
Bødkere	3	1
Flækker		1
Bagere		4
Bryggere		2
Fyrbøder		1
Gartnere	1	1
Garver		1
Handelsmænd		2
Håndarbejde, lever af	9	
Hægtemager	1	
Høsekræmmer		1
Hjulmand	3	4
Hørbereder	1	
Kludekræmmer, -handler	3	1
Møllere, møllebetjente	5	7
Mejeriforpagter		1
Maler		1
Sykoner	3	1
Skomagere	3	2
Skræddere	6	6
Strygerske		1
Savskærer	1	
Sadelmager		1
Stenhuggere		2
Snedkere	3	1
Slagtere	2	3
Smede	9	10
Sålesætter	1	
Tømmormænd	1	4
Tækkemænd	1	1
Tøffelmagere	1	3
Træskomagere, -mænd	1	9
Urmager		1
Vaskekone	1	
Vævere	23	14
Vejmænd		2
Diligencekusk		1
	<hr/> 82	<hr/> 89

Tabel 3. Hartkorn og ejerforhold i Eggeslevmagle.

Selvejere	antal	hartkorn	antal	hartkorn
over 30 tdr. hartkorn	1	70.0.2. $\frac{1}{2}$	1	70.0.2. $\frac{1}{2}$
ml. 20 og 30 tdr. hrtk.	1	28.3.0.2 $\frac{3}{4}$	1	28.3.0.2 $\frac{3}{4}$
ml. 12 og 20 - - - -	1	15.7.3.2 $\frac{1}{4}$	1	15.7.3.2 $\frac{1}{4}$
- 8 og 12 - - - -	1	8.6.2. $\frac{1}{4}$	7	39.5.0. $\frac{1}{2}$
- 4 og 8 - - - -	0		5	15.1.1.2 $\frac{3}{4}$
- 2 og 4 - - - -	0		5	8.1.1.2 $\frac{1}{2}$
Arvefæstegårde				
ml. 8 og 12 tdr. hrtk.	1	8.0.1.2 $\frac{1}{2}$	1	8.0.1.2 $\frac{1}{2}$
- 4 og 8 - - - -	10	65.3.3.0 $\frac{1}{2}$	9	57.2.3.2
Fæstegårde				
ml. 8 og 12 tdr. hrkk.	4	33.6.2.2 $\frac{1}{2}$	1	8.7.3.1 $\frac{3}{4}$
- 4 og 8 - - - -	33	211.6.3.1 $\frac{1}{4}$	28	177.0.2.1
- 2 og 4 - - - -	1	3.6.1.0 $\frac{3}{4}$	1	2.6.3.0
- 1 og 2 - - - -	2	3.2.3.0	2	3.2.3. $\frac{1}{4}$
	55	449.5.0.1 $\frac{1}{4}$	62	434.1.0. $\frac{3}{4}$

De tre øverste selvejergårde er efter størrelse: Lyngbygård, Gerdrup og præstegården.

Tabel 5. Aldersfordelingen 1845.

ALDER	TOTAL Begge køn		MÆND		KVINDER	
		%		%		%
0 - 4	202	15.3	91	14.2	111	16.2
5 - 9	190	14.4	99	15.5	91	13.3
10 - 14	163	12.1	75	11.7	88	12.8
15 - 19	82	6.2	49	7.7	33	4.8
20 - 24	90	6.7	47	7.3	43	6.3
25 - 29	109	8.1	47	7.3	62	9.0
30 - 34	92	6.8	39	6.1	53	7.7
35 - 39	91	6.9	47	7.3	44	6.4
40 - 44	95	7.2	44	6.9	51	7.4
45 - 49	63	4.6	31	4.8	32	4.7
50 - 54	47	3.5	19	2.9	28	4.1
55 - 59	36	2.8	20	3.4	14	2.0
60 - 64	28	2.2	13	2.0	15	2.2
65 - 69	12	0.9	4	0.6	8	1.2
70 →	26	2.2	13	2.0	13	1.9
	1326	99.9	640	99.8	686	100.0

Tabel 8. Aldersfordelingen 1880.

ALDER	TOTAL Begge køn		MÆND		KVINDER	
		%		%		%
0 - 4	160	11.7	83	12.1	77	11.5
5 - 9	161	11.8	79	14.4	62	9.2
10 - 14	154	11.3	88	12.6	66	9.8
15 - 19	115	8.5	65	9.4	50	7.4
20 - 24	91	6.7	31	4.5	60	8.9
25 - 29	84	6.2	47	6.8	37	5.5
30 - 34	92	6.8	43	6.2	49	7.2
35 - 39	62	4.5	26	3.8	36	5.4
40 - 44	83	6.1	36	5.2	47	7.0
45 - 49	82	6.0	40	5.8	42	6.3
50 - 54	50	3.7	24	3.5	26	3.9
55 - 59	62	4.6	30	4.4	27	4.1
60 - 64	53	3.9	32	4.7	21	3.1
65 - 69	48	3.5	13	1.9	35	5.2
70 →	63	4.7	31	4.5	32	4.8
	1360	100.0	688	100.1	672	100.1

Tabel 12. Aldersfordelingen i Eggeslevmagle sogn i de forskellige erhvervsgrupper. I procent. 1845.

100% =	237		273		508		184		84		40	
ALDER	Håndværker m.m.		Gårdmand		Husm. m.m.		Tjende		Ammislemmer		Andre	
	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K
0-4	5.5	10.5	6.6	6.6	9.8	9.6	1.6	2.3	3.6	9.5	10.0	12.5
5-9	8.9	6.3	8.4	5.5	8.1	8.0	2.7	1.6	9.5	15.5	2.5	5.0
10-14	4.6	6.3	7.3	7.7	5.7	7.3	1.6	3.3	13.0	9.5	2.5	2.5
15-19	3.8	0.8	4.0	2.2	0.4	0.2	14.1	12.0	1.2			5.0
20-24	3.8	2.1	4.0	1.9	0.2	0.8	13.6	15.8			2.5	
25-29	3.8	3.0	1.9	5.1	3.1	3.7	9.2	8.7		2.4		10.0
30-34	2.1	2.5	2.9	4.0	4.1	4.9	2.7	4.4		2.4		2.5
35-39	5.1	5.5	2.6	2.9	5.1	4.1	0.5	1.1			2.5	
40-44	4.2	5.1	3.7	3.0	4.3	3.9		0.5		6.0	5.0	10.0
45-49	4.6	2.5	2.2	1.9	2.6	3.1				4.8	2.5	2.5
50-54	1.7	1.7	2.2	2.9	1.4	2.0	0.6	1.1	1.2	2.4		5.0
55-59	0.9	1.7	2.9	1.1	2.0	1.7			1.2		2.5	2.5
60-64		2.1	1.1	1.5	1.4	0.2	1.6			4.8		2.5
65-69		0.9	0.7	0.4	0.2	0.8			1.2	1.2		
70 →			1.1	1.5	0.6	0.6			4.8	6.0	7.5	2.5
	49.0	51.0	51.6	48.5	49.0	50.9	43.1	51.8	35.7	64.5	37.5	62.5

Tabel 13. Aldersfordelingen i Eggeslevmagle sogn i de forskellige erhvervsgrupper i 1880. I procent.

100% =	295		280		219		266		187		72		41	
ALDER	Håndværker m.m.		Gårdmand		Husm. m./jord		Dagl. jern. m.m.		Tjende		Ammislemmer		Andre	
	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K
0-4	7.8	9.2	4.6	3.9	8.7	6.4	8.6	8.3			4.2	1.4	4.9	4.9
5-9	8.5	5.8	9.3	2.9	9.2	5.0	7.9	9.4			5.6	1.4	12.2	
10-14	5.8	8.1	8.6	3.9	5.5	3.2	6.8	5.6	7.0	3.7	5.6	2.8		
15-19	3.1	0.7	7.5	3.2	0.5	0.5	0.4	0.4	16.6	18.7		2.8	4.9	
20-24	1.7	1.7	2.1	3.2		1.4	0.8	1.1	9.6	20.3				4.9
25-29	3.4	0.7	3.9	4.3	4.1	1.4	2.3	2.3	5.9	4.3				
30-34	4.1	2.7	3.6	2.1	1.4	6.4	4.6	3.4	2.1	4.8			4.9	7.3
35-39	2.0	3.4	2.1	1.9	1.4	1.4	2.6	4.9	1.6	1.1		1.4	2.7	4.9
40-44	3.7	2.0	2.9	5.0	3.7	3.0	1.9	6.0		0.5	2.8	1.4	4.9	
45-49	2.0	4.1	4.6	2.5	3.7	5.0	3.0	2.3	1.6		1.7	5.6	2.4	4.9
50-54	2.7	2.7	2.5	1.8	1.3	2.7	1.1	1.1		1.6	1.4		2.4	2.4
55-59	1.7	1.0	2.1	2.9	3.2	0.1	4.1	3.4	0.5			2.8		2.4
60-64	3.7	1.0	1.1	1.4	3.7	2.3	3.0	1.5			2.8	1.4		9.8
65-69	0.7	2.0	0.4	1.8	2.3	2.3	0.5	1.1			4.2	19.4	2.4	4.9
70 →	1.0	0.3	1.4	2.5	1.2	3.7	1.1	0.8			15.3	16.7	7.3	4.9
	51.9	48.1	57.5	42.5	51.4	49.0	48.6	51.6	44.9	55.0	43.3	57.1	48.7	51.3

Tabel 16. Husstandsoverhovedernes aldersfordeling. 1845
Samlet og efter erhverv.

ALDER	I alt		Håndværkere m. m.		Gårdmænd		Husmænd m. m.		Tjende	Almisse- lemmer	Andre
		%		%		%		%			
20-24	2	0.7	1	1.6	1	1.8					
25-29	25	9.1	5	8.4	2	3.5	13	10.7	3	1	1
30-34	38	13.9	5	8.4	6	10.5	21	17.2	4	1	1
35-39	48	17.5	14	23.3	7	12.3	26	21.3			1
40-44	49	17.9	11	18.3	11	19.3	21	17.2		3	3
45-49	37	13.6	12	20.0	7	12.3	14	11.5		2	2
50-54	23	8.4	6	10.0	7	12.3	7	5.7	1	1	1
55-59	23	8.4	3	5.0	8	14.0	10	8.2		1	1
60-64	16	5.5	3	5.0	4	7.0	6	4.9		1	1
65-69	5	1.8			2	3.5	1	0.8		2	
70-→	9	3.3			2	3.5	3	2.5		3	1
	274	100.0	60	100.0	57	100.0	122	100.0	8	15	17

Tabel 17. Husstandsoverhovedernes aldersfordeling. 1845.
Samlet og efter erhverv.

ALDER	I alt		Håndværkere m. m.		Gårdmænd		Husmænd m. jord		Daglejere m. m.		Tjende	Fattig- lemmer	Andre
		%		%		%		%		%			
20-24	1	0.4	1	1.5									
25-29	18	6.4	3	4.5	1	1.8	7	11.5	7	12.8			
30-34	28	10.0	10	15.4	1	1.8	2	3.3	10	15.4	1		4
35-39	22	7.9	7	10.8	4	7.1	3	4.9	7	10.8			1
40-44	36	12.8	10	15.4	7	12.5	8	13.1	8	12.7		1	2
45-49	40	14.3	7	10.8	11	19.6	9	14.8	8	12.3		3	3
50-54	21	9.0	8	12.3	10	17.9	4	6.5	2	3.1		1	1
55-59	33	11.8	5	7.7	8	14.3	7	11.5	10	18.5			1
60-64	25	12.5	10	15.4	6	10.7	9	14.2	8	12.3			2
65-69	16	5.7	2	3.1	2	3.6	6	9.8	1	1.5		3	2
70-→	25	8.9	2	3.1	6	10.7	6	9.9	2	3.1		7	2
	280	100.0	65	100.0	55	100.0	61	100.0	65	100.0	1	15	17

Tabel 23. Civilstandsfordelingen 1845. Efter erhverv.

ERHVERV	UGIFTE		GIFTE		ENKER		ANDRE		I alt	
	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K
Håndværkere m.m.	68	64	46	46	1	11	1		116	121
Gårdmænd	86	71	51	51	4	10			141	132
Husmænd m.m.	122	130	126 ¹⁾	125				4	249	259
Tjende	82	81			2	2	5	12	89	95
Almisselemner	24	36	3	4	3	13		1	30	54
Andre	7	10	4	4	4	11			15	25
I alt	390	392	230	230	14	47	6	17	640	686

¹⁾ 61 individer er gift med fattiglem.

Tabel 24. Civilstandsfordelingen 1880. Efter erhverv.

ERHVERV	UGIFTE		GIFTE		ENKER		ANDRE		I alt	
	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K
Håndværkere m.m.	89	79	60	60	2	3	2		153	142
Gårdmænd	111	59	43	43	5	19			159	121
Husmænd m. job	52	41	56	56	4	10			112	107
Daglejere m.m.	67	68	58	58	4	7		4	129	137
Tjende	79	101				1	5	1	84	103
Fattiglemmer	13	10	8	8	9	21	1	2	31	41
Andre	9	7	6	6	5	8			20	21
I alt	420	365	231	231	29	69	8	7	688	572

Tabel 26. Civilstandsfordelingen 1845. Efter erhverv og alder.

		1845		15-19		20-24		25-29		30-34		35-39		40-44		45-49		50-54		55-59		60-64		65-69		70 →			
		M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K		
U G I F T E	Håndværkere	9	2	3	3	4	1			2	2		1																
	Gårdmand	11	6	10	5	3	4	1	2																				
	Husmand	2	0	0	1	1																							
	Tjende	26	22	24	29	16	9	4	4	1	2																		
	Almisselemmer	1	0				2		1						2	1							1					1	
	Andre	0	2	1																									
UGIFTE ialt		49	32	43	38	24	16	5	7	3	4		1		2	1						1					1		
G I F T E	Håndværkere			1	2	4	6	5	6	10	9	10	10	10	4	4	2	2	3	0	2	0	2	0	2				
	Gårdmand			1		2	10	7	9	7	8	10	8	5	4	5	7	7	3	3	1	2	1	2	1	2			
	Husmand		1	1	3	16	19	21	25	26	21	22	20	13	15	7	10	10	6	7	1	1	3	3	3		1		
	Tjende																												
	Almisselemmer												1			1	1				1	1					1		
	Andre						2			1		2	2	1															
GIFTE ialt			1	3	5	21	27	33	40	44	38	44	41	29	23	16	20	20	12	10	5	4	6	1	2	1	2		
E N K E R	Håndværkere									2			1	2		2		1		3									
	Gårdmand											1	1	1	1	1	1			3					1	4			
	Husmand																												
	Tjende												1			1			2										
	Almisselemmer								1				3		2		1				2		1		3	3			
	Andre						2		1			2		1		2	1	1			1				2	1			
ENKER ialt							2		2		2		8	2	6	1	7	2	2	2	9		1		7	8			
A N D R E	Håndværkere					1																							
	Gårdmand																												
	Husmand															1								1			2		
	Tjende			1		1	7	1	4								1	1			1								
	Almisselemmer												1																
	Andre																												
ANDRE ialt				1		2	7	1	4					1		1	1			1							2		

Tabel 27. Civilstandsfordelingen 1880. Efter erhverv og alder.

		1880		15-19		20-24		25-29		30-34		35-39		40-44		45-49		50-54		55-59		60-64		65-69		70 →		
		M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	
U G I F T E	Hjemsbærende			4	4	7		2		3			2							1								
	Gårdmand			6	9	10	7	9	2	2	1			1														
	Husmand m. jord				2	1	1	1	4					1														
	Daglejere			2	1		2	1		2									1									
	Tjenste			18	38	10	8	3	9	2	2			1					2		1							
	Fuldtidslærere														2	1						2						
	Andre				1					1		1																2
UGIFTE ialt				30	55	28	18	16	16	4	9	3	1	1	4	1	2	1	2	1	2	1			1		2	
G I F T E	Hjemsbærende			1	1	3	8	10	8	6	6	10	8	6	10	8	8	5	3	7	2	2	6	2	6	2	6	
	Gårdmand					1	5	1	4	4	4	8	13	13	6	6	2	6	6	3	3	1	3	1	3	1	6	
	Husmand m. jord				1	8	2	2	10	3	3	8	7	8	8	4	6	6	8	6	4	5	1	6	6	6	6	
	Daglejere				1	6	3	11	9	7	10	5	13	7	5	1	3	11	8	8	3		2	2	1	2	1	
	Tjenste																											
	Fuldtidslærere																											
	Andre				1			2	1		1		1		1	1	1	1									1	
GIFTE ialt				1	4	18	18	26	32	20	24	32	41	36	31	21	20	28	25	25	11	10	16	15	9	15	9	
E N K E R	Hjemsbærende										1										1	1			1	1	1	
	Gårdmand														1							4		2	4	7		
	Husmand m. jord															2		1	1	2	1		4	1	2	1		
	Daglejere										1		1	1	1						1	1	1	1	1	1	1	
	Tjenste																											
	Fuldtidslærere															2		1				1		9	7	10		
	Andre							1	1		1				1				1			3	1	2	2	2		
ENKER ialt								1	1	2	1	2	1	6	3	4	1	5	1	6	2	18	16	21	16	21		
A N D R E	Hjemsbærende																					2						
	Gårdmand																											
	Husmand m. j.																											
	Daglejere				1		1					2																
	Tjenste					1		1		1		1		2												1		
	Fuldtidslærere										1				1								1					
	Andre ialt				1	1	1	1	1	1		3		2	1								1		1			

Tabel 32. Fødestedsfordelingen efter alder. I procent af samtlige i aldersklassen. 1845.

1845	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74
Jyskegn	88.1	73.2	71.2	56.1	50.0	33.9	26.1	27.5	25.3	34.9	31.9	41.7	39.3	33.3	15.4
Nabesogn	8.4	20.0	13.5	18.3	18.4	29.4	38.0	42.9	31.6	28.6	34.0	25.0	25.0	41.7	53.8
Øvrige amt	2.0	2.6	7.4	14.6	16.7	20.2	26.1	17.6	27.4	19.0	25.5	16.7	17.9	8.3	15.4
Øvrige land	1.5	4.2	8.0	11.0	14.4	16.8	9.8	12.1	15.8	17.5	8.5	16.7	17.9	16.6	15.4
100 % =	202	190	163	82	90	109	92	91	95	63	47	36	28	12	26

Tabel 33. Fødestedsfordelingen efter alder. I procent af samtlige i aldersklassen. 1880.

	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74
Jyskegn	89.4	85.1	79.9	60.0	50.2	60.7	52.2	41.9	49.4	50.0	48.0	50.0	37.7	29.2	23.2
Nabesogn	8.1	8.1	11.7	20.0	17.6	19.0	23.9	24.2	28.9	25.6	24.0	22.5	35.8	35.3	39.7
Øvrige amt	1.9	5.6	3.9	13.9	14.3	15.5	16.3	21.0	16.9	18.3	12.0	21.0	15.2	29.2	25.4
Øvrige land	0.6	1.2	4.5	6.1	9.9	4.8	7.6	12.9	4.8	6.1	16.0	6.5	11.3	6.3	11.1
100 % =	160	161	154	115	91	84	92	62	83	82	50	62	53	48	63

Tabel 41. Personerne født i by.
Efter fødeby.

	1845	1880
Skalskøp	37	36
Korsør	3	3
Slagelse	4	4
København	17	17
Næstved	2	2
Sønderborg	1	
Haderslev	1	1
Flensborg	1	
Svendborg	1	1
Stige	1	
Frederiksværde		1
Nakskov		1
Rudkøbing		1
Fredericia		1
Aabenraa		1

Tabel 43. Husstandsstørrelse og -fordeling. I absolutte tal og procent. 1845.

Antal personer i husstanden	Antal husstande		Håndværkere		Gårdmand		Husholdning		Tyende	Almisse- lemmer	Andre
	i alt	%	%	%	%	%					
1 person	7	2.6	2	3.3					1	3	1
2 "	28	10.2	7	11.7			13	10.7	1	3	4
3 "	47	17.2	12	20.0	1	1.8	27	22.1	2	5	
4 "	57	20.8	15	25.0	1	1.8	33	27.1	3	3	2
5 "	47	17.1	9	15.0	6	10.5	27	22.1	1	1	3
6 "	33	12.0	9	15.0	10	17.5	14	11.5			
7 "	24	8.7	5	10.0	13	22.8	5	4.1			
8 "	11	4.0			8	14.0	2	1.6			1
9 "	12	4.4			11	19.3	1	0.8			
10 "	3	1.1			2	3.5					1
11 "	3	1.1			3	5.2					
13 "	1	0.4			1	1.8					
21 "	1	0.4			1	1.8					
Husstande i alt	274	100.0	60	100.0	57	100.0	122	100.0	8	15	12
Personer i alt	1326		253		428		518		26	41	50

Tabel 44. Husstandsstørrelse og -fordeling. I absolutte tal og procent. 1880.

Antal personer i husstanden	Antal husstande		Håndværkere		Gårdmand		Husholdning		Daglejere		Tyende	Fattig- lemmer	Andre
	i alt	%	%	%	%	%	%						
1 pers.	17	6.1	1	1.5			1	1.6	1	1.5		10	4
2 "	43	15.3	9	13.8			10	16.4	16	24.6	1	2	5
3 "	46	16.4	12	18.5	1	1.8	22	36.1	9	13.8			2
4 "	48	17.1	13	20.0	4	7.0	10	16.4	17	26.2		1	3
5 "	32	11.4	10	15.5	4	7.0	7	11.5	10	15.4		1	
6 "	29	10.3	9	13.8	10	17.6	5	8.2	4	6.2			1
7 "	27	9.6	5	7.7	13	22.8	3	4.9	5	7.7		1	
8 "	15	5.4	3	4.6	8	14.0	1	1.6	3	4.6			
9 "	9	3.2	2	3.1	5	8.7	2	3.3					
10 "	6	2.1			6	10.5							
11 "	1	0.4			1	1.8							
12 "	1	0.4			1	1.8							
13 "	2	0.7	1	1.5	1	1.8							
14 "	1	0.4			1	1.8							
15 "	1	0.4			1	1.8							
28 "	1	0.4			1	1.8							
36 "	1	0.4											1
Husstande i alt	280		65		57		61		65		1	15	16
Personer i alt	1360		301		403		239		261		7	30	74

Tabel 46. Husstandssammensætningen. 1845

1845	Håndværkere m. m.	Gård- mænd	Husmand m. m.	Tjende	Almisse- lemmer	Andre	I alt
Husstands- overhoveder	60 (13)	57 (4)	122 (1)	8	15 (11)	12	274 (20)
Hustruer	45	49	121		3	4	222
Børn	117	149	242	13	17	24	562
Andre fam- iliemedl.	8	20	10	2	5		45
Medhjælp	10	151			7		168
Plejebørn	2	6	10	1	1		20
Almisse- lemmer	6	4	4	1		2	17
Andre	5	2	9	1		1	18
I alt	253	438	518	26	41	50	1326

Tabel 47. Husstandssammensætningen. 1880

1880	Hånd- værkere m. m.	Gård- mænd	Husmand m. j.	Daglejere m. m.	Tjende	Fattig- lemmer	Andre	I alt
Husstands- overhoveder	65 (3)	57 (14)	61 (3)	65 (6)	1	15 (10)	16 (7)	280 (40)
Hustruer	59	39	56	58		3	6	211
Børn	140	130	68	118		10	8	494
Andre fam- iliemedl.	4	38	17	5		2	4	70
Medhjælp	22	167	3	0			5	197
Plejebørn	7	13	12	8				40
Fattig- lemmer	2	2	1	2	1		34	42
Andre	2	7	1	5			1	16
I alt	301	453	239	261	2	30	74	1360

Tabel 48. Gruppen "andre familiemedlemmer". 1845.

1845	Swiger- børn	Børnebørn m. forældre i husstanden	Børnebørn uden forældre i husstanden	Forældre	Søskende	I alt
Håndværker	1	4	2	0	1	8
Gårdmand	4	7	1	7	1	20
Husmand	1	2	2	5	0	10
Tjende	0	0	2			2
Almissel.	1	1	2		1	5
	7	14	9	12	3	45

Tabel 49. Gruppen "andre familiemedlemmer". 1880.

1880	Swiger- børn	Børnebørn m. forældre i husstanden	Børnebørn uden for- ældre i husst.	Olde- børn	Forældre	Søskende og deres søster fæller	Diverse slægtm.	I alt
Håndværkere	1	1	2	0	0	0	0	4
Gårdmand	3	23	6	0	4	2	0	38
Husmand m. j.	3	6	0	0	5	1	2	17
Daglejere	0	1	1	0	3	0	0	5
Almisse- lemmer	0	0	1	1	0	0	0	2
Andre	0	0	2	0	0	0	2	4
I alt	7	31	12	1	12	3	4	70

Tabel 51. Familierne, inddelt efter antallet af børn. 1845.

1845		Antal familier med ugifte, hjemmeboende børn					
Antal børn	Hånd- værkere	Gård- mand	Husmand m. m.	Tjende	Almisse- lemmer	Andre	I alt
0	11	2	19	1	8	3	44
1	15	14	33	5	2	4	73
2	14	12	35	3	4	1	69
3	10	16	23	2	3	2	56
4	8	8	10			2	28
5	3	4	3				10
6			2			1	3
7		2	1				3
Familier i alt	61	58	126	11	17	13	286
op i alt	120	152	246	17	19	20	580

Tabel 52. Familierne, inddelt efter antallet af børn. 1880.

1880	Antal familier med ugifte, hjemmeboende børn							
Antal børn	Hånd- værker	Gård- mand	Husmand	Daglejere m. m.	Tjende	Fattig- lemmer	Andre	I alt
0	11	13	23	21	1	11	10	90
1	20	10	18	12		2	5	67
2	10	12	10	12				44
3	9	9	6	9		1	1	35
4	10	8	4	6				28
5	2	2		4		1		9
6	4	4	1	3				12
7		2	1					3
9		1						1
I alt	66	61	63	67	1	15	16	289
Børn ialt	141	150	85	125	0	10	8	519

Tabel 58. Antal kvinder inddelt efter vielsesalder. 1840-49.

1840-49	ANTAL KVINDER		
ALDER	absolutte tal	%	Hele landet 1840-49 : %
Under 20	10	9.3	29,4
20 - 24	29	26.9	
25 - 29	35	32.4	44.3
30 - 34	18	16.6	
35 - 39	6	5.5	26.3
40 - 44	3	2.8	
45 →	5	4.6	
	106+2, y	98.1+1.9	100.0

y To kvinder er uden aldersangivelse

Tabel 59. Antal kvinder inddelt efter vielsesalder. 1875-84.

1875-84	ANTAL KVINDER.		
ALDER	absolutte tal	%	Hele landet 1875-84 : %
Under 20	3	3.7	6.7
20 - 24	27	33.3	37.7
25 - 29	31	38.3	29.9
30 - 34	11	13.6	13.5
35 - 39	4	4.9	5.9
40 - 44	4	4.9	3.2
45 →	1	1.3	2.9
	81	100.0	100.0

Tabel 60. Antal mænd inddelt efter vielsesalder. 1840-9.

1840-49	Antal mænd		Helt Landet
ALDER	abs. tal	i %	1840-49 i %
Under 20	0	0	13.2
20-24	18	16.7	
25-29	42	38.9	40.9
30-34	23	21.3	
35-39	10	9.3	45.9
40-44	9	8.3	
45 →	6	5.5	
	108	100.0	100.0

Tabel 61. Antal mænd inddelt efter vielsesalder. 1875-84.

1875-84	ANTAL MÆND		
ALDER	absolutte tal	i %	Helt Landet 1875-79 i %
Under 20	0	0	0
20-24	23	28.4	23.3
25-29	33	40.8	37.9
30-34	12	14.8	19.0
35-39	6	7.4	2.9
40-44	3	3.7	4.5
45 →	4	4.9	6.4
	81	100.0	100.0

Tabel 62. Forholdet mellem brud og brudgoms alder. 1840-9.

Brudgommens alder	Brudens alder						1840-49
	Under 20	20-24	25-29	30-34	35-44	45 →	Σ alt.
20-24		7	7	3			17
25-29	3	14	15	8	1		41
30-34	6	6	4	3	3	1	23
35-44	1	1	7	4	3	3	19
45 →		1	2		2	1	6
Σ alt.	10	29	35	18	9	5	106

Tabel 63. Forholdet mellem brud og brudgom alder. 1875-84.

Brudgommens alder	BRUDENS ALDER						1875-84
	Under 20	20-24	25-29	30-34	35-44	45 →	Σ alt.
20-24	2	8	9	4			23
25-29	2	10	16	4	1		33
30-34		6	5		1		12
35-44		2	1	2	4		9
45 →				1	2	1	4
Σ alt.	4	26	31	11	8	1	81

Tabel 73. Antal døde. Efter alder og køn.

	1840-49		1875-84	
	MÆND	KVINDER	MÆND	KVINDER
0	51	47	35	27
1-4	31	22	10	8
5-9	8	8	2	3
10-14	2	5	2	2
15-19	1	0	3	1
20-24	6	1	1	4
25-29	3	5	1	4
30-34	7	2	1	1
35-39	2	7	2	3
40-44	9	4	2	1
45-49	6	7	1	3
50-54	7	3	7	4
55-59	9	7	14	2
60-64	5	6	7	12
65-69	2	9	8	9
70 →	13	18	27	23
	162	151	123	107

↳ Der til en uden aldersangivelse

Tabel 75. Antal døde 1840-9. Efter erhverv og alder.

ALDER	Hånd- værkere	Gård- mand	Hus- mand	Tjende	Fattig- lemmer	Andre	Jalt
0	8	11	54	26			98
1-4	8	13	28	3			53
5-9	2	3	9	1	1	1	16
10-14		1	4		1		7
15-19	1					1	1
20-24		1	4	2			7
25-29	3		5				8
30-34	1	1	6	1			9
35-39	3	1	5				9
40-44	1	4	5	1	2		13
45-49	2	1	8		1	1	13
50-54	1	2	6		1		10
55-59	2	3	9		2		16
60-64	1		6	1	3		11
65-69	1	2	5	1	2		11
70 →	2	8	10		8	3	31
Jalt	36	51	164	35	21 ¹	6	313

¹ Der til en anden årsangivelse

Tabel 76. Antal døde 1875-84. Efter erhverv og alder.

ALDER	Hånd- værkere	Gård- mand	Hus- mand	Tjende	Fattig- lemmer	Andre	Jalt
0	10	10	23	16		3	62
1-4	6		9	3			18
5-9	1		4				5
10-14	1	2	1				4
15-19	3			1			4
20-24	1		1	2		1	5
25-29	2	1	2				5
30-34			2				2
35-39	2		2			1	5
40-44	2					1	3
45-49		1	2			1	4
50-54	4		6		1		11
55-59	5	2	7		1	1	16
60-64	4	6	9				19
65-69	2	5	5		5		17
70 →	3	10	13		17	1	50
Jalt	46	37	92	22	24	9	230

Tabel 78. Spædbørnsdødeligheden i Eggeslevmagle.

	1840-49	1875-84
Fødte	505	396
Heraf dødfødte	<u>15</u>	<u>13</u>
Levendefødte	490	383
Døde i 1. leveår	<u>83</u>	<u>49</u>
Børn, der når 1 års fødselsdag	407	334
Døde i 1. leveår i % af levendefødte	16.9	12.8

Tabel 79. Spædbørnsdødeligheden i Eggeslevmagle. Efter køn.

	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder
Fødte	247	258	212	184
Heraf dødfødte	<u>6</u>	<u>9</u>	<u>7</u>	<u>6</u>
Levendefødte	241	249	205	178
Døde i 1. leveår	<u>45</u>	<u>38</u>	<u>28</u>	<u>21</u>
Børn, der når 1 års fødselsdag	196	211	177	157
Døde i 1. leveår i % af levendefødte	18.7	15.3	13.7	11.8

Tabel 84. Tilgang 1840-9.
Efter alder.

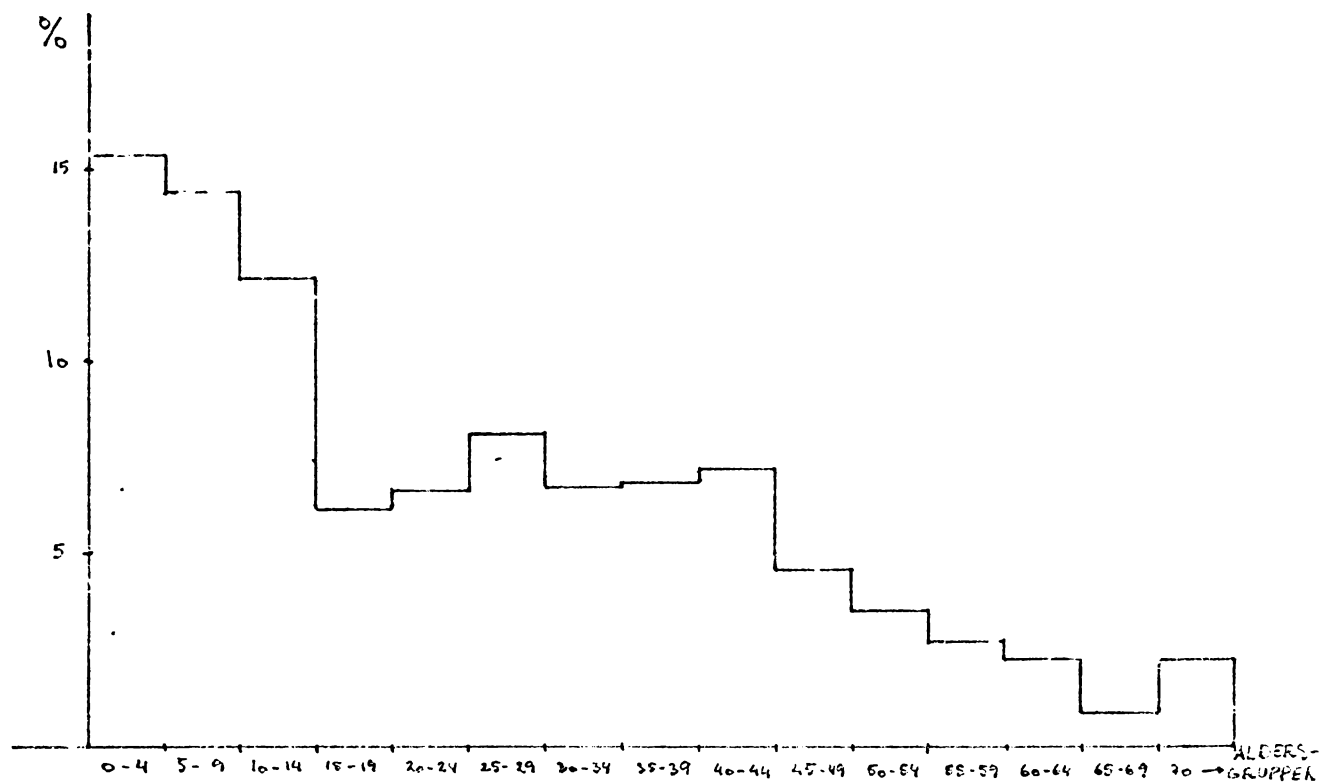
TILGANG	1840-49	
	MÆND ¹⁾	KVINDER ²⁾
0-4	20	21
5-9	8	11
10-14	17	15
15-19	106	126
20-24	122	141
25-29	90	116
30-34	43	53
35-39	22	31
40-44	10	11
45-49	9	7
50-54	2	2
55-59	0	2
60-→	0	0
	449	526

¹⁾ Plus 8 uden alder ²⁾ Plus 19 uden alder.Tabel 85. Afgang 1840-9.
Efter alder.

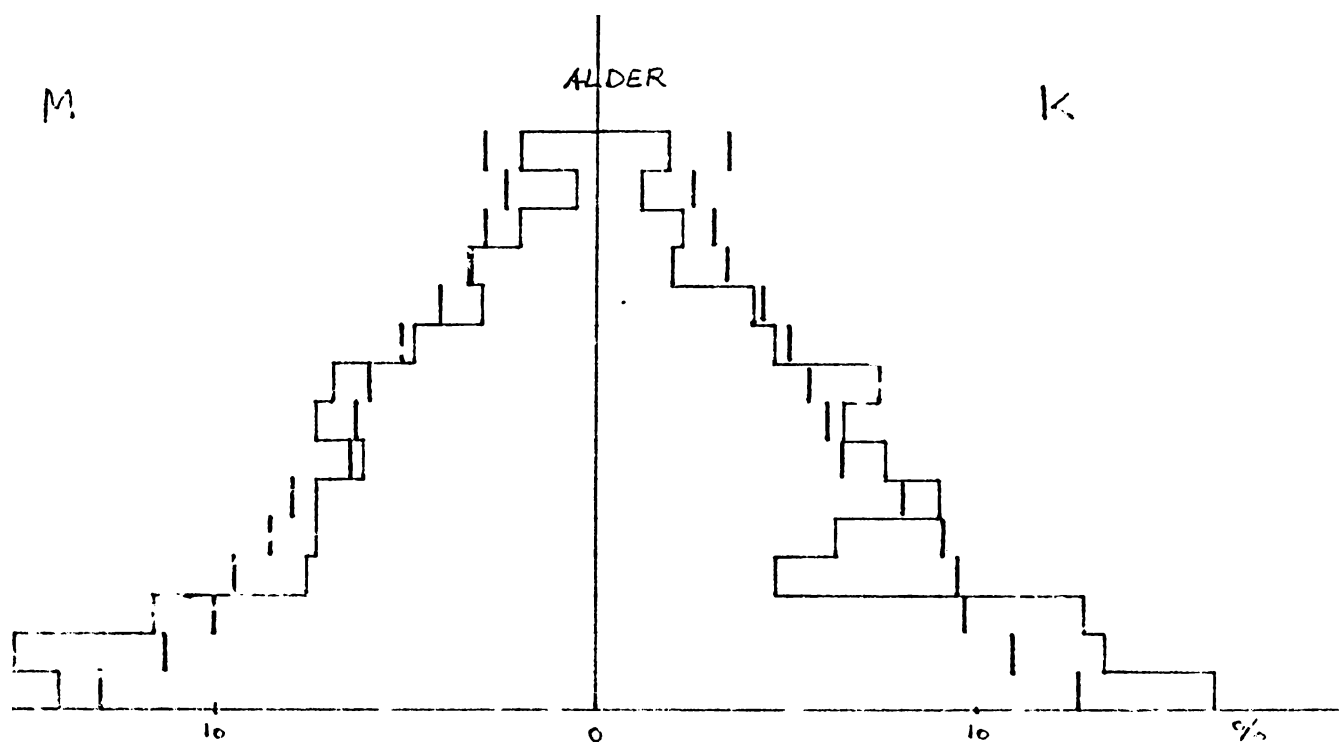
AFGANG	1840-49	
	MÆND ¹⁾	KVINDER ²⁾
0-4	15	25
5-9	7	9
10-14	32	21
15-19	127	125
20-24	133	148
25-29	72	108
30-34	46	45
35-39	18	21
40-44	12	10
45-49	3	8
50-54	5	3
55-59	1	1
60-→	0	0
	471	534

¹⁾ Plus 12 uden alder ²⁾ Plus 23 uden alder.

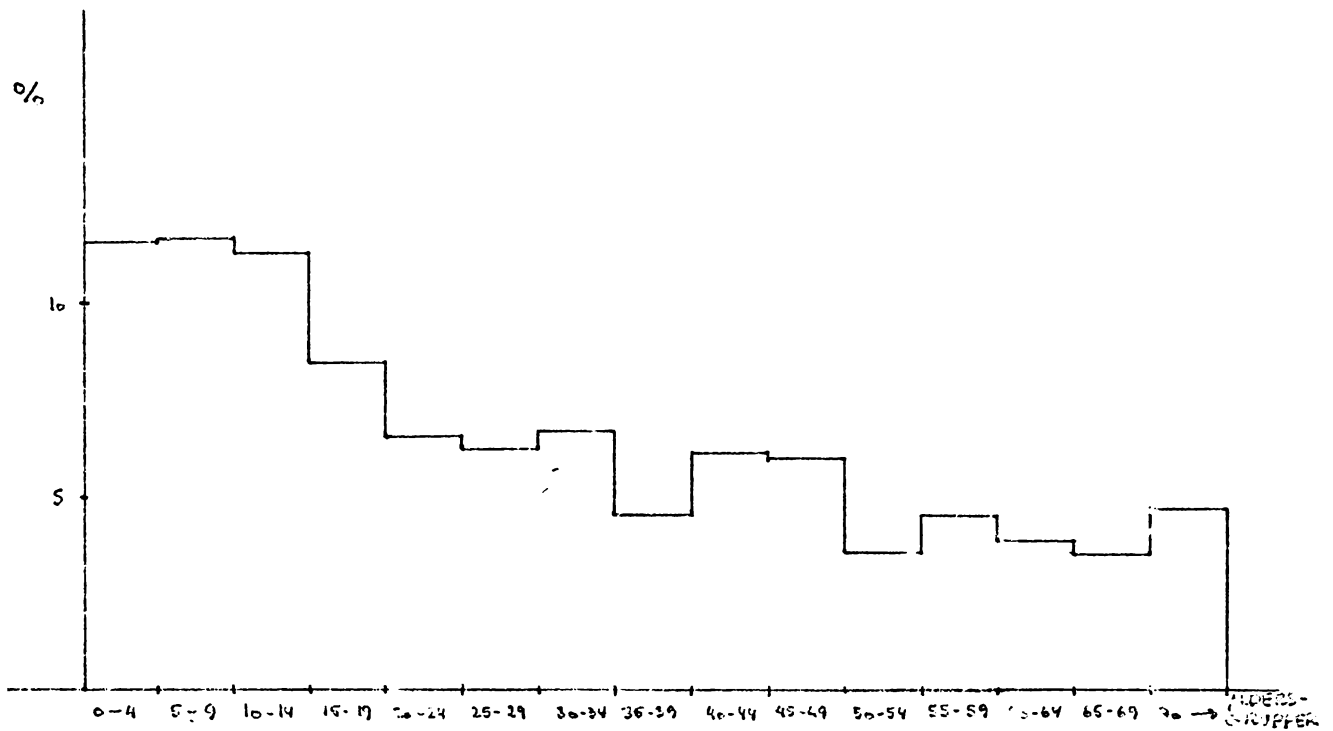
Figur 1. Aldersfordelingen i 1845

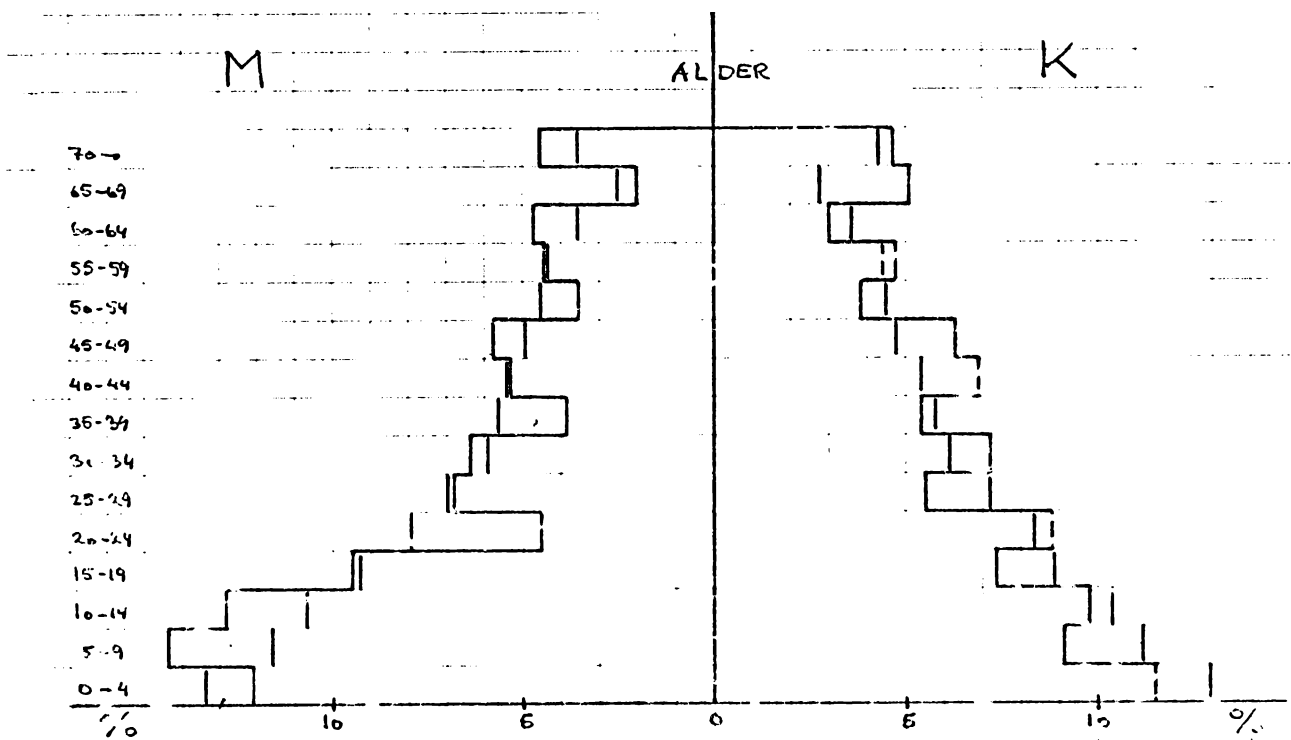
Figur 2. Aldersfordelingen 1845 efter køn. Eggeslevmagle sogn og landdistrikterne i hele landet (markeret med lodrette streger).

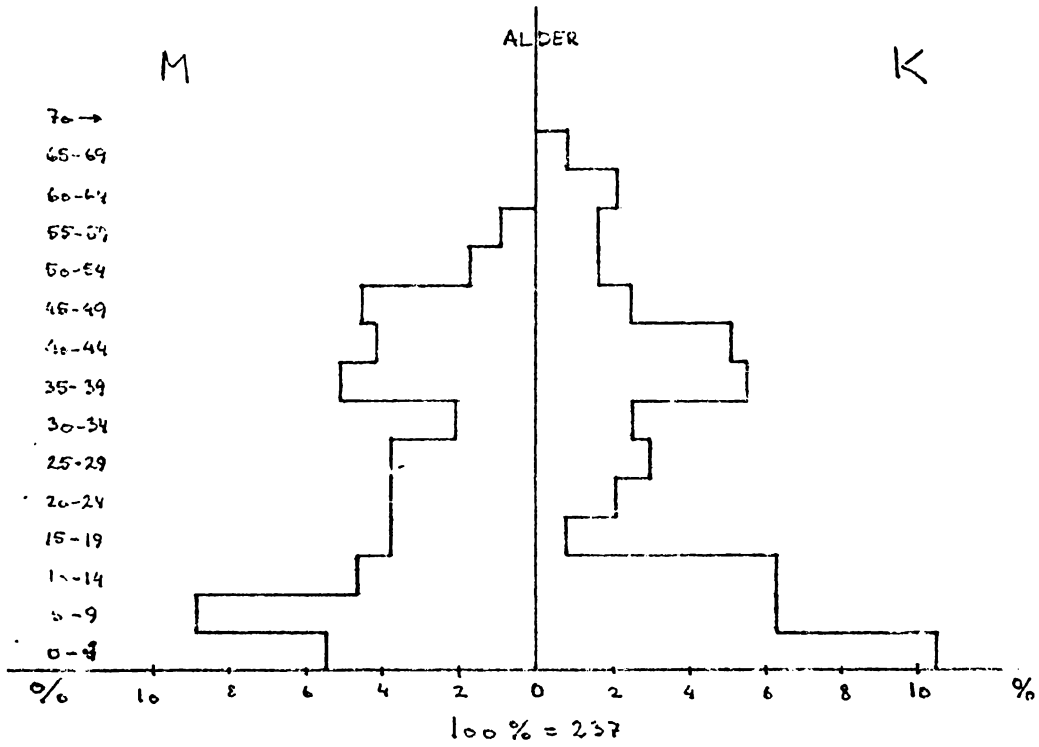
Figur 3. Aldersfordelingen 1880.

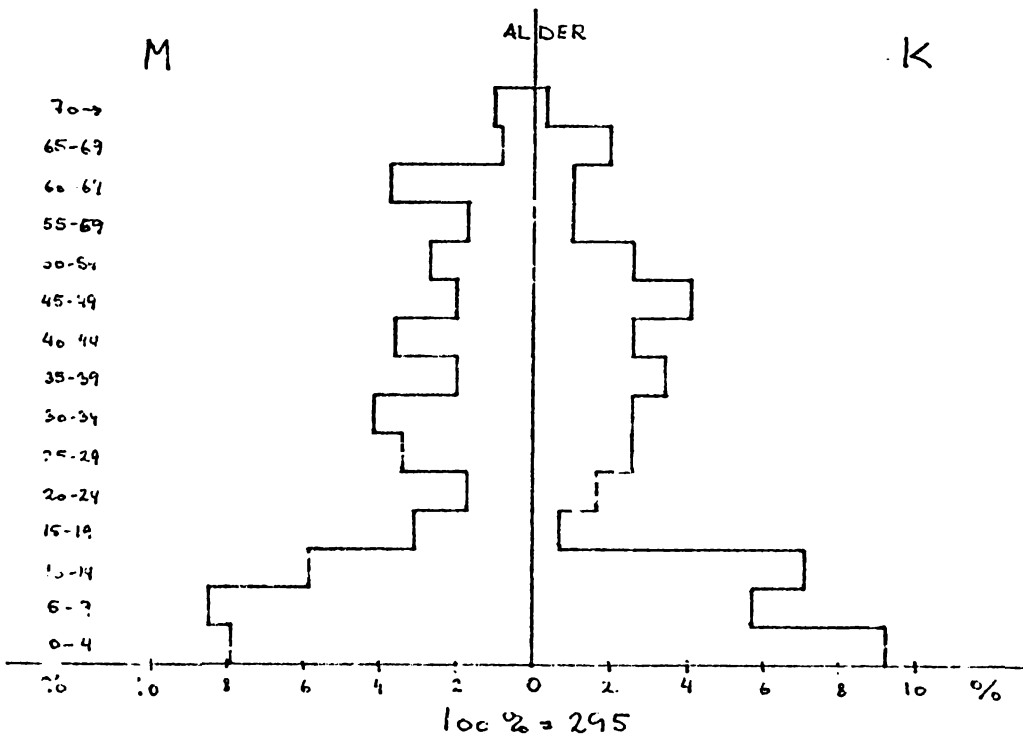
Figur 4. Aldersfordelingen 1880 efter køn. Eggeslevmagle sogn og landdistrikterne i hele landet (markeret med lodrette streger).

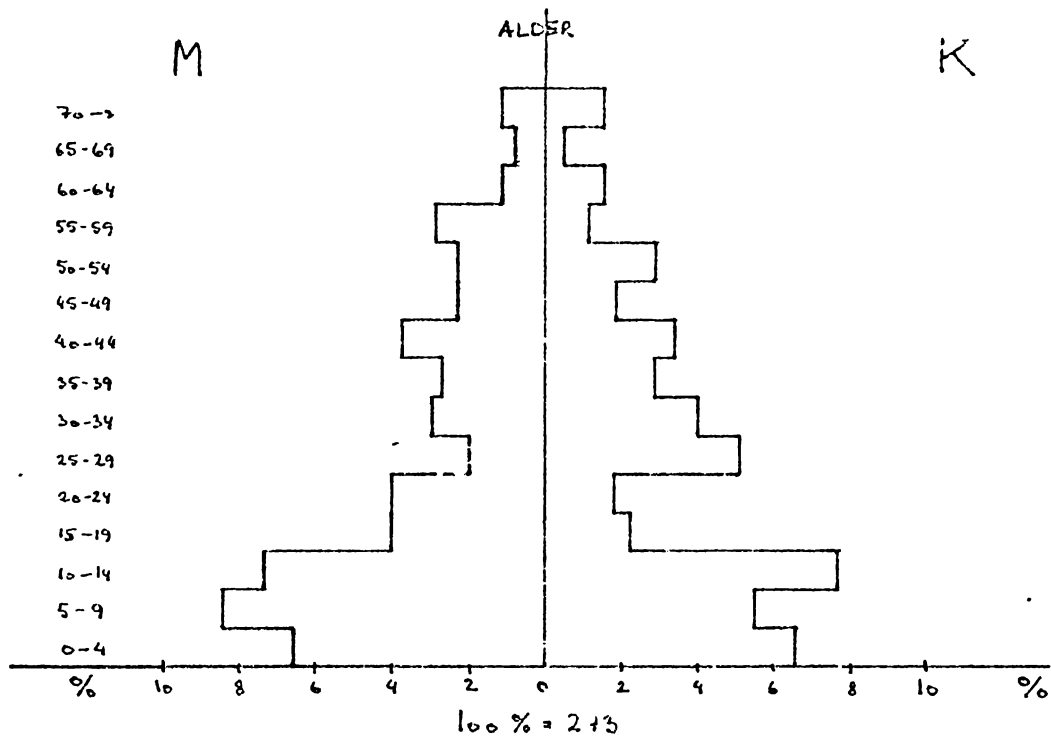
Figur 5. Aldersfordelingen i håndværksgruppen. 1845.

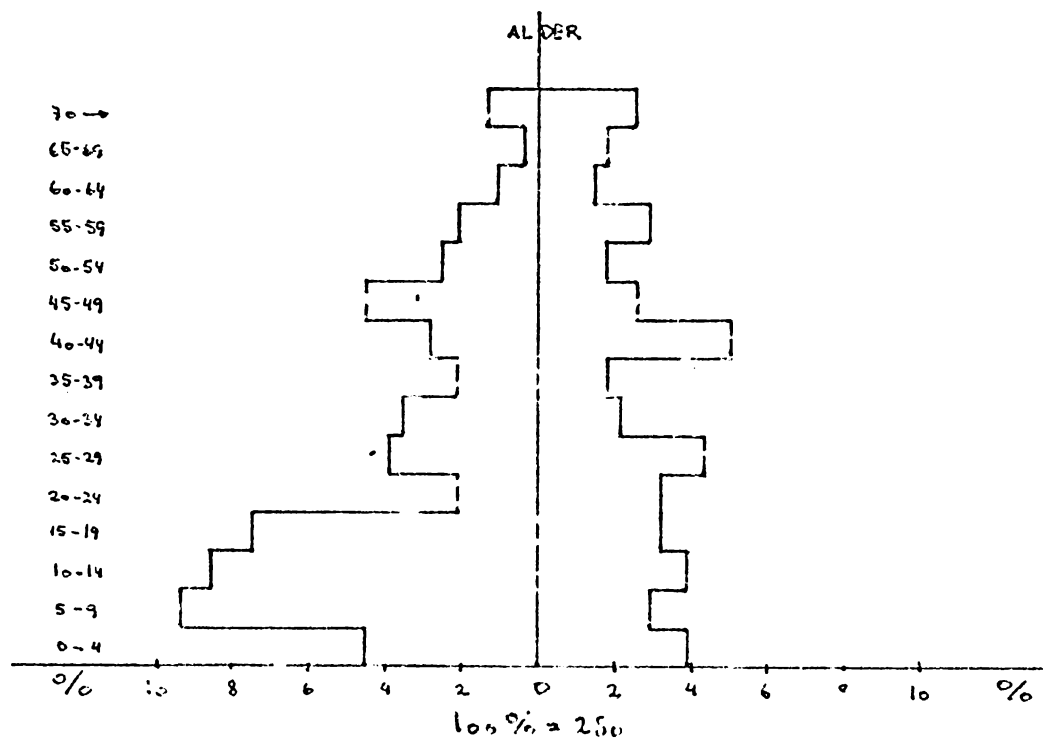
Figur 6. Aldersfordelingen i håndværksgruppen. 1880.

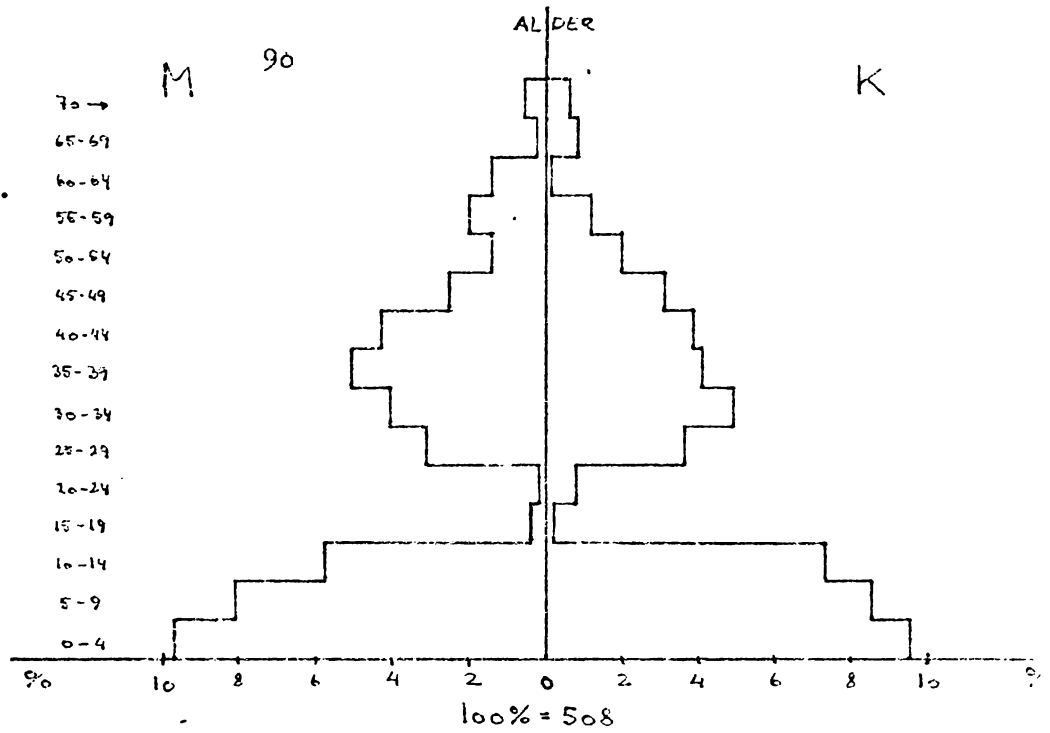
Figur 7. Aldersfordelingen i gårdmandsgruppen. 1845

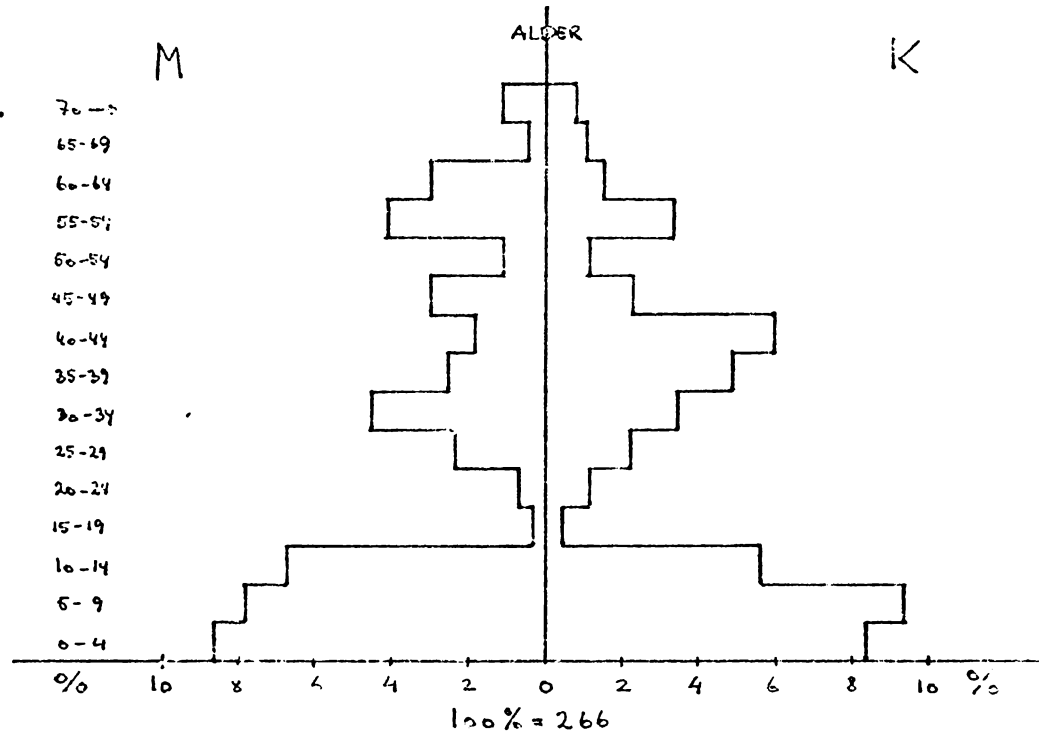
Figur 8. Aldersfordelingen i gårdmandsgruppen. 1880.

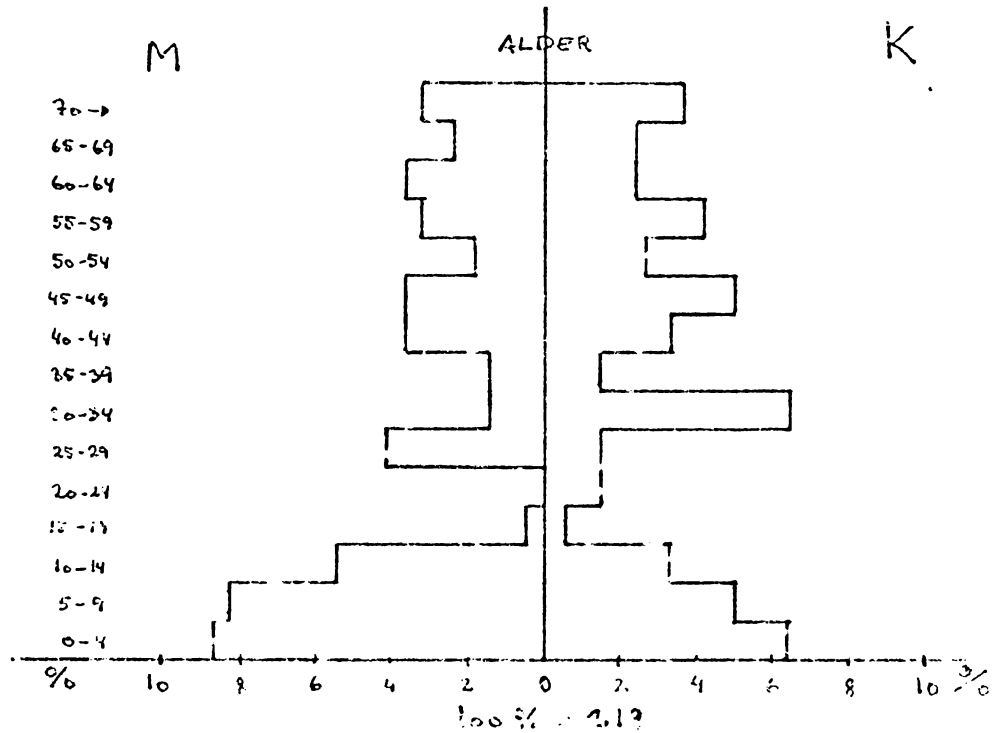
9. Aldersfordelingen
andsgruppen (husmænd
rd + daglejere). 1845.

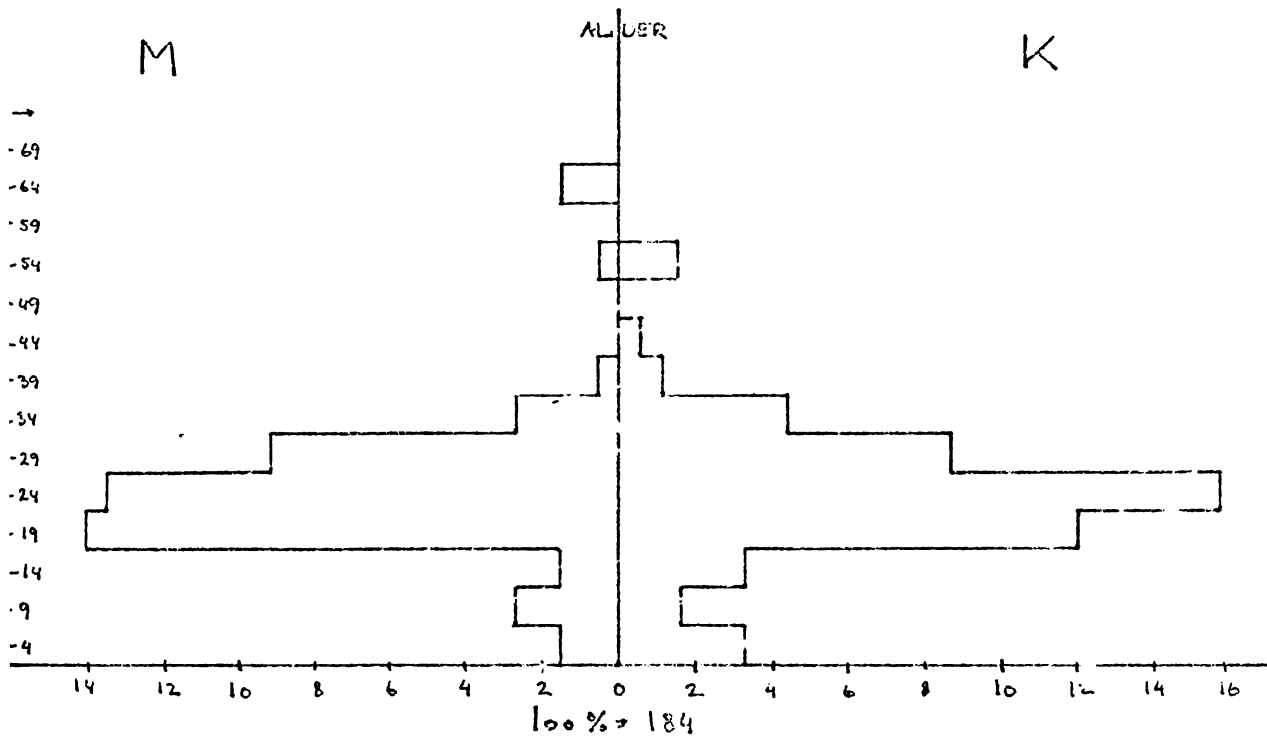
10. Aldersfordelin-
daglejergruppen. 1880.

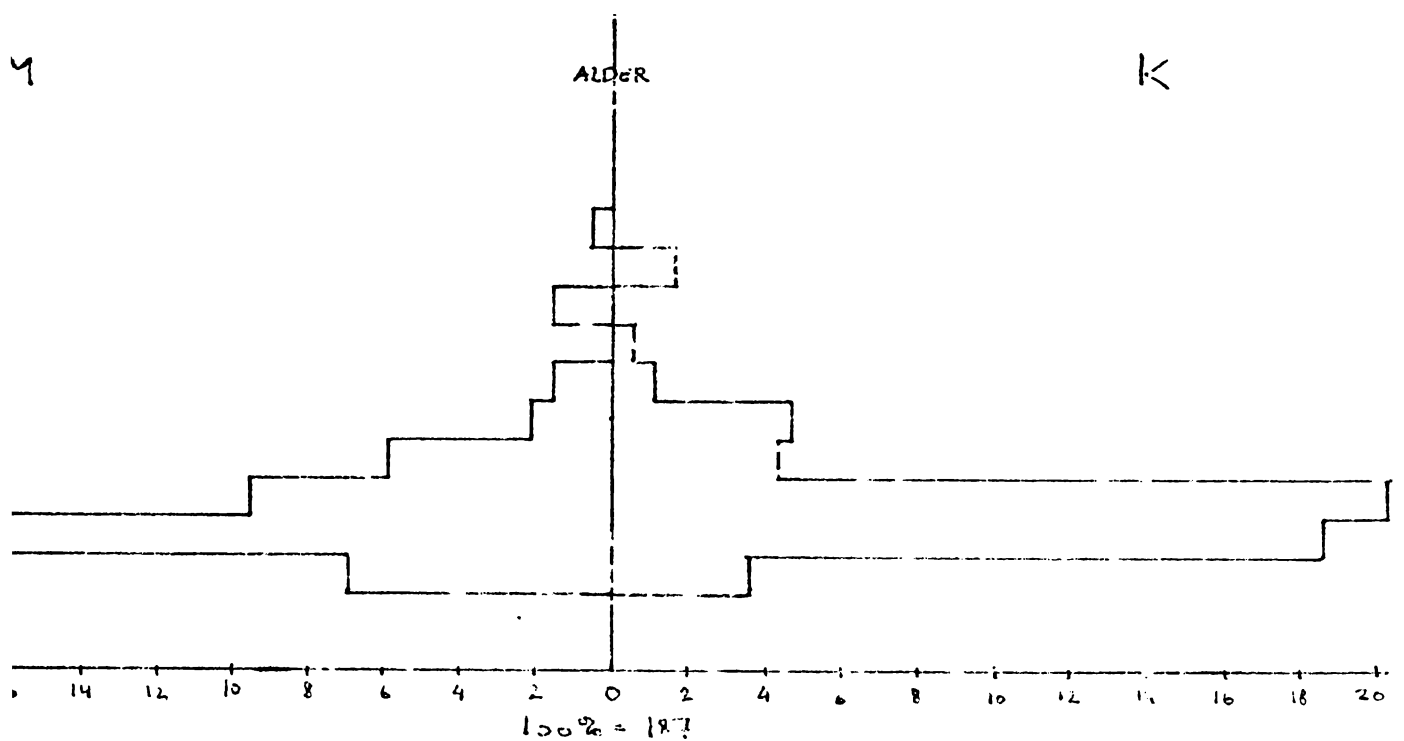
11. Aldersfordelin-
husmandsgruppen, 1880.
nd med jord).

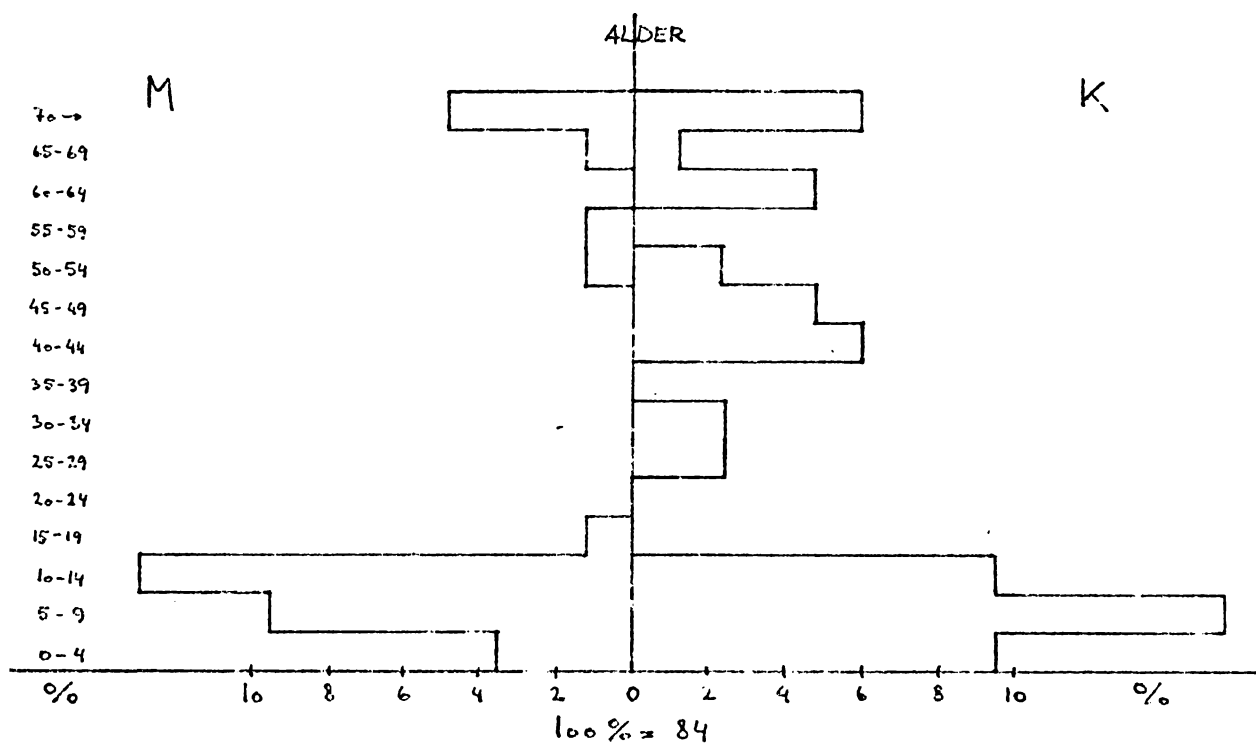
Figur 12. Aldersfordelingen for tyendet. 1845

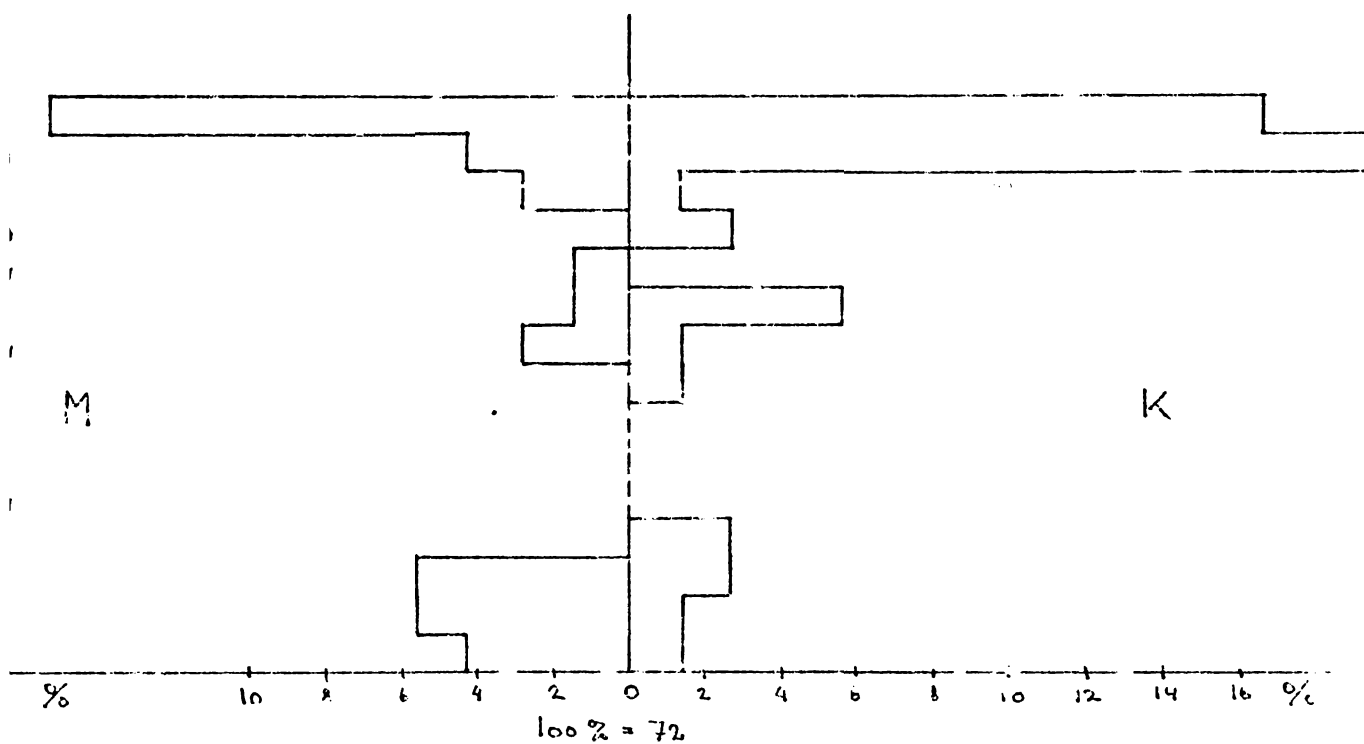
Figur 13. Aldersfordelingen for tyendet. 1880.

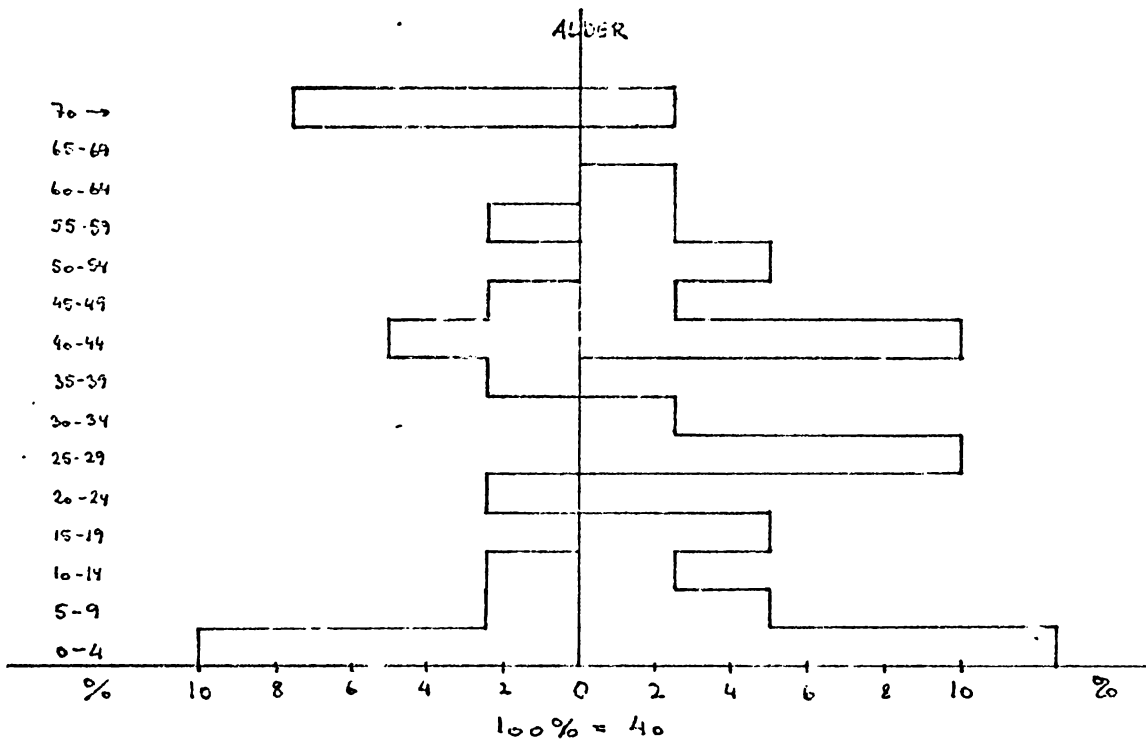
Figur 14. Aldersfordelingen hos fattiglemmerne. 1845

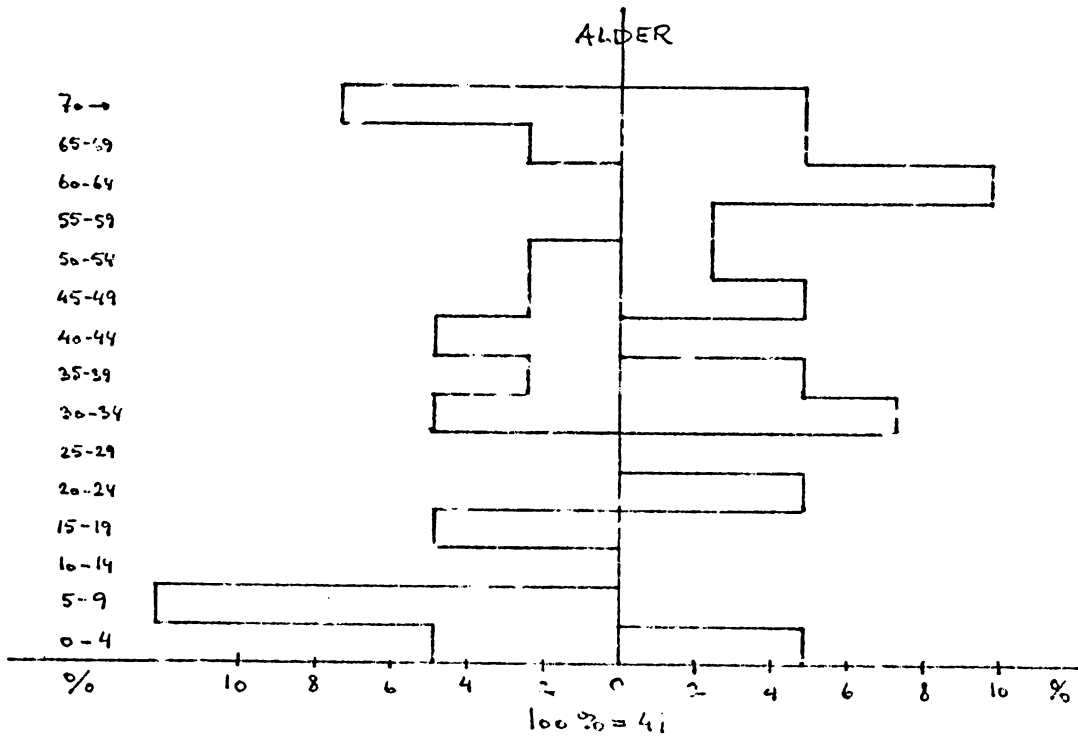
Figur 15. Aldersfordelingen hos fattiglemmerne. 1880.

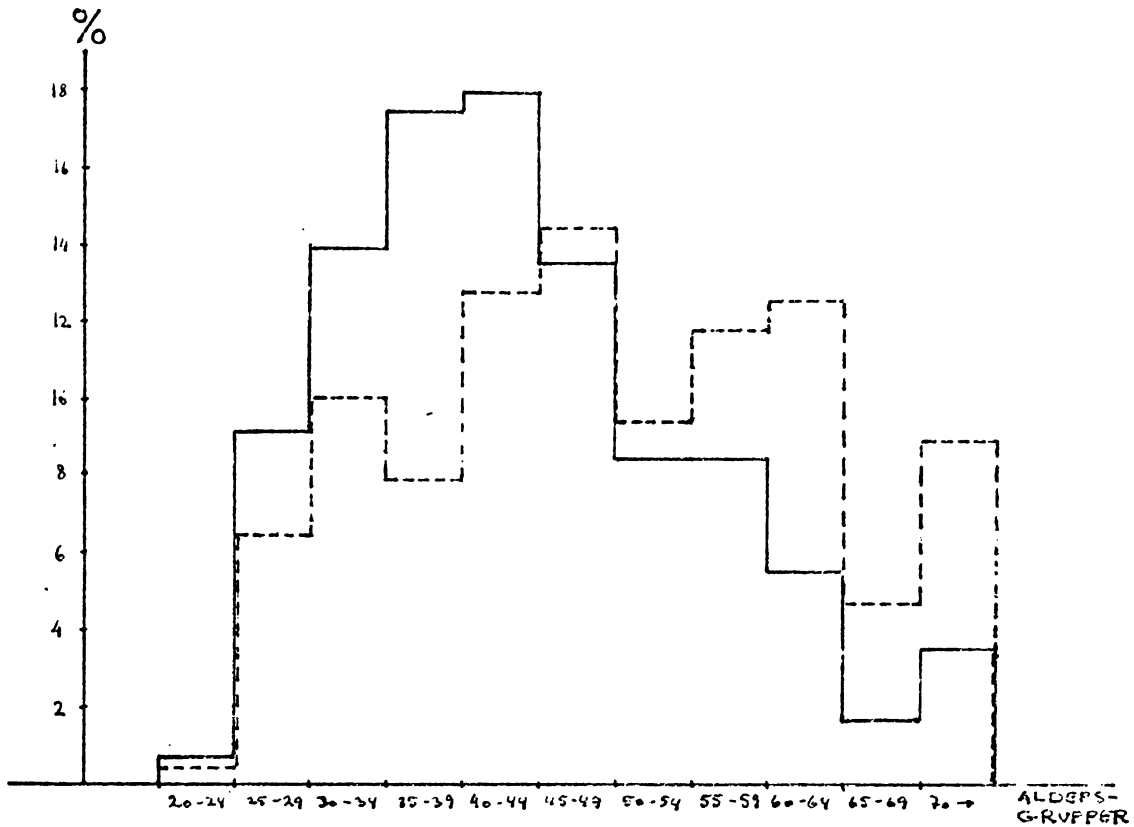
Figur 16. Aldersfordelingen i gruppen "andre". 1845.

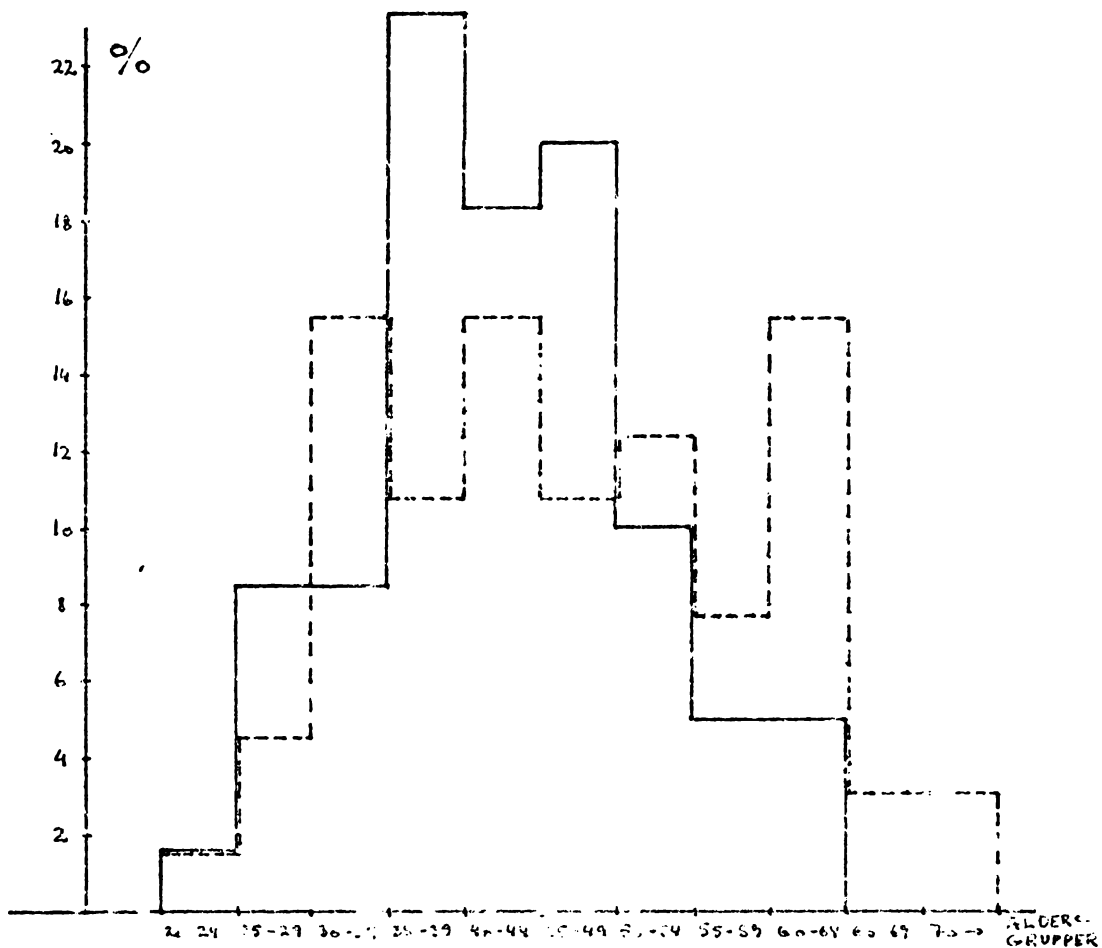
Figur 17. Aldersfordelingen i gruppen "andre". 1880.

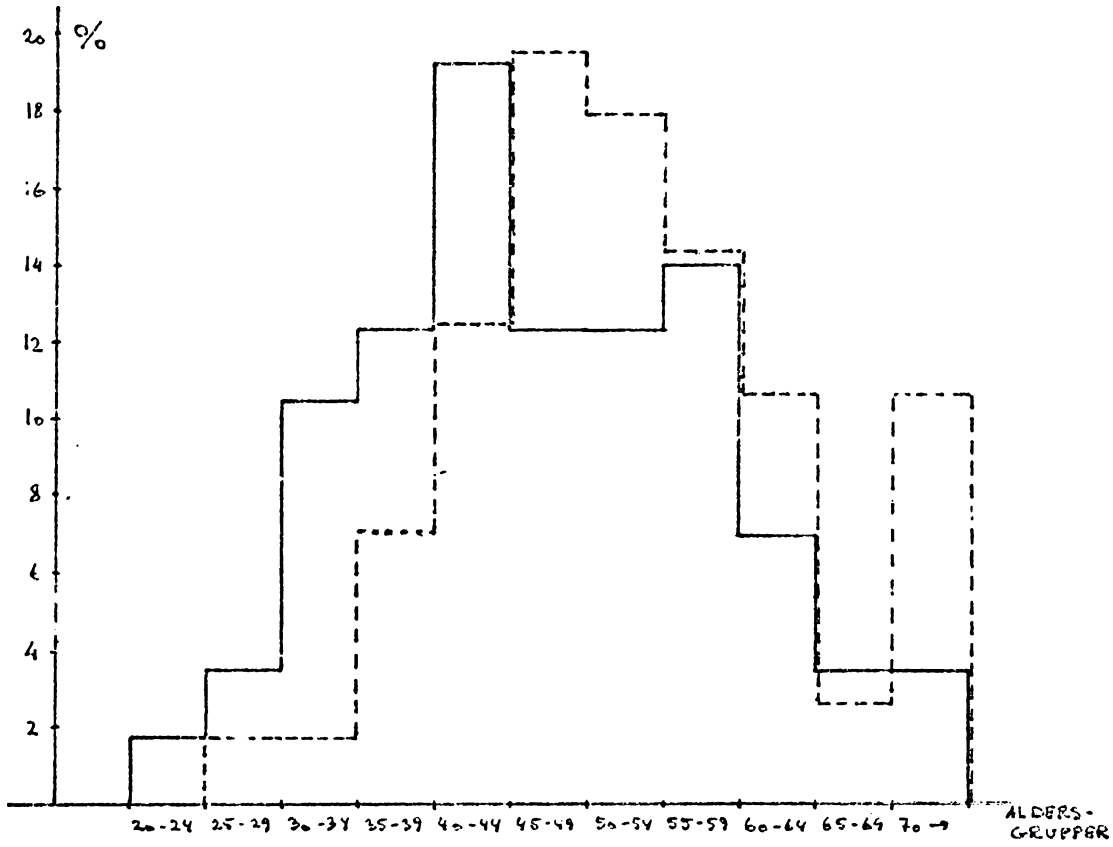
Figur 18. Husstandsoverhovedernes aldersfordeling. 1845 og 1880.
Samtlige.

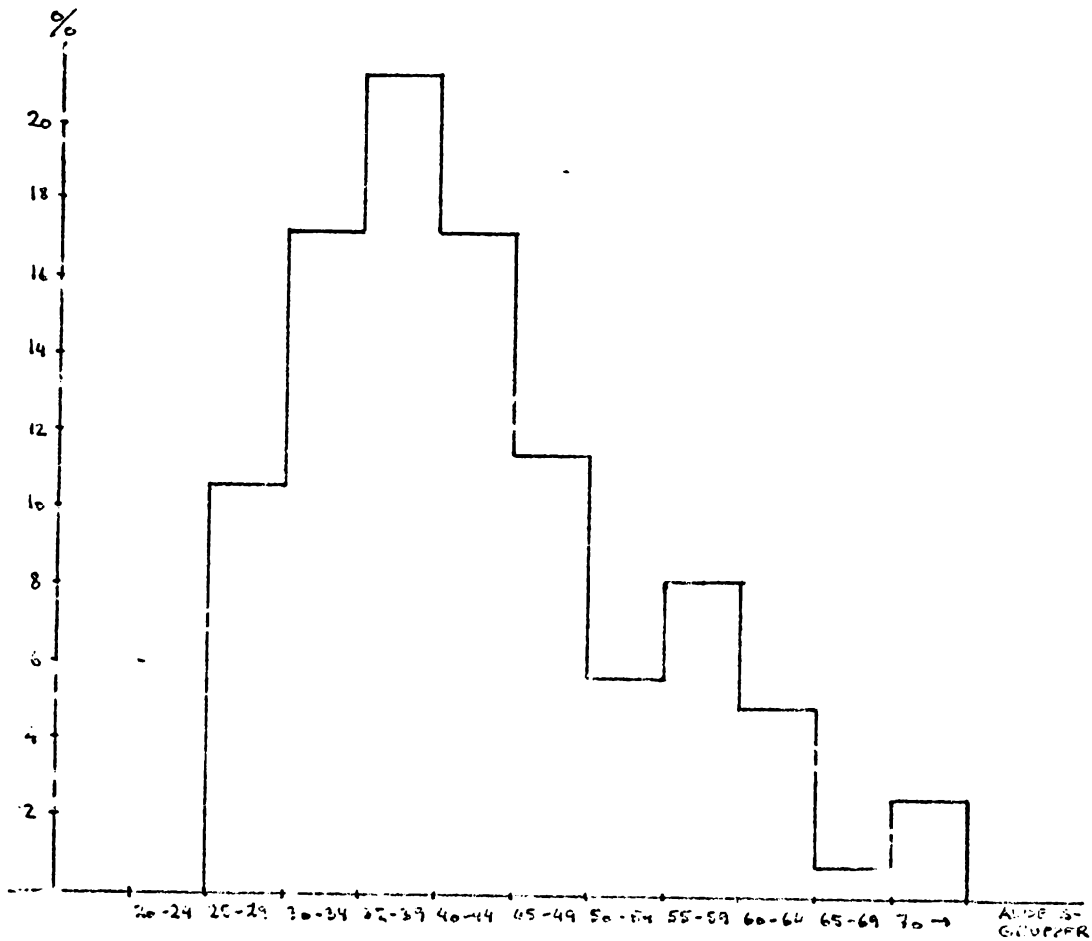
Figur 19. Husstandsoverhovedernes aldersfordeling. 1845 og 1880.
Håndværkere.

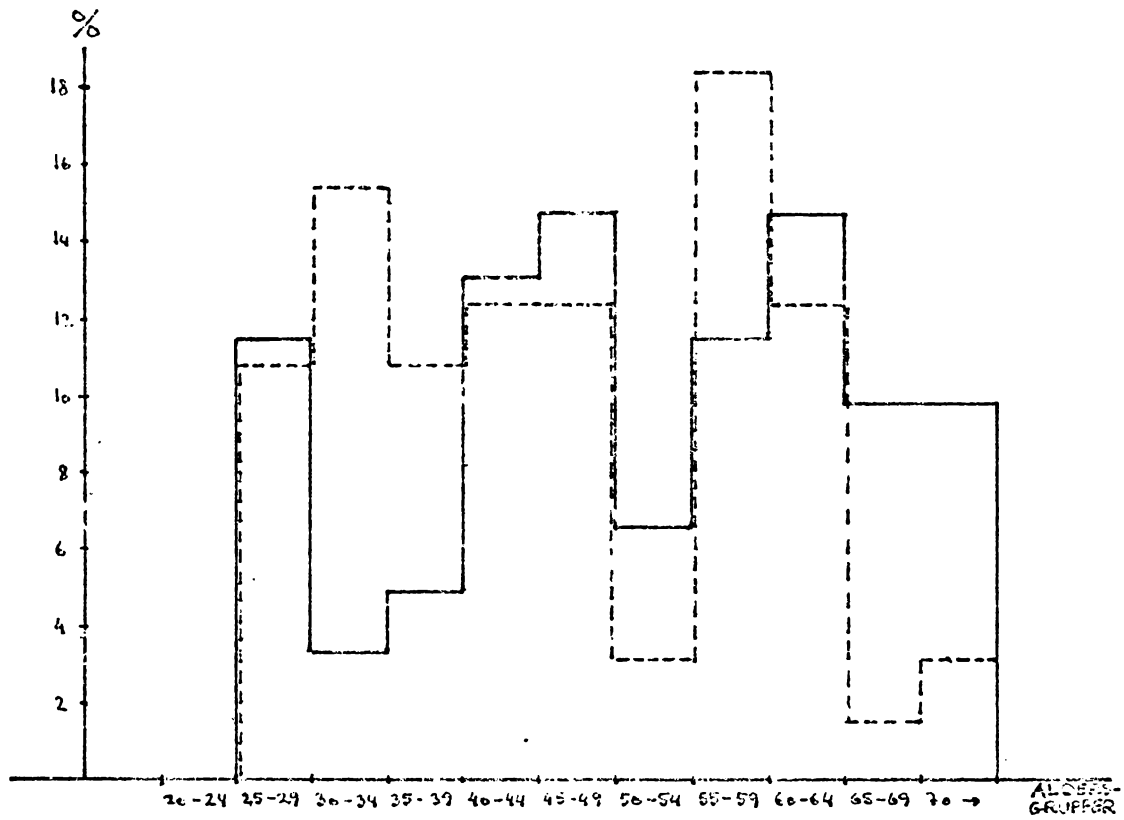
Figur 20. Husstandsoverhovedernes aldersfordeling. 1845 og 1880.
Gårdmænd.

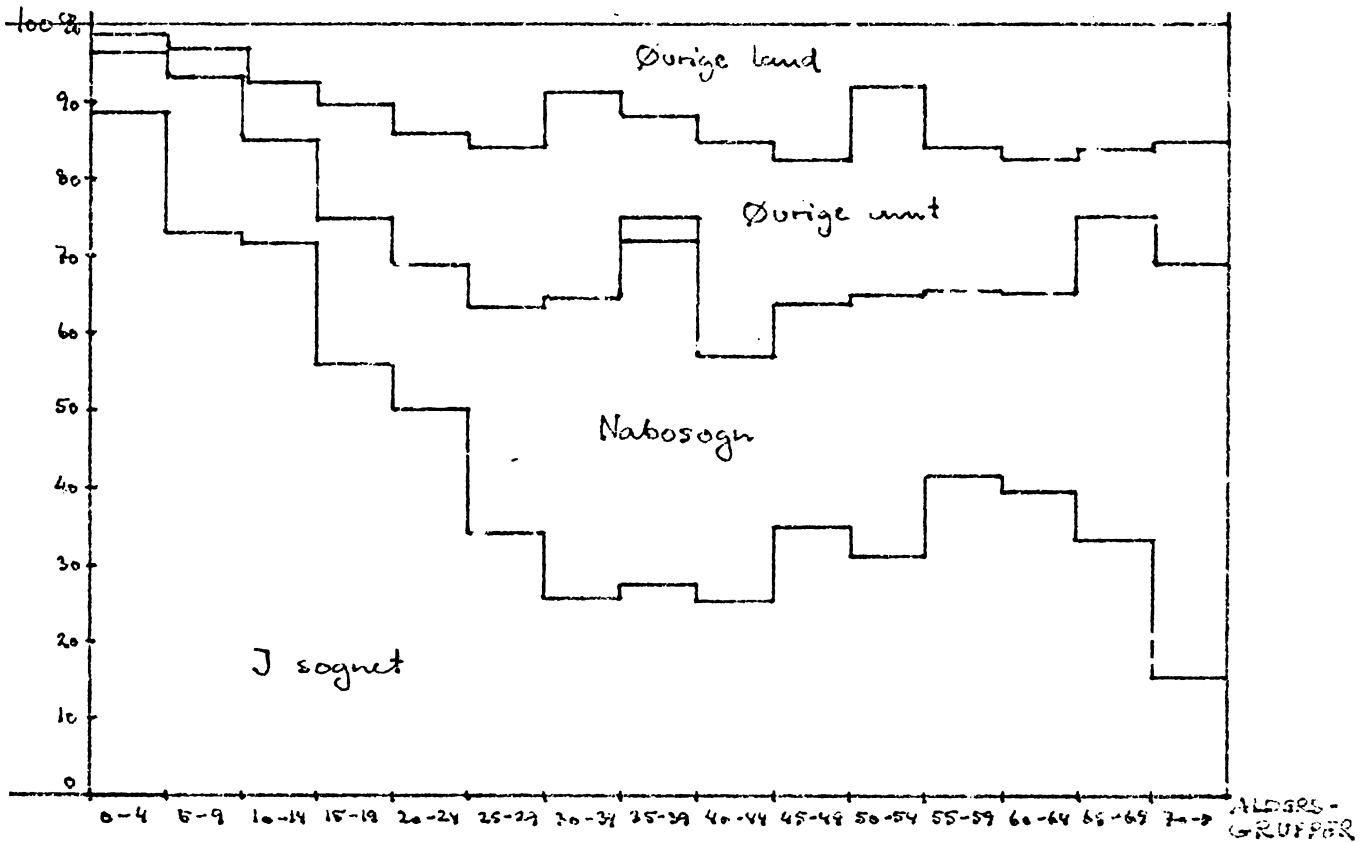
Figur 21. Husstandsoverhovedernes aldersfordeling. 1845. Husmænd.

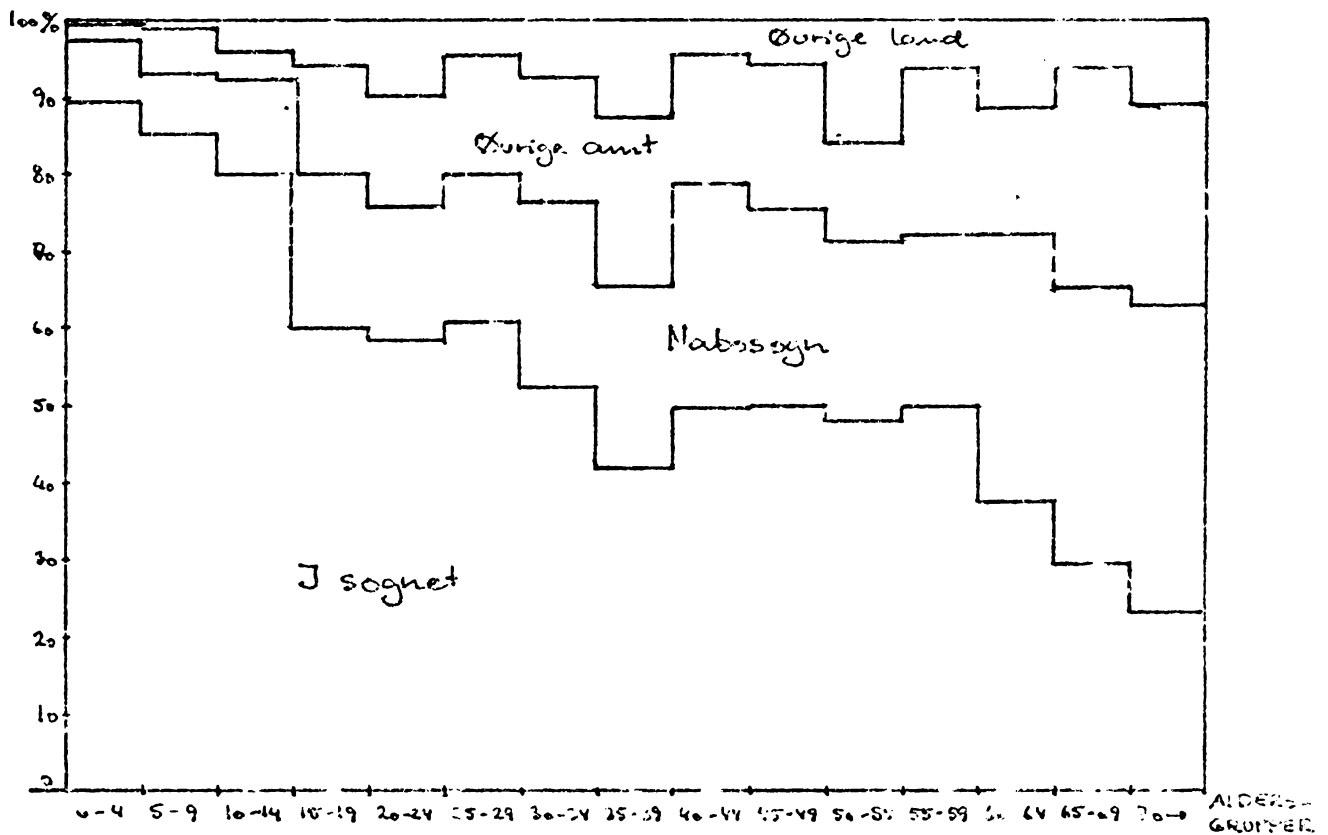
Figur 22. Husstandsoverhovedernes aldersfordeling. 1880.
Husmænd og daglejere.

Figur 23. Fødestedsfordelingen efter alder. I procent af samtlige i aldersklassen. 1845.

Figur 24. Fødestedsfordelingen efter alder. I procent af samtlige i aldersklassen. 1880.

Litteratur:

P. C. Matthiessen, Befolkningens vækst, København 1965.

Th. J. Spange: Bidrag til Egeslevmølle Sogns Historie. Skel-
skør. 1913.

Marcus Rubin og Harald Westergård: Ægteskabsstatistik. Køben-
havn, 1890.

Marcus Rubin og Harald Westergård: Landbefolkningens dødelighed
i Fyens Stift. København. 1886.

Johan Hvidtfeldt (red.): Håndbog for danske lokalhistorikere.
1965.

Jørgen Elklit: Folketællingen 1845. Århus 1969.

Hans Chr. Johansen: Befolkningsudviklingen på landet i Danmark
omkring år 1800.

A.F. Bergsøe: Den danske Stats Statistik. København 1844-53.

V. Falbe-Hansen og W. Scharling: Danmarks Statistik I. København.
1885.

Statistisk Tabelværk, II,1. København 1850.

Statistisk Tabelværk, IVA,2.og 3. København

Statistisk Tabelværk, IVA,3. København 1883.

Erling Olsen: Danmarks økonomiske historie. København 1962.

Harald Jørgensen: Studier over det offentlige Fattigvæsens histo-
riske udvikling. København. 1940.

E. Marquard: Folketællingerne og deres benyttelse. Fortid og Nutid.
1921.

Poul Nedergård: Dansk præste- og sognehistorie. Bd II. København.
1954.